

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

• D E N · U E S T ·

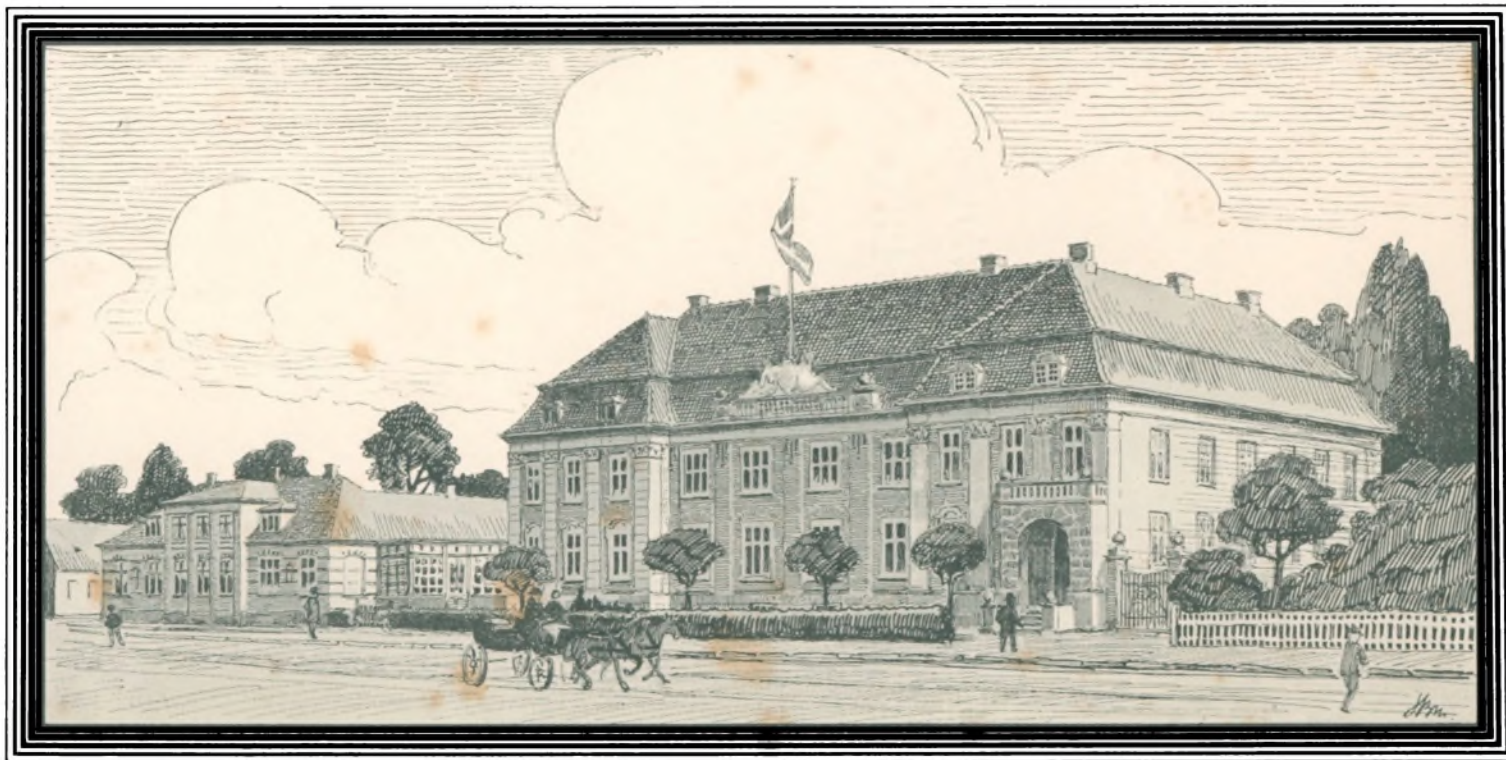
• o g •

• S P I N D E R J Y D S K E •

• K R E D I T F O R E N I N G •

1860 ~ 1910

DEN VEST- OG SØNDERJYDSKE KREDITFORENING

FORENINGENS NY ADMINISTRATIONSBYGNING

RINGKJØBING

DEN VEST- OG SØNDERJYDSKE
KREDITFORENING
AF LANDEJENDOMSBESIDDERE

1860 • 28. SEPTEMBER • 1910

ET JUBILÆUMS-FESTSKRIFT

VED

F. K. ERLANG

FULDMÆGTIG I KREDITFORENINGEN

RINGKJØBING

A. RASMUSSENS BOGTRYKKERI

MDCCCCX

DEN GAMLE KONTORBYGNING OG DIREKTØRBOLIG

RINGKJØBING

Forord.

DEN vest- og sønderjydske Kreditforening har nu ikke alene opnaaet en Alder af 50 Aar. Den har, hvad mere er, i disse Aar arbejdet sig frem til en anselig Stilling blandt Landets største og bedst funderede Institutter af denne Art, og den kan glæde sig ved at nyde en betydelig og grundmuret Tillid.

Intet andet enkelt Penge- eller Kreditinstitut har i dens Levetid haft en tilnærmelsesvis saa stor Betydning for Vestjylland.

Man har derfor ment, at Foreningen nok nu kunde være bekendt at vise sig selv den Opmærksomhed at kaste et Blik tilbage over sin Historie og udgive denne i Form af et Festskrift.

Forf. ønsker ikke, saaledes som det undertiden sker, at begynde med at forsikre, at han ved Skriftets Udarbejdelse har været stillet aldeles frit og ingen særlige Hensyn har haft at tage til nogen Side; — ikke fordi han ikke mener, at Forholdet i saa Henseende har været det bedst mulige; men fordi han mener, at det overhovedet er ret unyttigt og ligegyldigt, hvad en Forfatter selv mener eller paastaar herom. Han vilde i høj Grad foretrække, om Læserne selv maatte faa Indtrykket af, at Skriftet giver en usfarvet, objektiv Skildring, og det er hans Haab, at man dog i nogen

Grad maatte faa dette Indtryk. Hvad Skriftet indeholder af Domme og Anskuelse om Personligheder og Forhold staar for øvrigt udelukkende for Forfatterens egen Regning og udtrykker kun hans personlige Opfattelse, saaledes som han har dannet sig den paa Grundlag af det Materiale, der har kunnet tilvejebringes.

En Del af Materialet til nærværende Skrift hidrører fra Indenrigsministeriets Arkiv, og Forf. skylder navnlig daværende Departementschef Krieger megen Tak for, at jeg fik Adgang til at gøre mig bekendt hermed.

I Slutningen af Festskriftet vil man finde en Del Noter og Henvisninger, der mulig kunde findes ganske overflødig, men som Forf. af flere Grunde har ønsket at bringe. Naar noget tidligere er sagt bedre af andre, end Forf. selv har kunnet sige det, har han nemlig foretrukket at anvende de andres Guld i Stedet for sit eget Sølv; men selvfølgelig har han da ogsaa maattet angive sin Kilde for ikke at blive mistænkt for, at han har villet udgive for sin egen Visdom, hvad han har fundet hos andre. — Endelig har han tænkt, at der maaske kunde være en og anden Læser, der kunde ønske at foretage et yderligere Studium og som da kunde have Brug for disse Kildeangivelser.

Ringkjøbing, 1909—10.

F. K. E.

NOGLE INDLEDENDE BEMÆRKNINGER

DET er først og fremmest det danske Landbrug, der har benyttet den gennem Kreditforeningerne skabte Adgang til at komme i Besiddelse af de fornødne Virkemidler.

Naar Kreditforeningerne har kunnet opnaa denne betydelige Tilslutning og derhos saa at sige straks fra første Færd af har arbejdet og været organiserede paa en teknisk set saa fuldkommen Maade — lige saa genial som simpel — at ingen andre lignende Institutioner i noget andet Land i Verden kan stilles ved Siden af de danske Kreditforeninger, da har dette selvfølgelig sine ganske bestemte Grunde og Forudsætninger.

Den første Forudsætning for, at Udlaan i faste Ejendomme kan finde Sted i større Omfang i et Land, er selvfølgelig den, at Lovgivningen og Retsordningen i Landet er saaledes, at der kan erholdes nogen Sikkerhed for saadanne Udlaan. I de fleste germanske Lande og navnlig i Danmark og Norge har det officielle Pante- og Grundbogsvesen fra gammel Tid været ordnet efter fornuftige Principper. Man kan faa en Pantebogsattest, der nøjagtig udviser, hvad Adkomst en Landejendomsbesidder har til sin Ejendom, og hvad der maatte være til Hinder for, at han kan give Prioritet og Panteret i den. I Storbritannien derimod har man først i de allersidste Aar begyndt at indføre Grundbøger.¹ Hidtil har det været saaledes, at naar man i England vilde købe eller udlaane Penge i en fast Ejendom, maatte

man først lade sin Sagfører undersøge alle de gamle Adkomstdokumenter vedrørende Ejendommen, der kunde tilvejebringes fra det sidste Hundrede Aar eller to. Slige Forhold lægger selvfølgelig betydelige Hindringer i Vejen for Prioriteringen af faste Ejendomme. Men aldrig saa snart har man i England faaet Grundbogsvæsenet indrettet paa nogenlunde moderne Vis, før man ogsaa har paabegyndt et Arbejde for at faa indrettet en Kreditforening efter dansk Mønster. De Meddelelser herom, der hidtil have fundet Vej til den danske Presse, gaa ud paa, at den navnlig skulde lette Erhvervelsen af smaa Landejendomme i Lighed med de danske Statshusmandsbrug, og at man ønsker, at dens Obligationer skulle være statsgaranterede.²

Frankrig og de Lande, hvis Panteret hviler paa Code Napoleon (Italien, Schweiz, Holland, Belgien, Rumænien, Ægypten, Argentina, Mexiko m. fl. Lande, indtil Aar 1900 ogsaa Dele af Tyskland), har heller ikke deres Grundbogsvæsen indrettet saaledes, at det begunstiger Pantsætningen af fast Ejendom. Som bekendt er Frankrig overordentlig rig paa opsparet Kapital,³ »Frankrigs Guld falder som en frugtbar Regn over hele Verden«,⁴ men det franske Landbrug har kun i ganske ringe Grad nydt godt deraf. — Crédit foncier, der er oprettet senere end de ældste danske Kreditforeninger, adskiller sig væsentlig fra disse. Solidarisk Ansvar kendes ikke; Institutionen er en Aktiebank, hvis Direktør og Underdirektør udnævnes af Regeringen. Dens Indretning og Ledelse har ikke kunnet maale sig med de danske Kreditforeningers. Eksempelvis kan nævnes, at den udlaante betydelige Beløb til det med en saa sørgelig og forbryderisk Letsindighed stiftede og fuldstændig mislykkede Panama-Kanal-Aktieselskab! Den havde indtil 1877 Monopol paa Udlaan i faste Ejendomme og er endnu den eneste Institution i Frankrig i sin Art. Den har udlaant noget over 2000 Mill. Francs i faste Ejendomme, hvilket forholdsvis kun er en Brøkdels af, hvad der i Danmark indestaar i faste Ejendomme af offentlige Midler. Men heraf er kun ca. en Femtedel udlaant i Landejendomme og heraf atter kun en ganske ringe Del i Smaaiejendomme. Men i Frankrig er da ogsaa omtrent Halvdelen af Jordbrugerne Forpagtere. — I England er smaa Selvejer-Jordbrugere saa godt som ukendte.

Ligesom der ikke for Tiden i noget andet Land findes Pengeinstitutter, der ganske ere indrettede som de danske Kreditforeninger, saaledes kendes heller ikke Navnet udenfor Danmark. Laan mod Pantesikkerhed kaldes i alle andre Lande Hypoteklaan, og de In-

stitutioner, der yde saadanne Laan i faste Ejendomme, kaldes sædvanlig Hypotekbanker og Hypotekforeninger.

De udenlandske Institutioner, der har haft størst Lighed med de danske Kreditforeninger, er, mærkeligt nok, de *ældste* af disse, de gamle preussiske saakaldte »Landschaften«, af hvilke den ældste blev oprettet 1770 i Schlesien paa Initiativ af Kong Frederik d. 2., der ønskede at ophjælpe dette Land efter Syvaarskrigen. Disse tyske Pengeinstitutter har nærmest været Forbilledet for de danske Kreditforeninger; men i Tyskland har man mere og mere forladt det oprindelige Princip og er gaaet over til Hypotekbanker, Pengeinstitutter, hvis Sikkerhed bestaar i deres Aktiekapital, hvorimod der intet solidarisk Ansvar finder Sted mellem Laanerne.

En nærmere Beskrivelse af Forløberne og Forbillederne for vore Kreditforeninger skal ikke gives her i disse indledende Bemærkninger, da dette Skrift alene skulde omhandle den vest- og sønderjydske Kreditforening. Der er saa meget mindre Grund dertil, da der kan henvises til den Skildring heraf, der er givet af afdøde Direktør E. Elmquist,⁵ og som findes i Værket »De danske Kreditforeninger«, et Festskrift, udgivet af Danmarks Kreditforeninger i Forening i Anledning af Halvhundredaarsdagen for Loven af 20. Juni 1850.⁶

Som Danmarks første Kreditforeningsmand bør nævnes A. F. Bergsøe (f. 1806, d. 1854, Professor i Statsøkonomi og Statistik). Allerede i 1839 udgav han det banebrydende Værk: »Motiveret Udkast til en Kreditforening for danske Grundbesiddere«. Han stod det praktiske Landbrugs Mænd nær, var saaledes Sekretær ved Landmandsmøderne i Randers 1845 og Odense 1846, og det er hans uvisnelige Fortjeneste, at han anviste en Ordning, der ikke alene frembød betydelige Fordele fremfor de hidtil i Udlandet kendte, men som indtil den Dag i Dag i det væsentlige har dannet det simple og klare Grundlag for Udviklingen af vore Kreditforeninger, en Udvikling, der i en sjælden Grad har været smuk og harmonisk, uden Ofre fra Statens Side og uden, at man her i Landet har kendt saadanne Kalamiteter eller gjort de sørgelige Erfaringer som undertiden i Udlandet.

Blandt de første praktiske Kreditforeningsmænd, der dels førte Bergsøes Tanker ud i Livet, dels selv udførte et stort, banebrydende Arbejde, bør med særlig Hæder nævnes Professor (i Skovbrug) Joh. Fr. Hansen i Kjøbenhavn og Etatsraad, Assessor L. N. Bregendahl i Viborg, mangeaarig Formand i det danske Folketing. Førstnævntes

Navn er knyttet til Østifternes Kreditforening, sidstnævntes til Viborg Kreditforening, hvilke som bekendt var vore to første og indtil denne Dag er vore to største Kreditforeninger.

Som en af vore genialeste Kreditforeningsmænd i nyere Tid kan nævnes Direktør A. Hein (død 1899), Faderen til Kjøbenhavns Kreditforening, den industrielle Kreditforening samt den ældste af vore Hypotekforeninger (Kjøbenhavns Hypotekforening).

Paa den Tid, da Danmark fik de første Kreditforeninger, var der betydelig Pengeød i Landet, og det danske Landbrug var samtidig i umaadelig Udvikling, gik over til en langt intensivere Drift, der udkrævede betydelig mere Driftskapital. (Dertil kom endnu, navnlig for Øernes Vedkommende, at mangfoldige Fæstebønder netop i de Tider købte deres Gaarde til Selvejendom og hertil havde Brug for Kapital).

Den samme Trang til Driftskapital fandtes ogsaa i Norge og Sverige, og det er da ganske interessant til Sammenligning at se, hvorledes man der tog fat paa Tingene. I Norge fik man i 1851 Kongeriget Norges Hypotekbank, et Statsforetagende, der indtil denne Dag er Norges eneste Foretagende af denne Art. Den havde ved Udgangen af 1904 udlaant godt 120 Millioner Kroner mod Sikkerhed i Landejendomme. Den har imidlertid ganske sikkert ikke virket saa tilfredsstillende som Kreditforeningerne i Danmark. Den udbetaler Laanene i Penge og ikke i Kasseobligationer; men disse afsættes lejlighedsvis i større Poster for Bankens Regning. Man har undertiden betragtet denne Ordning som en Fordel, idet Banken ved at afsætte større Poster Obligationer i Udlandet, navnlig Frankrig, til Tider har opnaaet gunstige Kurser. Men rent bortset fra, at man mulig her i Landet vil kunne opnaa den samme Fordel ad indirekte Vej (dette var det jo i hvert Fald, man haabede paa ved Oprettelsen af »Kongeriget Danmarks Hypotekbank«, der netop i denne Henseende skal supplere de danske Kreditforeninger, men ikke skal yde direkte Udlaan), saa er Fordelen alligevel tvivlsom, idet Hypotekbanken paa denne Maade snart maa komme til at ligge med en Del overflødige Midler, snart have for lidt til at møde Efterspørgslen med. Den værste Hindring for Bankens fri Bevægelse er dog den Grænse, der er draget for dens Virksomhed, og som det paa Grund af det manglende solidariske Ansvar har været nødvendigt at drage for at sikre dens Soliditet, at dens Udlaan aldrig maa blive mere end 8 Gange saa stort som dens Grundfond. Endelig er der ved alle In-

stitutioner af denne Art det vanskelige Spørgsmaal om Kapitalrabat. Det Kurstab, der er lidt ved Salget af Kasseobligationerne, maa jo paa en eller anden Maade erstattes af Laantagerne. I Almindelighed sker det ved, at den halvaarlige Ydelse for en Tid forhøjes. Men naar nu et Laan effektueres længe efter, at Kasseobligationerne ere solgte, og den Kurs, de da opnaaede, maaske slet ikke længere svarer til deres nuværende Værdi, hvorledes da med denne Erstatning, den saakaldte Kapitalrabat? At ordne disse Forhold tilfredsstillende er yderst vanskeligt. Disse Vanskeligheder undgaas fuldstændig, naar hver Laaner selv straks tager sit Kurstab, hvilket i det hele turde være baade den simpleste og naturligste, den sundeste og retfærdigste Ordning.

Elmqvist har sikkert Ret, naar han skriver:⁷ Den rene Kreditforeningsform maa ubetinget være den mest ideale Maade, hvorpaa Ejendomsbesiddere faa den Kapital i deres Tjeneste, som de tiltrænge; de bære ganske vist selv hele Risikoen for de enkelte Laan, men de have ogsaa Styrelsen af Foreningens Anliggender i deres Haand og skulle ikke afgive nogen Gevinst til Tredjemand (Aktionærer). — Naar Danmarks eneste Hypotekbankforetagende, den danske Landmandsbanks Hypotekafdeling, har fundet Anledning til at ophøre med sin Virksomhed, maa det vel ogsaa have været i Erkendelsen af, at den ikke havde nogen særlig Mission at udrette ved Siden af Kreditforeningerne.

Landmandsbankens Hypotekafdeling har iøvrigt sikkert været indrettet med Norges Hypotekbank som Mønster, idet I. Glückstadt jo en Række Aar i Kristiania havde forestaaet Ledelsen af dette Foretagende.

I Sverige fandtes der, forinden de danske Kreditforeninger oprettedes, saakaldte Hypotekforeninger omkring i de forskellige Provinser, virkende i fuldstændig Frihed med højst ulige Held og efter ret forskellige Principper, der tildels var af temmelig tvivlsom Beskaffenhed, f. Eks. Kapitalrabattens Kapitalisering og dens Opførelse som et Aktiv for Foreningen.⁸

Nu ere alle Foreningerne organiserede efter ensartede Principper og saaledes, at de meget ligner de danske Kreditforeninger. »Interessenterne i en Hypotekforening ere ansvarlige for Foreningens Forpligtelser, enhver i Forhold til sin Andel«, hedder det i den svenske Lov om Hypotekforeninger af 16. Maj 1890. Men de enkelte Foreninger udsteder ikke Kasseobligationer, alle Foreningerne ere i saa

Henseende underordnede Sverrigs »Allmänna Hypoteksbank«, der har Eneret paa at ordne denne Side af Sagen.

Finland har i 1860 oprettet en »Hypoteksforening«, der er baseret paa gensidig Ansvarlighed og som i 1909 havde et Udlaan paa 58 $\frac{1}{4}$ Mill. finske Mark. Naar den næppe fuldtud har faaet den Betydning, den burde have, er Grunden den, at Staten, der har garanteret dens Laan, hidtil ikke har villet tillade den at give Laan i mindre Ejendomme (vurderede til under 8000 finske Mark).

Imidlertid er Finlands Pengevæsen i øvrigt i en udmærket Orden,⁹ og Landet har mange store Banker, Sparekasser og Livsforsikrings-selskaber, saa naar der i et nyere Værk om Finland (Prof. O. M. Reuter: Finland i ord och bild, Stockholm 1901—03, S. 798) tales om, at Befolkningen i visse Dele af Landet (Karelen) er alt for let-sindig i Henseende til at benytte enhver Lejlighed til at gøre Laan uden Hensyn til Prisen, endog ofte til en Rente af 60 $\frac{0}{0}$, da turde saadant dog ganske sikkert nu være abnorme Undtagelsesforhold.

Men det er nok bedst at komme tilbage til Danmark igen!

I Midten af forrige Aarhundrede manglede det danske Landbrug som nævnt i høj Grad økonomiske Virkemidler. Kreditforeningstanken faldt i god Jord, idet den danske Bondestand havde opnaaet en høj Grad af politisk og økonomisk Modenhed og meget vel kunde indse, hvilke Fordele, der her kunde bydes. Og Sagen kom i gode Hænder. De Mænd, der kom til at føre den ud i Livet, var de rette Mænd paa den rette Plads. Det var nemlig dels Mænd med den fornødne teoretiske Indsigt og dels det praktiske Landbrugs egne Mænd.

Lovgivningen indeholdt ingen alvorligere Hindringer for Opret-telsen af Kreditforeninger, i hvert Fald ikke i selve Kongeriget. (I Sønderjylland frembød Forholdet enkelte Vanskeligheder, hvorom nærmere senere). Men der var dog enkelte Begunstigelser, som det vilde være af meget stor Betydning at erholde hos Lovgivningsmagten, særlig Stempelfrihed for Kasseobligationerne, da Laanerne ellers vilde blive nødsagede til at betale Stempelafgift 2 Gange, nemlig baade for deres Panteforskrivning og af Kasseobligationerne for Laanet, hvilket vilde blive en uforholdsmæssig Byrde.

Der blev arbejdet herfor af de i Sagen interesserede, og kort efter, at Danmark havde faaet sin fri Forfatning, udkom da ogsaa under Novemberministeriet Loven af 20. Juni 1850, der gav Kreditforenin-gerne et godt Grundlag at arbejde paa, idet den ikke som Vederlag for Hjælpen forlangte, at Foreningerne skulde stille sig i noget ge-

nerende Afhængighedsforhold til Statsmagten. Netop dette har sikkert haft den allerstørste Betydning for Foreningerne og bidraget til, at de hurtig blev forholdsvis populære. Ikke mindst Vestjyllands Bondebefolkning, der maaske er den mest selvstændige i hele Landet, har altid været Selvstyrets Mænd baade af Tilbøjelighed og Anlæg, og den har altid ment som saa, at skal man arbejde med laant Kapital, hvad man allerhelst er fri for, da man saa er mest uafhængig, saa vil man i hvert Fald helst have Pengene fra en Forening, hvis Anliggendes Styrelse man selv har i sin Haand. — Endelig maa ogsaa her nævnes, at Kreditforeningernes hele Virkemaade, baseret paa Selvstyret og Medlemmernes solidariske Ansvar, faldt saa udmærket i Traad med og passede saa udmærket ind i Kredsen af de økonomiske Sammenslutninger, der er den danske Bondes Stolthed, fordi de vidner om saa høj en økonomisk Kultur.

Naar en irsk Forfatter, Laurence P. Byrne, for nylig har skrevet om det irske Landbrug: »*Den danske Erfaring, at et Lands Produktionsevne kan mangfoldiggøres gennem Sammenslutninger*, bekræfter sig i alle de Lande, der i Begyndelsen led saa meget under den danske Konkurrence«,¹⁰ saa tænker han vel særlig paa Andelsmejerierne, der især har bidraget til, at den lille Bedrift har kunnet arbejde under samme fordelagtige Vilkaar som Stordriften. Men næsten ligesaa godt kan man tænke paa Kreditforeningerne, der har skaffet Midlerne dertil, og naar Forfatteren samme Sted taler om, at Danmark i sin Tid erobrede det engelske Marked for sine Produkter, til Trods for sine ugunstigere, klimatiske Vilkaar, men takket være *en gunstigere Fordeling af Jordbesiddelsen* og en oplyst Befolkning, ivrig for ethvert Landbrugsfremskridt, saa turde Kreditforeningerne ganske særlig have Æren for den gunstige Fordeling af Jordbesiddelsen, idet de har hjulpet de mange til at komme i Besiddelse af Jord.

Naar vi i denne Forbindelse erindrer om, at det er Vestjylland, der er vore Andelsmejeriers egentlige Hjemstavn, og at dette næppe er nogen Tilfældighed, idet Vestjyden altid ganske særlig har udmærket sig ved sin udviklede økonomiske Sans,¹¹ saa er det endelig efter disse indledende Bemærkninger, der blev mere vidtløftige, end det egentlig var Meningen, lykkedes Forfatteren at naa til sit egentlige Æmne, som jo er

VESTJYLLAND OG DE VESTJYDSKE FORHOLD.

Før den vest- og sønderjydske Kreditforening blev oprettet i 1860, var det vanskeligt at opdrive Penge for den vestjydske Landmand. Af Banker fandtes kun Ribe Diskontobank, der først var oprettet 1855. Sparekasser fandtes i Holstebro (oprettet 1827), Ringkjøbing (1844), Lemvig (1847), Ribe (1846) og Varde (1850), men de raadede kun over højst begrænsede Midler. Landkreditforeningen i Viborg, der stiftedes i 1851, naaede aldrig nogen betydeligere Tilslutning i Vestjylland. Grunden hertil var vel i Begyndelsen til Dels den Uvilje og Mistillid, der af mange næredes mod Kreditforeningerne, som mod alt nyt. Det blev af mange betragtet som en stor Skam at henvende sig til en Kreditforening om Laan. Hvis man gjorde det, saa maatte det absolut være, fordi det var den sidste Udvej, men en fortvivlet Udvej var det, der absolut maatte føre til den fuldkomne Ruin og Ødelæggelse! Omtrent det samme kunde man høre, da de første Andelsmejerier oprettedes. Forf. erindrer, at da man i 1886 opførte et Andelsmejeri i hans Fødeby, og paa Gavlen anbragte Bogstaverne L. E. A. M., var der Folk, der sagde, at rettelig udlagt betød dette ikke »Lønborg-Egvad Andels-Mejeri«, men »Lønborg-Egvad Ar-Mod«! Og senere kunde man høre, at hvis man vilde producere dyrt Smør til Salg og anvende billig Margarine til eget Brug, saa vilde Resultatet blive, at man producerede sig selv i Armod! — Slige Bemærkninger tages i Vestjylland dog kun for gode Varer til en Tid; Vestjyden har et skarpt Blik for, hvad der kan »betaal sæ«, og efterhaanden gik det ogsaa op for Befolkningen, at Kreditforeningerne bød Landbruget en værdifuld Haandsrækning. Men imidlertid var den vest- og sønderjydske Kreditforening bleven oprettet, og det blev da (af flere Grunde, hvorom nærmere senere) den og ikke den i øvrigt saa mønsterværdigt arbejdende Viborg Kreditforening, de vestjydske Bønder kom til at foretrække og betragte som deres egen Kreditforening.

Oprettelsen af den vest- og sønderjydske Kreditforening blev paa en Maade, i hvert Fald indirekte, en Virkning af Pengekrisen i 1857, det mærkværdige Aar, det forstyrrede og forrykte Aar, da alt økonomisk Liv truedes med Ødelæggelse, det Aar, da Tietgen lagde Grunden til sin Berømmelse ved at drage til Hamborg for der at møde og overvinde Pengekrisen og dens Følger for Danmarks Vedkommende.¹²

Den Mand, der først havde faaet Ideen til den vest- og sønderjydske Kreditforening og som under mange Vanskeligheder skaffede Tanken Tilslutning fra saa mange formaaende Mænd, at det blev muligt at føre den ud i Livet, den Mand, der vel ikke straks blev administrerende Direktør for Kreditforeningen, men som senere var det i en længere Aarrække, og som allerede havde været det af Gavn en rum Tid, forinden han blev det af Navn, nemlig Prokurator og Kammerraad, senere Etatsraad, EPHRAIM MAGDALUS MØLLER af Ringkjøbing, havde nemlig selv personlig i sin Virksomhed paa en temmelig generende Maade faaet Pengekrisens Eftervirkninger at mærke.

Forholdene havde udviklet sig saaledes, at da det kun undtagelsesvis var muligt at erholde Laan af offentlige Kasser, blev det ofte de større Købmænd eller Prokuratorerne, der kom til at yde Folk den fornødne Kredithjælp. Købmændene var atter næsten uden Undtagelse afhængige af Hamborger-Huse, særlig det danske Handels- og Bank-Firma H. Pontoppidan & Co. i Hamborg. Hvis dette Hus, der var saa stærkt truet af Pengekrisen 1857, var faldet, vilde Følgen derfor være blevet Ulykker af uberegneligt Omfang. At Huset reddedes ved Tietgens energiske og kloge Indgriben, idet han bevægede Staten til at yde det en betydelig Støtte af ganske ekstraordinær Art, er tilstrækkelig bekendt; men det bør ogsaa erindres, at gamle Generalkonsul Hendrik Pontoppidan aldrig glemte den Haandsrækning, hans Land dengang ydede ham, og som man forøvrigt næsten maatte tvinge den grund-samvittighedsfulde Mand til at modtage! Hele sit lange Liv igennem vedblev han utrættelig og ofte med meget store Pengesummer at støtte Foretagender, der kunde gavne hans Fædreland, saa han fortjener at mindes som en af dets bedste Sønner.¹³ Og navnlig kan der her være Grund til at nævne, at hans Virksomhed ganske særlig er kommen Vestjylland og dets Erhvervsliv tilgode. Plantningssagen har han støttet overordentlig, ligeledes Biavl, Fjerkræavl og andet, der kunde være til Gavn for Landbruget. Da han bedre end nogen anden havde haft Lejlighed til at se, hvor betænkelig Vestjyllands økonomiske Afhængighed af Hamborg kunde være, var han ivrigt medvirkende ved Oprettelsen af en anselig Række vestjydske Pengeinstitutter, her i Ringkjøbing saaledes Ringkjøbing Bank (1872) og Ringkjøbing Tyendesparebank (1896).

Blandt de Købmænd, der i gamle Dage havde særlig mange Penge

staaende ude blandt Egnens Bønder, kan for Ringkjøbings Vedkommende nævnes Medlemmerne af Købmandsslægten Husted.

Men der var som bemærket ogsaa flere af de gamle Prokuratorer der havde en betydelig Virksomhed med at skaffe Penge til Befolkningen. De gamle Prokuratorer var i Modsætning til de Sagførere, der have erholdt Beskikkelse i Henhold til Sagførerloven af 1868, kongelige Embedsmænd. Naar en saadan Prokurator nød Tillid, kunde han ofte faa Kapitaler til Forvaltning eller Udlaan og overhovedet i de Tider, da der ikke fandtes Provinsbanker, blive benyttet som Mægler mellem Pengelaanere og Pengeudlaanere. Havde han selv Kapital, eller havde han Forbindelse med kjøbenhavnske Pengemænd, der vilde forsyne ham hermed, var der rig Lejlighed til fordelagtige Anbringelser, idet det altid havde været betragtet som en givet og selvfølgelig Trossætning, at hvis kjøbenhavnske Pengemænd skulde anbringe Penge direkte i Landejendomme i det magre og fattige Vestjylland, hvad de for øvrigt højst sjældent gjorde og højst ugerne, saa maatte de i hvert Fald have $\frac{1}{2}\%$ højere Rente end den andre Steder sædvanlige, paa Grund af den store Risiko, der formentlig var forbunden med saadan Anbringelse!¹⁴ Denne Anskuelse var sikkert ganske grundløs; thi den vestjydske Befolkning har altid klaret sig fuldt ud ligesaa godt som andre Egnes, idet de ugunstigere Naturforhold har været fuldt ud opvejede af Befolkningens Nøjsomhed og Flid, Driftighed og Dygtighed, der gør, at en indfødt Vestjyde, der kommer til andre Egne af Landet, i Reglen har let ved, men Folk, der fra andre Egne kommer til Vestjylland, i Reglen har vanskelig ved at klare sig ligesaa godt som de indfødte. Disse jydske Egenskaber skyldes vel for øvrigt til Dels netop Kampen med de særlige jydske Naturforhold. Det er saaledes klart, at den berømte jydske Handelsaand¹⁵ er bleven i høj Grad udviklet gennem det Forhold, at Jylland fra Arilds Tid har været Kvægavlens Land. Paa Øerne var det væsentlig Kornavlens, det kom an paa, og Kornafgrøden blev engang hvert Aar solgt under et til Købmanden i den nærmeste By, undertiden skete det, at den blev solgt forud («paa Roden»). For Jyden var Kvægavlens Hovedsagen; Aarets største Begivenheder var Markederne, og dette var ganske anderledes egnet til at udvikle Befolkningen. Den uafsladelige Handel og Omsætning med Kreaturer gjorde, at man stadig kom sammen med andre, man fik Lejlighed til at gøre Iagttagelser, og man lærte at udnytte enhver Chance, enhver Lejlighed, enhver Fordel til det yderste, men altid med for-

sigtig Selvbeherskelse. Dette sidste turde være den jyske Race medfødt paa Tidernes Morgen. Den virkelige Hamlet (ikke Shakespeares, men Saxos) var som bekendt Jyde, muligvis Morsingbo; i hvert Fald var han født og døde og blev begravet i Jylland, og han har rimeligvis aldrig haft det mindste at gøre med den Egn, hvor nu Helsingør findes. Derimod stod han som bekendt i ret livlig Forbindelse med England, hvis Befolkning jo for øvrigt for en væsentlig Del er af jydsk Oprindelse og har meget tilfælles med Jyderne.¹⁶

Og naar Niels Ebbesen i den gamle middelalderlige Vise karakteriseres saaledes af Grev Gert (eller Digteren): »Niels Ebbesen, du est en konstig Mand, og dertil est du from; hvor du kanst ikke over komme, der rider du lang Vej om«, saa er der lige saa vel her som i Hamlet-Sagnet skildret noget typisk jydsk. »Kunstig« betyder den Dag i Dag paa Jydsk noget i Retning af udspekuleret, og en »from« Mand betød i hvert Fald i Middelalderens Sprog en Mand, der ikke taber Modet og vanskelig lader sig imponere af noget.

Disse jyske Egenskaber udmærkede for øvrigt i høj Grad den Mand, der, som tidligere nævnt, trak det største Læs ved den vest- og sønderjyske Kreditforenings Stiftelse, og som vel nok indtil denne Dag er den Enkeltmand, der har spillet den største og interessanteste Rolle i Foreningens Historie: E. Møller.

Men Møllers Begavelse og Temperament var af videre og dristigere Art end Jydens sædvanlige. Jydens Sans for Realiteter er ofte af en noget smaatskaaren, nøgtern og fantasiløs Art. En Bemærkning som den af Kr. Kolds Moder: »Pas endda paa, at du bliver ved Jorden med den ene Ende, lille Kristen!« er udpræget Jydsk. Men Møller var ikke alene opfindsom og behændig. Han var i Virkeligheden et Finansgeni af Rang med genial Fantasi og Dristighed. Han har endog indladt sig paa Spekulationer saa dristige, at deres Berettigelse nærmest maa søges i — det heldige Udfald! Men særdeles heldig var han med sine Foretagender.

Møller var født d. 18. Aug. 1820 i Skagen, hvor hans Fader var Gaard- og Møllejer samt Strandingskommissionær. Han tog juridisk Eksamen og var derefter en Tid Fuldmægtig paa Herredskontorerne i Holstebro og Lemvig og hos Amtmanden i Ringkjøbing. Under sit Ophold i Holstebro var han netop konstitueret som Politimester paa den Tid, da den berømte »jyske Slavekrig« stod paa. Senere modtog han Udnævnelse som Prokurator i Ringkjøbing, men da Stillingen som saadan ikke dengang var uforenelig med Stillingen som Amts-

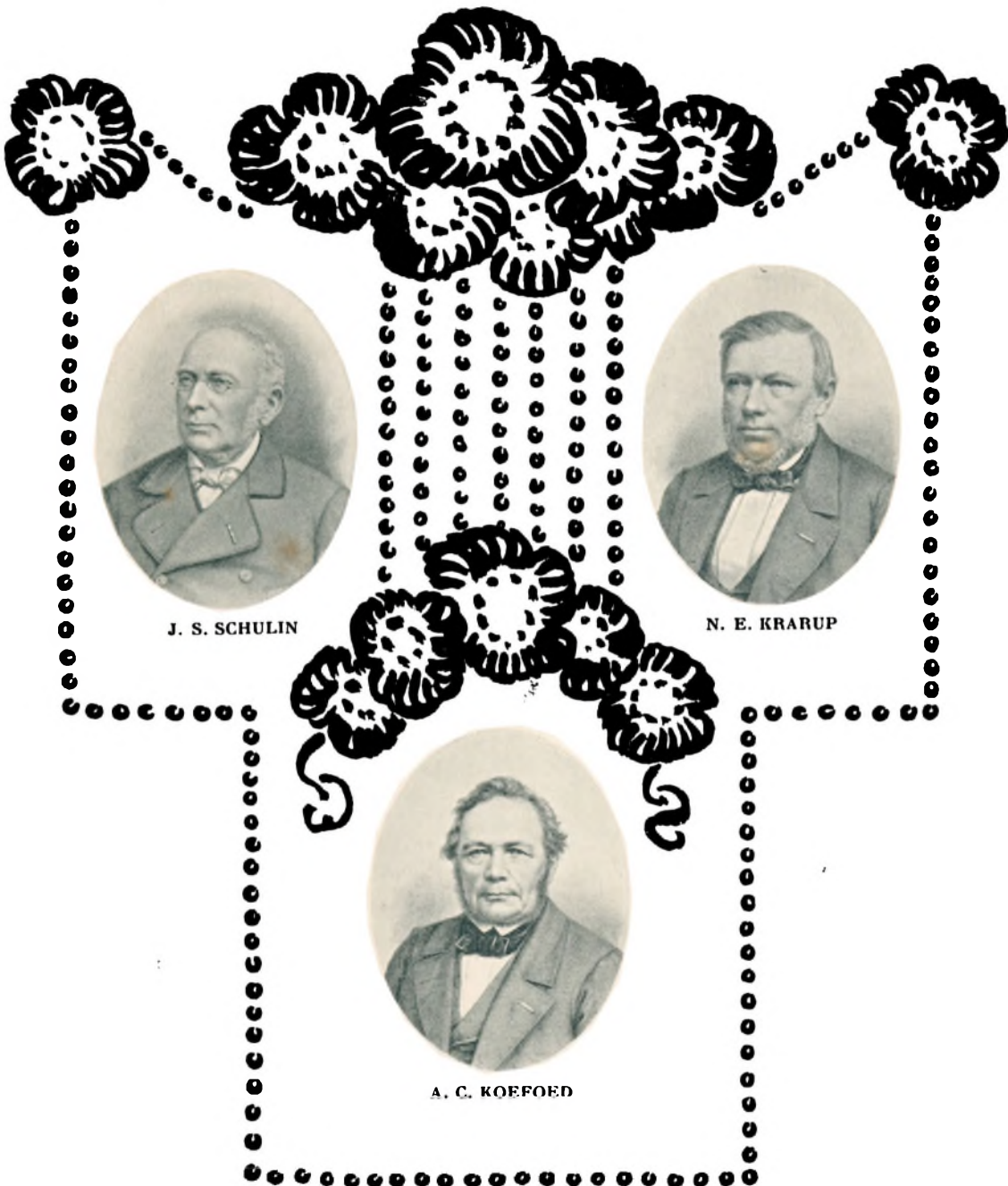

fuldmægtig, vedblev han desuagtet at fungere som Fuldmægtig hos Amtmand, Kammerherre, Grev Schulin, indtil denne i 1860 fraflyttede Ringkjøbing. Møller fratraadte da som Amtsfuldmægtig og blev i den Anledning udnævnt til Kammerraad. Allerede tidlig havde han erhvervet sig forskellige gode Forbindelser, saaledes fungerede han som Godsforvalter for Ejeren af N. Vosborg, Etatsraad Tang.

Den unge Prokurator blev snart anset for at være en dygtig Forretningsmand, og navnlig fik han en stor Virksomhed med at skaffe Folk Prioritetslaan. Det var lykkedes ham at faa Forbindelse med Nationalbankkontoret i Aarhus, og han benyttede da den Fremgangsmaade, at han lod Laanerne udstede saakaldte Akkomodationsobligationer til sig, hvilke han saa overdrog eller pantsatte til Nationalbankkontoret for Pengene. Der var den Risiko herved, at han overfor Bankkontoret var ansvarlig for Pengene, men til Gengæld kunde han saa oppebære en Rentedifference eller Provision hos Debitorerne, der som bemærket i Vestjylland var vænnede til at betale nok saa høje Renter som i de øvrige Dele af Landet. Naar Skønsomhed og Forsigtighed blev iagttaget, kunde dette være en ganske god Forretning, og det gik godt i lang Tid. Han prioriterede paa den Maade flere af Vestkystens større Gaarde, og hans Engagement med Bankkontoret var en Tid oppe paa flere Hundrede Tusinde Rdlr. Til Sammenligning kan anføres, at der i Ringkjøbing Sparekasse, dengang Byens eneste Pengeinstitut, i 1860 indestod 160,068 Rdlr. 62 Sk. og at dens hele Udlaan i faste Ejendomme paa Land og i By udgjorde 66,700 Rdlr.

Men saa kom Pengekrisen. Bankkontoret i Aarhus følte ogsaa Pengeknapheden og besluttede at indskrænke nogle af sine Engagementer. Ved Eftersyn af disse blev man noget betænkelig ved, at en Prokurator Møller i Ringkjøbing figurerede med saa store Beløb, og man forlangte af ham, at Mellemværendet skulde nedbringes.

Dette var selvfølgelig meget generende for Møller, og han maatte til at spekulere paa, hvor han nu skulde faa Pengene fra til sine Klienter. Der var jo ganske vist Kreditforeningen i Viborg; men saa mente han dog nok, at baade han og hans Klienter vilde foretrække en af ham selv ledet Kreditforening for Vestjylland, hvis det kunde lykkes at faa en saadan oprettet. Spørgsmaalet var, om dette egentlig ikke var en ganske sund og naturlig Tanke, der kunde for tjene nærmere Overvejelse. Skønt der allerede i Forvejen virkede en Kreditforening i Viborg, var det netop for nylig i selve Viborg

J. S. SCHULIN

N. E. KRARUP

A. C. KOEFOED

lykkedes Stiftamtmand, Kammerherre, Baron de Bretton at faa oprettet en saakaldt Hypoteklaaneforening, der havde faaet en Del Tilslutning. Langt større Anledning vilde der dog være til Oprettelsen af en særlig Kreditforening for Vestjylland, hvor Forholdene i adskillige Henseender var anderledes end i andre Dele af Landet, og hvor Trangen var større. Ganske vist var Møller ikke Kammerherre, men kun Kammerraad, og endnu mindre Baron og Stiftamtmand; men der var jo da ogsaa Amtmænd i Vestjylland, og han var ikke uden Bekendtskab til disse. Hvis han nu kunde faa Amtmand, Kammerherre, Grev Schulin i Ringkjøbing og Stiftamtmand H. C. Nielsen i Ribe til med sig at indtræde i Direktionen for det ny Pengeinstitut, saa vilde Sagen dermed være godt begyndt og halvt fuldendt. Det lykkedes ham at interessere Schulin for Tanken, hvorimod Stiftamtmand Nielsen i Ribe, en noget stiv, gammeldags og særdeles korrekt Embedsmand, viste sig aldeles uvillig. »Han skulde ikke have noget af at være Skærmbredt for Schulins Fuldmægtig«, saaledes skal han have udtrykt sig. Mulig var der flere, der ikke havde rigtig Tillid til Møller, men ansaa ham for at være en vild Spekulant, eller tænkte som saa: Manden er dygtig nok, blot han ikke er for klog; han er i hvert Fald meget klogere end vi, netop derfor kunde det maaske blive farligt at indlade sig med ham.

Møller kom i hvert Fald til det Resultat, at det vilde være det klogeste at lade sin egen Person træde noget i Baggrunden, og Resultatet blev jo da ogsaa, at Kreditforeningens første Direktion eller Bestyrelse kom til at bestaa af SCHULIN (Formand), af Udskrivningschef, Justitsraad KRARUP og af Justitsraad, Landvæsenskommissær KOEFOED, medens Møller blev Kasserer og Bogholder. —

Om disse Mænd, der hver paa sin Maade har haft saa stor Betydning for Foreningen, skal her berettes følgende:

JOHAN SIGISMUND SCHULIN var født 8. Septbr. 1808 paa Frederiksdal ved Lyngby som Søn af Fideikommisbesidder, Amtmand S. L. Greve Schulin, blev 1828 Student fra Sorø Akademi og 1833 cand. jur., 1834 erholdt han en Ansættelse (som »Avskultant«) i Rentekammeret, der før 1849 svarede til det nuværende Finansministerium. 1840—41 var han i henvend 2 Aar konstitueret som Amtmand over Holbæk Amt og fungerede derefter 1841—43 som Kommitteret i Rentekammeret. I 1840 valgtes han til Stænderdeputeret for Sjællands Stifts Sædegaardsejere, og han mødte i denne Egenskab i Roskilde Stænderforsamling 1842—46. 1843—60 var han Amtmand

over Ringkjøbing Amt, og en Tid (1853—55) var han tillige Landstingsmand som valgt i 11. Kreds (det meste af Ringkjøbing samt Ribe Amt). Grev Schulin var i en sjælden Grad den rette Mand til at være Amtmand i Vestjylland. Han nærrede den største Interesse for Amtets Vel og søgte med Iver at fremme ethvert for Egnen gavnligt Foretagende, navnlig alt, hvad der kunde sigte til vore Landboforholds Udvikling.¹⁷ At Grev Schulins Følelser for Vestjyderne blev gengældte af disse, turde ogsaa være utvivlsomt. I Ringkjøbing Avis for 6. Septbr. 1860 kan man finde et af en unavngiven i Anledning af Schulins Bortrejse skrevet, maaske mindre vellykket, men sikkert meget velment Digt, der bevæger sig i naivt-blomstrende Vendinger som disse: »Grev Schulin! Du Eiegode! Tak for al Din Færd! Vesterjyder Dig forstode, Fandt hvad Du er værd« o. s. v.

Schulin blev i 1860 forflyttet fra Ringkjøbing til Fredensborg som Amtmand over Frederiksborg Amt, hvilket Embede var blevet ledigt, da Amtmand, Kammerherre Rotwitt dannede sit bekendte Ministerium (»Bondevennernes Ministerium«, undertiden ogsaa kaldet »Danmarks første Venstreministerium«). I dette Embede forblev Schulin indtil i Efteraaret 1880, da han erholdt sin Afsked. Hans Helbred var da nedbrudt, og han døde 14. Novbr. s. A. i Hillerød (1843 var han bleven Kammerherre, 1856 Kommandør af Dbg. og 1877 Storkors af Dbg.).

Efter hele Schulins Naturel kunde intet være ham mere kært end at medvirke til at skaffe det fattige Vestjylland Adgang til den Driftskapital, som var nødvendig til Landbrugets Fremgang.

Den Hjælp, han med største Uegennyttighed ydede ved Kreditforeningens Stiftelse, kan ikke noksom paaskønnes. Uden ham havde Foretagendet aldeles ikke kunnet gennemføres. Bl. a. fik det overfor de forskellige Autoriteters Modvilje stor Betydning, at han personlig stod i et særdeles venskabeligt Forhold til Kong Frederik d. 7.

Naar han, endskønt han var forflyttet til Fredensborg allerede inden Kreditforeningens Stiftelse forelaa, desuagtet indgik paa at indtræde i Direktionen, endog som dennes Formand, saa har dette sikkert ikke været nogen Fornøjelse, men kun en Opofrelse fra hans Side. Det var jo givet, at han under disse Forhold aldeles ikke vilde være i Stand til at øve nogen virkelig Indflydelse eller noget virkeligt Tilsyn med Ledelsen, hvorimod han vilde faa sin Del af Ansvar, hvis noget gik galt. Naar han desuagtet turde inklade sig paa at yde Kreditforeningen den overordentlig betydningsfulde Støtte,

det var at have hans ansete Navn og indflydelsesrige Personlighed i Spidsen for Foretagendet, saa har det sikkert for en stor Del været paa Grund af, at der ved hans Side kom til at staa en Mand som N. E. KRARUP, til hvis store Dygtighed og Retskaffenhed alle nærrede den mest ubetingede Tillid.

Om denne Mand kan berettes med de Ord, Ringkjøbing Amts Avis skrev ved hans altfor tidlige Død (d. 10. Septbr. 1867):

»Et Liv er udslukket, daadfuldt og velsignelsesrigt som faa. Etatsraad, Udskrivningschef Nicolaj Edinger Krarup er i Eftermiddag hensovet til et bedre Liv. Han var født i 1813¹⁸ og kom i Aaret 1850 fra det kgl. Rentekammer som Amtsforsvalter til Ringkjøbing; i Aaret 1856 blev han Udskrivningschef¹⁹ og var senere Medlem af Commissionen til Udarbejdelse af den ny Værnepligtslov, ligesom han valgtes til Landstingsmand. Staten har mistet en tro Tjener i den Afdøde, ligesom mange herværende Venner ville savne ham.«

Schulin og Krarup, der som nævnt begge havde haft Ansættelse i det kgl. Rentekammer, har sikkert allerede fra den Tid kendt og skattet hinanden, ligesom Krarup ogsaa fra den Tid af havde gode Forbindelser i Ministerierne. Han var dertil baade en dygtig Jurist, en dygtig Finansmand og en Regnemester af Rang. Udarbejdelsen af Kreditforeningens oprindelige Statutter og hele Planen for dens Virksomhed og Indretning skyldes for en meget væsentlig Del ham.

Det tredje Medlem af Kreditforeningens første Direktion blev Landvæsenskommissær, Justitsraad ANDREAS CARL KOEFOED. Han var født i 1796 og var altsaa en Del ældre end de 2 andre Direktører, men som Aand og Karakter kunde han ikke taale Sammenligning med disse. Naar han blev valgt ind i Direktionen, var det fordi, man fandt, at et af Medlemmerne burde være en praktisk Landmand, og flere Omstændigheder maatte da bidrage til at henlede Opmærksomheden paa Koefoed.

Han tilhørte en paa Vestkysten udbredt og meget anset Slægt, havde været Ejer af flere større Herregaarde (Timgaard, Aaberg), men boede nu som Rentier paa Aldershvile, en Ejendom, hvortil der hørte et mindre Landbrug, og som var beliggende umiddelbart op til Ringkjøbing, altsaa i saa bekvem Nærhed som tænkeligt ved den By, hvor Foreningen skulde have sit Sæde. Om han var nogen særlig fremragende praktisk Landmand turde maaske være et Spørgsmaal, men han var dog altsaa i Besiddelse af Erfaringer i Henseende

til at handle med Ejendomme og derhos af visse repræsentative Egenskaber, en glat og behagelig Verdens- og Selskabsmand, vel egnet f. Eks. til at præsidere ved Dyrskuemiddage eller lignende Lejligheder. Den Rolle, han spillede i Direktionen, var næppe videre betydelig, ved en enkelt Lejlighed, som senere skal omtales, var den af en temmelig uheldig Natur. —

Efter forskellige Forberedelser kom man saa vidt, at man den 28. September 1860 kunde afholde det konstituerende Møde i Ringkjøbing.²⁰

I det første derefter udkomne Nr. af Byens eneste Avis (Ringkjøbing Avis for 1. Oktbr. 1860) findes følgende Beretning herom:

»Den 28. f. M. blev det ved et heri Byen afholdt temmelig talrigt besøgt Møde overdraget den nylig fratraadte Amtmand, Grev Schulin samt Justitsraad, Udskrivningschef Krarup, Justitsraad, Landvæsens-commissair Koefoed og Kammerraad, Procurator Møller at indgaae til Indenrigsministeriet med Andragende om Oprettelsen af en særlig vestjydske Creditforening for Landejendomsbesiddere i Ringkjøbing og Ribe Amt samt i den Deel af Ribe Stift, som ligger i Haderslev Amt eller det saakaldte Tørningelehn.

At der omtrent 6 Uger efter, at Indbydelsen dertil er udgaaet, allerede er anmeldt Deeltagere i den paatænkte Forening for mellem 6 og 700,000 Rdlr., viser tydeligt nok, at der her paa Vestkysten er en betydelig Trang til en saadan Forening, og vi ville nu ønske, at Sagen kan fremmes saa hurtigt, at Laan allerede kunne bevilges i den forestaaende December Termin, da denne ellers vil blive vanskelig for mange Landmænd.« —

Lige straks saa det imidlertid ikke ud til, at dette smukke Ønske skulde gaa i Opfyldelse. Monrad, der paa den Tid og i nogen Tid derefter fungerede som midlertidig Indenrigsminister (i Ministeriet Hall, der havde afløst Ministeriet Rotwitt), stillede sig overordentlig uvillig til Sagen.

Paa selve det konstituerende Møde var der blevet vedtaget og underskrevet en Henvendelse til Ministeriet saalydende:

Til Indenrigsministeriet!

Der har i de senere Aar her i Egnen vist sig en stedse tiltagende Vanskelighed for Landejendomsbesiddere ved at erholde de fornødne Laan i deres Ejendomme, endog naar aldeles betryggende Pant kunde tilbydes.

Denne Trang, der vel tildels er foranlediget ved de Opdyrkningsarbejder, der i større eller mindre Grad foretages ved mangfoldige Ejendomme, og som gjøre større Laan fornødne, kan kun i en aldeles utilstrækkelig Grad tilfredsstilles ved Egnens egne Pengemidler, der i en højere Grad end hidtil anvendes paa anden Maade, og Laansøgerne ere saaledes i Regelen henviste til den viborgske Kreditforening for Landejendomsbesiddere.

Men uagtet den Anerkjendelse, dette Institut forøvrigt har fundet, og uagtet den særdeles Dygtighed og Omsigt, dens Bestyrelse har lagt for Dagen, er det dog kun i forholdsvis faa Tilfælde, at Vestkystens Landmænd have henvendt sig til denne Forening om Laan. — Grunden dertil maa vel fornemmelig søges i den Omstændighed, at Indtrædelsen i samme foranlediger temmelig betydelige Omkostninger, men navnlig paa Grund af, at Laanet afsluttes paa et temmelig fjernt Sted, som Egnens Beboere saagodtsom ikke staa i nogensomhelst Forbindelse med, saa at der til den i saa Henseende fornødne Brevvexling i Regelen behøves en Mellemand, ved hvis Betaling de øvrige med Laanets Optagelse forbundne Omkostninger yderligere forøges i en ikke ganske ringe Grad. — Men hertil kommer endnu, at Berigtigelsen af de ældre Laan, der skulle udbetales for at kunne give Foreningen 1. Prioritet i det tilbudte Pant, i de allerfleste Tilfælde foraarsager særegne Vanskeligheder, idet den paa-gældende først faar de fornødne Midler til deres Udbetaling ved det nye Laan, medens dette dog ikke kan erholdes, førend de tidligere Laan ere udbetalte. Ordningen heraf (!?) forøges i en meget betydelig Grad derved, at Laanet optages paa et fjernt og fremmed Sted, idet Laansøgerne da kun vanskelig kunne nyde godt af den Imødekommen til disse Forholds Ordning, som ellers kan vises af et saadant Instituts Bestyrelse.

Da det vel maa anses utvivlsomt, at Landejendomsbesiddere under de nuværende Pengeforhold i Regelen ikke kunne haabe at erholde de fornødne Laan i deres Ejendomme direkte fra Pengeudlaanere, men kun igjennem en Creditforening, er det Ønske opstaaet, at der ved Oprettelsen af en særegen Creditforening for denne Egn maatte aabnes en saa let Adgang som muligt til at erholde saadanne Laan.

Efter Tilskyndelse og Opfordring fra mangfoldige Landejendomsbesidders Side have vi derfor affattet vedlagte Udkast til Statutterne for en vestjydsk Creditforening, der er vedtaget ved en den 28. September d. A. afholdt Forsamling af anmeldte Laansøgere, efterat der,

saaledes som nærmere behagelig vil ses af den vedlagte Liste med Bilage, er indkommet Begæring om Laan til et Beløb af mellem 6—700,000 Rigsdaler, og at der i en Tid af mindre end 6 Uger er begjært Laan til et saadant Beløb, anser vi for det stærkeste Bevis for, at der her i Egnen virkelig føles Trang til et saadant nyt Pengeinstitut.

Dette Udkast slutter sig naturligvis i en meget væsentlig Grad til og er tildels overensstemmende med Statutterne for de allerede bestaaende Creditforeninger, nemlig for den jydsk og den fynske Forening, og vi skulle derfor kun særligen fremhæve de Punkter, hvori det er forskelligt fra dem.

Den betydeligste Forskjel er den, at medens der af de af samtlige øvrige danske Creditforeninger udstedte Obligationer kun svares en Rente af 4 % p. a., vil der af den nu paatænkte Forenings Obligationer blive svaret en Rente af 4½ % p. a. — Da det danske Pengemarked saagodtsom udelukkende er i Kjøbenhavn, og da det allerede i en lang Række af Aar har vist sig, at det med lige Sikkerhed *dér* var ulige vanskeligere at erholde Laan i vestjydske Ejendomme end i Ejendomme paa Øerne og paa Jyllands Østkyst, og da det saaledes nødvendigvis maatte forudsættes, at Obligationer udstedte af en Creditforening alene for vestjydske Landejendomme og sikrede alene i disse langt mindre villigt vilde finde Købere og da til en lavere Pris end de øvrige Creditforeningers Obligationer, er det anset uundgaeligt nødvendigt at modvirke dette ved en noget højere Rente,²¹ idet man har været aldeles enig om, at et saadant Tab, der med Bestemthed lader sig beregne, langt maatte foretrakkes for det Tab, som Laantagerne vilde lide ved at sælge deres som Laan modtagne Creditforeningsobligationer til en lav Cours, hvorved de i Virkeligheden vilde erholde ikke lidet mindre Laan end det Beløb, hvorfor deres Ejendomme pantsættes. Det er derfor anset rimeligt, at Laantagerne i Obligationernes højere Salgsværdi vilde erholde ialtfald nogen Erstatning for den forhøjede Rente, som maatte være at erlægge.²²

Paa den anden Side ansaas det for højst ønskeligt, ja næsten nødvendigt, at den faste aarlige Udbetaling, som Laantagerne vilde have at udrede, saavel til Forrentning som til Afbetaling m. v. ikke kom til at overstige 5 % aarlig af Laanets oprindelige Beløb, da en større aarlig Udbetaling vilde være højst trykkende for Mange.

For at opnaa dette dobbelte Øjemed og for tillige at bevirke

Laanenes Amortisation i samme Tidsrum, som dertil medgaar ved den viborgske Creditforening, er det derfor i dette Udkast vedtaget, at der af Laantageren aarligen kun svares 5 % af Laanets oprindelige Beløb, og at deraf anvendes ialt $4\frac{11}{12}$ til Laanets Forrentning med $4\frac{1}{2}$ % og til dets Afbetaling, hvorved denne vil finde Sted i $55\frac{1}{2}$ Aar eller netop i samme Tid, hvori den viborgske Creditforenings Laan amortiseres, idet de forrentes med 4 % og der til Forrentning og Afbetaling anvendes ialt $4\frac{1}{2}$ %.

Men hermed er forbundet den Bestemmelse, at enhver Laantager ved Laanets Modtagelse har at indskyde 5 % eller $\frac{1}{20}$ af Laanets Beløb i Foreningens Reserve- og Administrationsfond. Af en Del af Renterne heraf, saavel som af den hertil henlagte $\frac{1}{12}$ % aarlig af Laanenes oprindelige Beløb, ville de samtlige Bestyrelsesomkostninger være at afholde, og saafremt Foreningen naar en saadan Udbredelse, at dens Laan stiger til henimod 3 Millioner [Rdlr.], vil det derhos, naar intet betydeligt Tab lides, være muligt at forrente det i Reservefonden indskudte Beløb med 4 % aarligt, hvilken Rente muligen kan forøges, saafremt Foreningen mod Formodning skulde vinde et endnu større Omfang.

Naar det i Reservefonden indskudte Beløb foruden saaledes muligen at forrentes til de Vedkommende med mindst 4 % i sin Tid ved Foreningens Opløsning kan ventes tilbagebetalt, da kan dette Beløb langt fra betragtes tabt for den Paagjældende, hvilket derimod gjælder om det Beløb, som til den til enhver Tid gjældende Cours ved Salget erholdes mindre for de udstedte Creditforeningers-Obligationer end disses paalydende Sum.²³

Den Fordel, som denne Creditforening saaledes, dels ved en nogenlunde stor Tilvæxt, dels ved en heldig Forretningsførelse, maatte vinde, vil altsaa blive anvendt til Forrentning af de i denne Reservefond gjorte Indskud efter de derfor udstedte særlige Beviser, og denne Rentes Størrelse vil da være Maalestokken for det Overskud, som Foreningen maatte give.

Det er nemlig anset ønskeligere, at dette eventuelle Overskud anvendes paa den anførte Maade, hvorved der indirekte opnaas nogen Lettelse for Medlemmerne i den aarlige Udbetaling til Foreningen, end at dette Overskud, saaledes som for de øvrige Creditforeninger bestemt, anvendes til ekstraordinære Afbetalinger paa samtlige Medlemmers Gæld, hvorved en noget hurtigere Amortisation kan opnaas. Det bemærkes i saa Henseende, at 4 % Rente af

den i Reservefonden indskudte $\frac{1}{20}$ af det tilstaaede Laans oprindelige Beløb vil udgøre $\frac{1}{5}\%$ af dette Beløb, saa at der altsaa, forsaavidt en saadan Rente kan svares, egentlig kun vil paahvile Medlemmerne en aarlig Udbetaling til Foreningen af $4\frac{4}{5}$ af det erholdte Laans oprindelige Beløb.

Man har derhos antaget, at den Omstændighed, at denne Creditforening allerede strax ved sin Stiftelse var i Besiddelse af en forholdsvis betydelig Reservefond, medens denne ved de øvrige Creditforeninger, navnlig ved den viborgske og den fyenske, først successivt dannes af de aarlige Indbetalinger, vilde bidrage noget til, at dens Obligationer allerede i Begyndelsen kunde vinde Tillid paa Pengemarkedet og derved opnaae en passende Pris.

Naar derhos Hensyn tages til, at en $4\frac{1}{2}\%$ Obligation, der staar i pari, giver samme Renteindtægt som en 4% Obligation til en Cours af c. 89 (88,888), samt til, at denne Creditforening, hvad Reglerne om Panternes Taxation m. m. angaar, formentligen yder netop samme Sikkerhed som de øvrige Foreninger, da er det sikkert ikke nogen overdreven Forventning, at denne Forenings Obligationer, ialtfald efter nogen Tids Forløb, ville nærme sig pari. Men saafremt de kun staar 5% højere end den viborgske Forenings Obligationer, vil denne paatænkte Forening for dens Medlemmer være fuldkommen lige saa fordelagtig som den viborgske, selv uden at tage Hensyn til den Rente, der eventuelt kan blive ydet af de i Reservefonden gjorte Indskud.

Det er derhos antaget, at det vilde bidrage til at give Foreningen større Sikkerhed, at dens Virksomhed holdes indenfor saa snævre Grænser, at en betryggende Control med de til den pantsatte Ejendomes tilbørlige Vedligeholdelse med nogenlunde Lethed kan føres, og at derfor kun Landejendomsbesiddere i Ringkjøbing og Ribe Amter samt i den Del af Ribe Stift, som ligger i Haderslev Amt, eller det saakaldte Tørningelehn, tilstedes Adgang til samme, hvilke Egne have ikke faa Ejendommeligheder tilfælles.

Men da det endnu ikke er lykkedes ganske at bortrydde de Hindringer, som navnlig med Hensyn til den forskellige Lovgivning stiller sig i Vejen for Optagelsen i Foreningen af Landejendomsbesiddere i Haderslev Amt, og da det paa den anden Side for flere af de anmeldte Laansøgere er af Vigtighed, at Laanene allerede til næstkommende December Termin kunne blive berigtigede, er det anset rettest foreløbigen at indskrænke Foreningens Virksomhed til

Ringkjøbing og Ribe Amter, samt da det for Tiden ikke med Sikkerhed kan beregnes, hvorvidt der, efterat den nu stedfindende Trang til Prioritetslaan er afhjulpen, for Fremtiden vilde vise sig en saadan, som kun ved en særegen Creditforening kunde tilfredsstilles, er det derhos anset rettest ogsaa at indskrænke det Tidsrum, i hvilket Laan kunne optages ved Foreningens Hjælp, til 3 Aar, saaledes at dette udløber med Udgangen af Aaret 1863, efter hvilken Tid da Foreningens Virksomhed kun vilde gaa ud paa at afdrage de allerede afsluttede Laan. — Der maa i saa Henseende lægges Vægt paa, at den Omstændighed, at alle Medlemmer da maa antages at indtræde i Foreningen under saavidt muligt lige Vilkaar, saavel med Hensyn til de bestaaende Conjunctioner i det Hele som navnlig i Henseende til Panternes Bedømmelse, vil være af megen Betydning med Hensyn til Medlemmernes solidariske Forpligtelse til at tilsvare de Tab, Foreningen muligvis maatte lide.

Vi tillade os saaledes allerærbødigst at andrage paa, at det høje Indenrigsministerium i Henhold til Lovene af 20. Juni 1850 og 21. November 1851 vil stadfæste vedlagte Statuter for den vestjydske Creditforening og derhos meddele denne Forening de i førstnævnte Lovs §§ 2 og 3 omhandlede Begunstigelser.

Ringkjøbing, den 28. September 1860.

SCHULIN. KRARUP. KOEFOED. E. MØLLER.

Den i dette Andragende fremsatte Plan synes ganske klogt og dygtigt fremstillet. Nutidslæsere, der jo er ganske anderledes fortrolige med Kreditforeningstanken, end man var dengang, kan maa- ske finde en enkelt Bemærkning lidt naiv (se Note 23) og give Ministeriet Ret i, at Sammenligningen mellem Kurstab og Udgift til Reservefondsindskud er lidet slaaende.

I en anden Henseende maa man derimod absolut give Andragerne og ikke Ministeriet Medhold. I Ministeriet mente man (se Note 21), at det var ligegyldigt, hvilken Rentefod man valgte, da dette vilde blive udjævnet gennem Obligationernes Kurs.

Dette teoretiske Standpunkt er nemlig ganske uberettiget, hvilket ogsaa nu turde være almindelig erkendt. Professor J. H. Aschehoug, vel hidtil Skandinaviens mest ansete økonomiske Forfatter, skriver udtrykkelig,²⁴ at »om den nominelle Rentefod for Hypotekbankers Indlaansobligationer gælder den almindelige Regel: Den bør om mu-

ligt sættes saa højt, at Indretningen ved Salget undgaar at give Køberen stor Kapitalrabat«, og at der for Udlaansvirksomheden maa gælde den almindelige Regel, »at det er bedre for Debitorerne, at den nominelle Rente sættes høj, end at der tages høj Kapitalrabat [3: Kurstab] af dem«, altsaa ganske det samme Princip, som Andragendet gør sig til Talsmand for.

Og navnlig har det praktiske Liv aldeles afgjort givet den i Andragendet fremsatte Anskuelse Medhold. Naar de vestjydske Bønder næsten alle som en foretrak Kreditforeningen i Ringkjøbing fremfor den ældre, baade vellede og solide, Kreditforening i Viborg, saa var Grunden hertil netop aldeles utvivlsomt først og fremmest den, at de Laaneformer, den anvendte, fandtes mere fordelagtige, idet man her kunde erholde Laan til en saadan Rente, at man ikke behøvede at nøjes med Kurser saa langt under Pari.

Hvad der mest forbavser Nutidslæsere, turde maaske være det, at man kun ønskede Tilladelse til at drive Udlaansvirksomhed et kortere begrænset Tidsrum, og indtil Udlaanssummen havde naaet en Størrelse af 3 Millioner Rdlr. Men dels var der dengang ingen der anede, at Kreditforeningen skulde kunne vokse saa kolossalt, som sket er. Dels har man maaske ment, at det vilde blive lettest at opnaa Tilladelsen, naar det kun var et lille og beskedent Foretagende, det drejede sig om. Naar man først havde faaet begyndt, kunde man jo altid om nogle Aar, naar man nærmede sig det fastsatte Maksimum, forsøge at faa Tilladelse til at fortsætte, og en saadan Tilladelse vilde vel næppe blive nægtet, naar det først var konstateret, at Foreningen havde arbejdet godt. Og virkelig lykkedes det jo senere — om end ikke uden Vanskelighed og ikke paa én Gang, men kun gradvis — at faa ophævet de Grænser, der oprindeligt var fastsat for Kreditforeningens Virksomhed i Henseende til Levetid og Udlaanets Størrelse.

Endelig havde man ogsaa, hvad denne Begrænsning angik, et Forbillede at gaa efter, idet den tidligere (S. 27) omtalte Brettonske Hypoteklaaneforening for Nørrejylland, hvis Statutter var blevne stadfæstede d. 23. Febr. 1859, var beregnet paa kun at skulle udlaane 3 Millioner Rdlr. paa én Gang og dermed slutte sin Udlaansvirksomhed. Heldigvis var dette imidlertid den eneste Lighed, der fandtes mellem den vestjydske Forening og den Brettonske Forening, der i enhver Henseende var et sørgeligt Misfoster af et Laaneinstitut og aldeles ikke kunde regnes for en Kreditforening. Men

maaske har dette enkelte Lighedspunkt allerede bidraget til at forøge Ministeriets Uvilje mod den paatænkte ny vestjydske Forening. Allerede inden denne fik Tilladelse til at træde i Kraft, var der nemlig (i »Fædrelandet« i Slutningen af Juni og Begyndelsen af Juli 1860) rettet kraftige Angreb paa den vanvittige og ret skandaløse Maade, hvorpaa den Brettonske Forening blev ledet.²⁵

Men overhovedet havde Monrad sat sig i Hovedet, at Trangen til Kreditforeninger i det væsentlige allerede var fyldestgjort, at de eksisterende Kreditforeninger næppe vilde faa nogen væsentlig yderligere Tilgang (!), og at der derfor var saa meget mindre Anledning til at oprette nye Kreditforeninger. (Endda udgjorde Kreditforeningernes samlede Udlaan dengang kun ca. 45 Millioner Kroner mod nu ca. 1100 Millioner.)

Han lagde derfor af et godt Hjerte Sagen alle de Hindringer i Vejen, han kunde.

I Loven af 20. Juni 1850 var der opstillet den Betingelse for Meddelelse af Stadfæstelse paa Statutter for ny Kreditforeninger, at der skulde være »anmeldt« Interessenter i en saadan for mindst 1 Million Rigsbankdaler. Denne Betingelse mente man fuldtud at have opfyldt, men Ministeren fandt nu paa at fortolke Udtrykket »anmeldt« saaledes, at Ejendommene skulde være takserede og Laanene til et samlet Beløb af mindst 1 Mill. Rd. formelig bevilgede!

I Skrivelse af 20. Oktober 1860 svarer Indenrigsministeriet nemlig Andragerne saalydende:

Forinden videre foretages i Anledning af D'Herrers Andragende af 28. f. M. om Stadfæstelse paa et med samme hertil indsendt Udkast til Statutter for den vestjydske Creditforening skulde man tjenstligst udbede sig tilstillet *Udskrifter af Taxationsforretningerne* over de Ejendomme, hvis Ejere have anmeldt at ville indtræde som Medlemmer i en saadan Forening ledsaget af D'Herrers Skjøn om Størrelsen af det Laan, der i Henhold til disse Taxationsforretninger og de øvrige stedfindende Omstændigheder i Medfør af Statutudkastet formenes at ville kunne tilstaas i hver enkelt af de paagældende Ejendomme.²⁶

Dette Svar var en højst ubehagelig Overraskelse for Schulin og Krarup, der opholdt sig i Kjøbenhavn for at virke for Sagen. Der var jo al Udsigt til, at Sagen i hvert Fald vilde trække i Langdrag, saa at det ikke vilde blive muligt for Foreningen at faa begyndt

sin Virksomhed til den forestaaende 11. Decbr. Termin. De telegraferede det nedslaaende Budskab til Møller i Ringkjøbing, men denne svarede øjeblikkelig, at de skulde blot blive i Kjøbenhavn og gøre deres bedste, saa skulde han nok ordne dette her, og med saa stor Energi tog han fat paa at konstituere Taksationsmænd og Repræsentanter og sætte disse i Gang med at afholde Taksationsforretninger og udfærdige Udskrifter af disse, at man allerede d. 5. Decbr. kunde indgaa til Ministeriet med følgende Skrivelse:

Overensstemmende med det høje Ministeriums gunstige Skrivelse af 20. Oktober d. A. tillade vi os at fremsende hoslagte Udskrifter af 104 Taxationsforretninger over Ejendomme i Ringkjøbing og Ribe Amter, hvis Ejere have anmeldt at ville indtræde i den paatænkte vestjydske Creditforening, ledsaget af en Fortegnelse over disse Ejendomme, hvori findes anført Størrelsen af det Laan, vi i Henhold til disse Taxationsforretninger og de øvrige stedfindende Omstændigheder have forment, at der i Medfør af Statutudkastet eventuelt vilde kunne tilstaaes i hver enkelt af de paagældende Ejendomme.

Idet vi bemærke, at det samlede Beløb af de omhandlede Laan udgør over 500,000 Rdlr., og idet vi endvidere lade følge Anmeldelser fra Ejere, der ønske at indtræde i fornævnte Forening for et Beløb af over 200,000 Rdlr., men hvis Ejendomme endnu ikke ere blevne taxerede, tillade vi os allerærbødigtst at anholde om Stadfæstelse paa det med vor Skrivelse af 28. September d. A. indsendte Udkast til Statuter for den omhandlede paatænkte Creditforening med de Forandringer, der maatte blive vedtagne *ved en mundtlig Forhandling*, som vi haabe maa blive os tilstaaet.

p. t. Kjøbenhavn, den 5. December 1860.

SCHULIN.

KRARUP.

KOEFOED.

Til Indenrigsministeriet.

Omsider dagedes det dog, og under 15. Decbr. stadfæstede Ministeren Statutterne; men man vil paastaa, at naar han gjorde det, skyldtes det Kong Frederik den Syvendes udtrykkelig udtalte Ønske.

Det er tidligere bemærket, at Kammerraad Møller virkede som Godsforvalter for Ejeren af N. Vosborg, Etatsraad Andreas Evald Meinert Tang (f. 1803, død 1868). Saavel Tang som Schulin stod i et særdeles venskabeligt Forhold til Kongen, og det menes, at det

ikke mindst har haft sin store Betydning, at man fik Tang til at tale den ny Kreditforenings Sag hos Kongen.²⁷

Men Monrad besluttede, at det skulde blive sidste Gang, at sligt skete. Han indbragte i Rigsdagen et Lovforslag, der blev til den bekendte Lov af 19. Febr. 1861, hvorved det blev umuligt at danne ny Kreditforeninger, uden at hver enkelt var hjemlet ved en særlig af Rigsdagen vedtagen og af Kongen stadfæstet Lov.

Som Grund til, at det var nødvendigt at forandre Loven af 20. Juni 1850, hvorved Indenrigsministeren var bemyndiget til at meddele Stadfæstelse paa ny Kreditforeningers Statutter, angav han, at dette nemlig var ensbetydende med, at Ministeren ikke kunde nægte at stadfæste saadanne Statutter, naar de i Loven foreskrevne Betingelser var tilstede, og han henviste til, at han lige var bleven tvungen til »i Huj og Hast« at stadfæste Statutterne for den vest- og sønderjydske Kreditforening, saa at der ikke havde været levnet ham den fornødne Tid til alvorlig at granske Statutterne, idet man vilde have Foreningen dannet allerede i December Termin 1860.

Det var dog sikkert ikke udelukkende den vest- og sønderjydske Kreditforening, der havde givet Monrad Lyst til at sætte en Bom for Oprettelsen af Kreditforeninger, den Brettonske Forening og de Vanskeligheder, der var opstaaet for den jydske Købstadkreditforening, har sikkert ogsaa haft sin Andel deri.

Naar man saaledes paa en med den ved Grundloven hjemlede Foreningsfrihed lidet stemmende Maade lagde Hindringer i Vejen for Grundejernens Ret til frit at indgaa Foreninger til Lettelse af Kreditforholdene, saa skyldtes dette udelukkende misforstaaet Ængstelse og Bekymring paa Obligationskøbernes Vegne.²⁸ Monrad udtalte bl. a., at naar der oprettedes flere ny Kreditforeninger, var man udsat for, at Obligationsejerne ikke kunde hitte Rede i, hvad Obligationerne var værd; naar man vilde købe Kreditforeningsobligationer, vilde man hverken vide ud eller ind og være udsat for at købe daarlige Obligationer, naar man troede at købe gode! Og dengang eksisterede der dog endnu kun 4 forskellige Slags Kreditforeningsobligationer! Nu er der alene af den vest- og sønderjydske Kreditforenings forskellige Serier og Afdelinger 14 forskellige Slags Obligationer i Cirkulation, hver med sin forskellige Børskurs, og ser man paa de af samtlige Kreditforeninger udstedte, bliver Mangfoldigheden jo meget stor, men dette har aldeles ingen Ulemper medført; ingen, som er kendt med Forretningslivet, løber sur i dem.

Man maa vistnok give afdøde Direktør Hein Ret i, at Statsmagten, derunder ogsaa Lovgivningsmagten, altid ved Ordningen af Kreditforeningernes Forhold har taget altfor udelukkende Hensyn til, hvad man — ofte med Urette — mente maatte være i Obligationsejernes Interesse. Man mente, at man styrkede Kreditforeningernes Soliditet ved at foreskrive saa strænge Laanevilkaar, at det kun lige netop blev Kreditforeningerne muligt at trække Vejret. Gør man Laanene dyrere og byrdefuldere end nødvendigt, modvirker man i Virkeligheden ikke alene Laantagernes, men ogsaa Laangivernes Interesser, idet man forhindrer Foreningerne i at finde Tilslutning netop af de solideste og bedste Laansøgere.²⁹

Der vil ogsaa i det følgende en og anden Gang blive Lejlighed til at faa denne Anskuelse bekræftet.

Foreløbig havde man altsaa naaet det første Maal, og Kreditforeningen kunde begynde sin Virksomhed til Lettelse af Kreditforholdene, der for Landejendomsbesidderne i Vestjylland var ganske særlig trykkende.

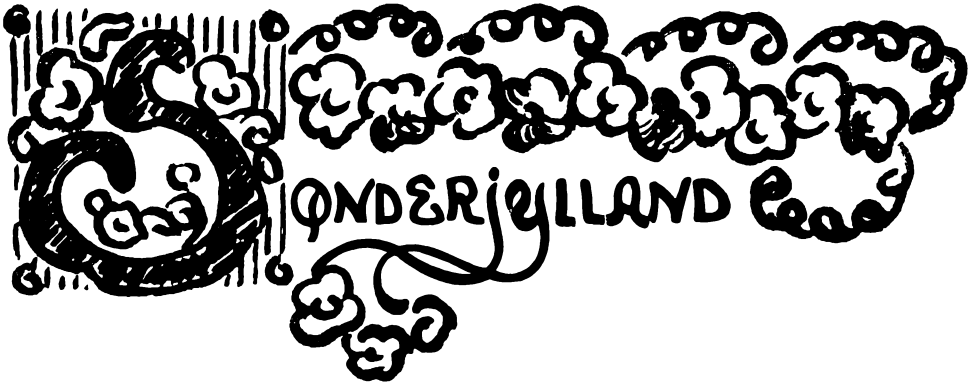
Til Kommissionær i Kjøbenhavn havde man faaet den under Tietgens Ledelse saa energisk arbejdende, unge Privatbank, og denne har senere indtil denne Dag været Foreningens betroede Befuldmægtigede i Kjøbenhavn og Repræsentant i Bank- og Børs-Verdenen. Det viste sig snart, at Møller udmærket forstod at samarbejde med Tietgen. Privatbanken skaffede straks i Decbr. 1860 Købere til en betydelig Post af Foreningens Obligationer, 75,000 Rdlr., til en Kurs af 95, hvilket var mere, end der i Reglen senere kunde opnaas. Da der i 1863 blev stærk Udsigt til Krig, sank Kursen ned til 90 og senere endnu langt lavere; først i 1871 naaede den igen op til 90.

Var Tilslutningen til Kreditforeningen end betydelig efter Datidens Forhold, saa var den jo dog efter Nutidens Forhold i lang Tid et ret beskedent Foretagende, der virkede under smaa provinsielle Forhold i den lille vestjydske By. Udover Foreningens Forretningsfører, Kammerraad Møller, fandtes der intet af Foreningen engageret Kontorpersonale. Foreningens Kontor var Kammerraad Møllers private Kontor, og Kontorforretningerne udførtes af Møllers private Kontorpersonale. I lang Tid fandtes der end ikke nogen særlig Kassebog for Foreningen, men dens Ind- og Udbetalinger indførtes i Møllers egen Kassebog, og de Kreditforeningen vedkommende Poster blev saa herfra overført til Foreningens Regnskaber.

I Bestyrelsesmødet den 16. Marts 1861 blev det besluttet at anskaffe et Jernpengeskab til Brug for Foreningen (af Regnskabet fremgaar, at det kostede 166 Rdlr. og 42 β) samt et Signet. Til Kreditforeningens Segl tog man Ringkjøbing Byvaaben. Da Foreningen udelukkende er en Kreditforening for Landejendomme og Formaalet for dens Virksomhed saaledes aldeles ikke berører Byen, kunde dette synes at være mindre træffende; men nu har dette Segl jo imidlertid vundet Alderstidshævd.

DEN første vigtigere Begivenhed i Kreditforeningens Liv indtraf, da den i December 1861 fik Tilladelse til ogsaa at drive Udlaansvirksomhed i Sønderjylland.

I Sønderjylland fandt der ligesom i Nørrejylland et stærkt økonomisk Opsving Sted i Aarene efter Trearskrigen; men de, der skulde bruge Kapital, var næsten udelukkende henvist til private Laan, som man skulde »baade tigge og betale for« (for at bruge en kendt og yndet jydsk Vending), og som derhos i Reglen var baade usikre og byrdefulde.

I 1811 havde man forsøgt Oprettelsen af en Art Kreditforening for adelige Godser i Slesvig og Holsten, nærmest efter det gamle preussiske Mønster, men ufuldkomment i Sammenligning med de nuværende danske Kreditforeninger. Ifølge Elmquist var det et »uheldigt Misfoster, nærmest at sammenligne med den bedrøvelige Brettonske Vanskabning«, der senere fremkom hos os, og ligesom denne gik den i Stykker efter faa Aars Forløb.

Den jydsk Kreditforening i Viborg var oprettet for Nørrejylland alene, og vel opstod snart i Sønderjylland Ønsket om at faa dens Virksomhed udvidet til ogsaa at omfatte denne Landsdel, hvilket Ønske ogsaa vandt ivrig Tilslutning hos forskellige af Foreningens ledende Mænd, men efter at der var gjort forskellige Forsøg, hvorunder Sagen naturligvis har mødt den samme Modstand, som senere skulde møde den, da den blev ført frem af Kreditforeningen i Ringkjøbing, blev den stillet i Bero indtil videre og var tilsyneladende helt opgivet.

I en Henseende var der altsaa fuldstændig Lighed mellem Forholdene i Vestjylland og Sønderjylland: I begge Landsdele var der

i Landbruget en betydelig Trang til Realkredit, maaske endda mest i Sønderjylland. Men i andre Henseender frembød Forholdene i Sønderjylland mange særegne Ejendommeligheder. Landets Styrelse og Forvaltning og »den slesvigske Ret« i det hele frembød i næsten alle mulige Henseender større eller mindre Forskel fra, hvad man her i Landet var vant til. At være »slesvigsk Embedsmand« i de Tider, være sig i Stats- eller Kommunal-Tjeneste, var en Sag saa indviklet, at de fleste aldeles ikke nu gør sig nogen Forestilling derom. Alle Vegne og i alle Forhold mødte man »den brogede Tilstand, der overhovedet er et Særkende for den offentlige Retstilstand i Hertugdømmet, og som beror paa, at Udviklingen kun for en mindre Del har fundet Sted i Henhold til omfattende Lovbestemmelser af almindelig Art, men derimod som oftest har taget sin particulare og locale Gang, forskellig i de forskellige Distrikter, en Ejendommelighed, der navnlig skyldes de hyppige Forandringer, som til forskellige Tider ere foregaaede med Hertugdømmet, dets enkelte Distrikters øverste Bestyrelse og almindelige Forfatning«. ³⁰

Alene Landets Inddeling var noget af det mest indviklede. Ikke alene, at spredte Stykker, ofte ganske smaa Dele af enkelte Sogne og Byer, hørte med til Nørrejylland, saa man selv paa de udførligste Kort fra de Tider ikke kunde angive nøjagtige Grænser, men maatte hjælpe sig med saadanne Forklaringer som følgende: I den under Riberhus Birks Jurisdiktion hørende sydfor Kongeaaen beliggende Enklave findes en stor Del under Haderslev Amt henhørende Beboere, hvilket især er Tilfældet i Fardrup og V. Vedsted Sogne, medens der paa den anden Side udenfor Birkets Grænser i alle med Bogstavet r betegnede Byer findes flere eller færre Hartkornsbrugere, der henhøre under ovennævnte Jurisdiktion og til Ribe Amt. Men ikke nok hermed, ofte hørte Befolkningen i et Sogn eller en By i en eller flere verdslige eller gejstlige Henseender til et Distrikt, medens de i flere andre Henseender hørte til et andet og maaske atter i adskillige andre Henseender hørte til et tredje eller fjerde mere eller mindre langt borte beliggende Omraade. Medens saaledes f. Eks. største Delen af Breklum Sogn hørte til Bredsted Landskabs Jurisdiktion, Bredsted Amtstue- og Husfogeddistrikt, Bredsted Amt og dettes 11., 12., 13., 14. og 15. Lægd, saa hørte dog de sydlig i Sognet beliggende Byer Store- og Lille-Ellebøl kun i kirkelig Henseende til Sognet og det endda kun i Beboernes levende Live, thi de begravedes paa Hatsted Kirkegaard; i alle andre Hen-

seender hørte de til Hatsted Sogn i Husum Amt, hvorhos en Del af Byen Lytjenholm og enkelte Steder i Sognets andre Byer hørte under det adelige Gods Mirebøl med Tingpligtighed til Bredsted Landskab og Skatters Indbetaling til Godset samt under det 2. Angler adelige Godsdistrikts 98. Lægd!!³¹

Og omkring i de forskellige Herreder, Birker, Landfogeddistrikter, adelige Godser, octroierede Koge, Cancelligodser o. s. v. kunde Rets- og Politivæsen for ikke at tale om Kommunalvæsen være ordnet paa ret forskellig Maade, gennemgaaende forøvrigt med højere Grad af Selvstyre for Befolkningen, end man kendte her i Kongeriget, endog ofte med Adgang for Befolkningen til at deltage i Udøvelsen af den dømmende Myndighed.

Og selve Grundlaget for »den slesvigske Ret« var jo endnu Kong Valdemar Sejrs jyske Lov, medens denne jo i Kongeriget var afløst af Kristian den Femtes Danske Lov.³²

Spørgsmaalet var nu, om der i disse særlige Forhold kunde findes noget, der kunde være til Hinder for, at Kreditforeningen virkede ogsaa i Sønderjylland.

Af den foran aftrykte Henvendelse til Indenrigsministeriet af 28. Septbr. 1860 vil ses, at man allerede dengang havde sin Opmærksomhed henvendt paa Sagen, men at man for ikke at forhale Tidspunktet for Kreditforeningens Ikrafttræden mente, at man maatte lade denne Side af Sagen vente, til det øvrige var i Orden. Men ligesom man straks fra Begyndelsen i de første Statutter havde givet Foreningen Navn af vest- og sønderjydsk Kreditforening,³³ saaledes indsatte man straks i disse (§ 2) en Bestemmelse om, at saa snart Lovhjemmel hertil og Ministeriets Samtykke kunde erholdes, saa skulde der ogsaa gives slesvigske Grundejere Adgang til at optages som Interessenter.

Den fornødne Lovhjemmel kom allerede til at foreligge ved Loven af 19. Februar 1861, der bestemte, at de i Loven af 20. Juni 1850 omtalte Begunstigelser af Indenrigsministeriet kunde meddeles Grundejere ikke alene i Kongeriget, men ogsaa i andre Landsdele.

Nu skulde man tro, at Regeringen, der i de senere Aar havde gjort saa meget for at knytte Sønderjylland nærmere til Kongeriget, maatte se med Velvilje paa Planen om et fælles vest- og sønderjydsk Pengeinstitut. Men atter her ser man det Fænomen, at det kongerigske Indenrigsministerium stiller sig meget uvilligt til Sagen, atter af overdreven Ængstelse paa Obligationskøbernes Vegne. Det sles-

vigske Ministerium, under hvilket alle slesvigske Spørgsmaal henhørte (paa lignende Maade som senere alle islandske under det islandske Ministerium) stillede sig derimod straks særdeles velvilligt. Dette vanskelige Ministerium, der var ret forhadet blandt den tysk-sindede Del af Slesvigs Befolkning, havde sit Sæde i Kjøbenhavn og blev ledet i nationalliberal Aand af Gehejmerraad Wolfhagen, tidligere Amtmand i Flensborg, som var en særdeles dygtig Embedsmand, om end vel nok Etatsraad Regenburg for Efterverdenen staar som den af Ministeriets Embedsmænd, hvis Virksomhed var af størst Betydning, idet han var Chef for Ministeriets 3. Departement, hvorunder hørte alt Kirke-, Skole- og Undervisningsvæsen og i Virkeligheden var den, der gennemførte de bekendte Sprogreskripter.³⁴

Det danske Indenrigsministerium havde anmodet det slesvigske Ministerium om at erklære sig over, hvorvidt der kunde være Betæneligheder ved at tillade Kreditforeningen at udvide sin Virksomhed til Slesvig. Herom indhentedes det slesvigske Ministerium atter en Betænkning fra Regeringsadvokaten for Slesvig og fra den øverste Domstol for Hertugdømmet, Appellationsretten i Flensborg. Dennes Erklæring (afgivet d. 4. Maj 1861 og underskrevet af Assessorerne L. E. v. Stemann, Bagger, Mohrhagen, Fr. Meyer, v. Wöldike, E. Lehmann, W. Ussing, Fr. Knudsen og G. Koch) gik i gunstig Retning, og paa Grundlag heraf erklærede det slesvigske Ministerium da under 15. Maj 1861, at der til Trods for Forskellighederne i dansk og slesvigsk Lovgivning vilde kunne opnaas en i det hele uforkastelig Sikkerhed for Foreningens Udlaan i slesvigske Ejendomme.

Indenrigsministeriet mente dog desuagtet, at det ikke uden Betænelighed kunde indlade sig paa Udvidelsen til Slesvig, særlig paa Grund af, at Panteregistrene dér til Dels var indrettede paa anden Maade, ligesom Reglerne om hurtig Retsforfølgning og privilegerede Fordringer dér var anderledes, hvorfor det under 11. Juni anmodede det slesvigske Ministerium om yderligere Oplysninger herom.

Det slesvigske Ministerium indhentedes en ny Betænkning fra Appellationsretten i Flensborg og svarede derefter saaledes:

I Anledning af den i behagelig Skrivelse af 11. Juni d. A. fremsatte Begæring om nogle nærmere Oplysninger med Hensyn til den paatænkte Udvidelse af den vest- og sønderjydske Creditforening til ogsaa at omfatte Landejendomme i Hertugdømmet Slesvig har Mini-

steriet indhentet en Erklæring fra Appellationsretten, hvoraf en Afskrift følger hoslagt tilligemed et Exemplar af det i samme paabe-
raabte Udkast til en Forordning om nogle Forandringer i Reglerne
om Erhvervelsen af reelle Rettigheder og om Prioritetsordenen i
Fallitboer med tilhørende Motiver. Naar det af de i denne Betæn-
kning indeholdte Bemærkninger, hvortil Ministeriet i det Hele kan
henholde sig, fremgaar, at det i Slesvig i enkelte Retninger ikke er
muligt at opnaa de *formelle* Betyggelser for en Pantekreditor, som
en saadan har efter Kongerigets Lovgivning, maa Ministeriet paa den
anden Side fremhæve, at den i Hertugdømmet Slesvig gældende
unægtelig meget mangelfulde Lovgivning i Virkeligheden ikke udøver
en saadan uheldig Indflydelse paa de derværende Creditforhold, som
man kunde være tilbøjelig til at tro, men at disse i det mindste for
Landdistrikternes Vedkommende i Virkeligheden ikke behøve i denne
Retning at skye en Sammenligning med en hvilkensomhelst tilsvarende
Del af Kongeriget, i hvilken Henseende man til nærmere Oplysning
ikke undlader at henvise til en vedlagt efter de til Appellationsretten
indkommende officielle Indberetninger udarbejdet Fortegnelse over
Antallet af Concurser, der i de sidste Aar ere forfaldne i de Districter
af Hertugdømmet Slesvig, hvortil Creditforeningens Virksomhed nær-
mest maatte ventes udstrakt, nemlig samtlige de Landdistricter, hvor
Rets- og Forvaltnings sproget udelukkende er dansk. *Ministeriet hen-
giver sig derfor ogsaa til det Haab, at det kongelige Indenrigsministe-
rium ikke vil tage i Betænkning at yde sin Medvirkning til dette
gavnlige Foretagendes Fremme*, saa meget mere som man tør holde
sig overbevist om, at det vil være en let Sag for Creditforeningen,
naar den for de enkelte Districters Vedkommende, hvortil den ud-
strækker sin Virksomhed, sætter sig i Forbindelse med der bosiddende
og med de locale Forhold fortrolige Mænd, gennem disse at erholde
fuldstændig paalidelige og betryggende Oplysninger om de Ejendoms-
besiddere, der søge Optagelse i Foreningen.

Det fremsendte Bilag følger hoslagt tilbage.

*Det kongelige Ministerium for Hertugdømmet Slesvig,
Kjøbenhavn, den 11. September 1861.*

WOLFHAGEN.

BENZON.

Til det kongelige Indenrigsministerium.

Det slesvigske Ministeriums Forhaabningsfuldhed gjorde dog ikke større Indtryk paa Indenrigsministeriet, end at det forsynede Erklæringen med Paategningen:

Man kan ikke indlade sig paa Sagen.

Herefter skulde det jo synes, at alt Haab maatte være ude. Men imidlertid havde Lehmann afløst Monrad som Indenrigsminister, mulig har han været velvilligere stemt — eller hvad nu Grunden kan have været, nok er det, Ministeriet sendte en ny Forespørgsel til det utrættelige slesvigske Ministerium, der atter med Iver og Interesse tog sig af Sagen og svarede saaledes:

I Anledning af, at det ved den gjentagne Prøvelse af det fremkomne Forslag om en Udvidelse af den vest- og sønderjydske Creditforening til ogsaa at omfatte Landejendomme i Hertugdømmet Slesvig er kommet under Spørgsmaal, om det ikke endog for de Districters Vedkommende i bemeldte Hertugdømme, hvor Pantebøgerne føres paa en Maade, der nærmer sig Realfoliesystemet, maatte antages, at Panthaverne i en der beliggende Ejendom vil kunne komme til at vige for ældre Fordringer, der efter Forskrivninger, som indeholde den sædvanlige Clausul om, at der gives Generalhypothek i Debtors Ejendomme, kun ere noterede paa et Personal- eller Realfolium i en anden Jurisdiction, — har det Kongelige Indenrigsministerium i behagelig Skrivelse af 5. d. M. begjært nærmere Oplysninger i denne Henseende og i Forbindelse dermed for det Tilfælde, at den ommeldte Antagelse ikke skulde være rigtig, udtalt Ønsket om at erholde Underretning angaaende paa hvilken Maade Pantebøgerne føres i Haderslev Vesteramt samt i Tønder og Løgumkloster Amt.

Efter at Ministeriet i denne Anledning havde henvendt sig til Appellationsretten, har denne nu ved hertil at fremsende de hosfølgende Afskrifter af nogle i Flæng valgte Folier, der eksempelvis vise den sædvanlige Maade, paa hvilken Pantebøgerne føres i alle de nævnte Districter med Undtagelse af de tønderske Marskherreder, endvidere i den af samme afgivne Betænkning, hvoraf en Afskrift følger hoslagt, udtalt det som sin Anskuelse, at ingen Creditor paa Grund af, at hans Fordring er protocolleret, vil kunne gjøre sin Ret gjældende med Hensyn til Ejendomme, der ligger under en anden Jurisdiction end den, hvor Fordringen er protocolleret.

Ministeriet tør herefter nære den Forhaabning, at denne af Hertugdømmets øverste Domstol saaledes udtalte Mening, der allsaa kan

forventes at ville blive fulgt i Praxis, vil fjærne de af det Kongelige Indenrigsministerium hidtil nærede Betænkeligheder mod Creditforeningens foreslaæde Udvidelse.

*Det kongelige Ministerium for Hertugdømmet Slesvig,
Kjøbenhavn, den 4. November 1861.*

WOLFHAGEN.

_____
BENZON.

Til det Kongelige Indenrigsministerium.

Endnu var Indenrigsministeriet dog ikke helt overvundet. Der blev sendt en Seddel over til det slesvigske Ministerium, paa hvilken stod skrevet:

»Fra Ministeriet for Hertugdømmet Slesvig bedes opgivet, hvilke Herreder de saakaldte Marskherreder i Tønder Amt ere.«

Sedlen kom tilbage til Indenrigsministeriet med følgende Paa-tegning:

»Viding og Bøking Herreder samt Østerlandfør og Sild.

Slesv. Mstm. 1ste Dpt. AD ³⁰/₁₁ 61.

J. LARSEN, Fm.†

Saa omsider den 10. Decbr. stadfæstede Indenrigsministeriet et Tillæg til Foreningens Statutter, hvorefter Kreditforeningen som Interessenter kunde optage Ejere af Landejendomme i følgende slesvigske Amter: Haderslev Vesteramt, Løgumkloster Amt og Tønder Amt, dog med Undtagelse af Viding og Bøking Herreder, Østerlandfør og Sild (de saakaldte Marskherreder).

I Ministeriet havde den Tanke været fremme, at det kunde gøres til en Betingelse for Ydelsen af slesvigske Laan, at der i hvert enkelt Tilfælde af Laansøgeren skulde være udstedt et saakaldt Evictionsproklama, der skulde sikre Kreditforeningen imod mulige ældre Panterettigheder, der ikke fremgik af hans Jurisdiktions Panteregistre! Men dette Krav fandt Ministeriet det dog altsaa ikke nødvendigt at stille.

Desværre skulde Kreditforeningens Virksomhed i Sønderjylland ikke faa saa stor Betydning, som den burde have haft.

Netop som Udlaansvirksomheden var kommen ganske godt i Gang, lammedes og standsedes den fuldstændig af Krigsbegivenhederne.

Her skal nu omtales, hvilke Følger Krigen fik for Kreditforeningens Forhold til Sønderjylland, medens det først senere vil blive omtalt, hvorledes Kreditforeningens Forhold i øvrigt udviklede sig efter Krigen.

Ikke alene medens selve Krigen stod paa, men ogsaa i adskillige Aar derefter havde Kreditforeningens Bestyrelse paa Grund af de forandrede Forhold ikke turdet indlade sig paa at give flere Laan i sønderjydske Ejendomme.

Der var imidlertid fremdeles Trang til saadanne Laan, selv med de daarlige Kurser, der indtil 1870 noteredes paa Kreditforeningens Obligationer, og da Kurserne i 1871 temmelig pludselig bedredes meget betydeligt, blev Ønsket hos de slesvigske Grundejere om at kunne erholde Laan i Kreditforeningen endnu mere levende.

Kreditforeningens Repræsentant for det slesvigske Udlaandsdistrikt, Gaardejer N. Sørensen i Kjøbenhoved, havde flere Gange bragt Spørgsmaalet paa Bane. Paa Repræsentantskabsmøder og Generalforsamlinger viste der sig Stemning herfor, men Direktionen troede først at maatte henvende sig til Indenrigsministeriet med en Forespørgsel og tilskrev derfor under 22. Juni 1871 Ministeriet, at man, efter at Slesvig ved Fredsslutningen var fraskilt Danmark, ikke havde troet sig berettiget til at vedblive med Udlaan i Slesvig, og at man derfor siden den Tid havde afslaaet enhver Begæring om Laan, som derfra var fremkommen. »Imidlertid have Beboerne dersteds vedblivende gennem Repræsentanten og senest ved fhv. Advocat C. Salicath i Haderslev i det hoslagte Andragende gjort Bestyrelsen meget indtrængende Anmodninger om paany at bevilge Udlaan i Nordslesvig, og finder Bestyrelsen sig derfor nu opfordret til hermed at forelægge Ministeriet Sagen«, idet man aldeles skulde henstille den til Ministeriets gunstige Afgørelse.

Det nævnte Andragende fra Advocat Salicath lød saaledes:

C. SALICATH,
fhv. Advokat og Notarius,
Haderslev.

Straks efter Fredsslutningen i 1864, da man paa Grund af de forandrede Forhold nægtede at udlaane Penge fra den vest- og sønderjydske Creditforening i faste Ejendomme i Slesvig, tillod jeg mig paa forskellige Laansøgeres Vegne at henvende mig til den højtærede Direktion for at faa hin Bestemmelse forandret, da Tran-

gen til Laan her var stor, *da* jeg syntes, at Laansøgere her maatte kunne yde samme Sikkerhed som andetsteds indenfor den vest- og sønderjydske Creditforenings Virkekreds, og *da* der endelig ikke mig bekendt var sket nogen Ophævelse af den ministerielle Stadfæstelse paa Creditforeningens Statutter, hvoraf syntes at følge, at Foreningen bestod endnu med samme Formaal, og at man altsaa ikke kunde nægte at optage Laan fra Slesvig eller den Del af samme, som efter Statutterne faldt ind under Foreningens Omraade.

Den højtærede Bestyrelse mente imidlertid, at den politiske Omvæltning, der havde fundet Sted, var en tilstrækkelig Grund til ikke at indlade sig paa nye Laan her. Ligeoverfor Bestyrelsens efter min Mening naturlige, om maaske end ikke berettigede Ulyst til at udvide Creditforeningens Virksomhed her, taug jeg dengang, dels fordi jeg ikke vidste, om man kunde reussere med en Klage til højere Vedkommende, dels fordi det laa i Sagens Natur, at Befolkningen ikke havde saa stor Interesse i at faa Sagen sat igjennem, naar det skete mod Bestyrelsens Ønske eller Vilje.

Uden at der desværre endnu er foregaaet nogen Forandring i politisk Henseende, har vi haft den Glæde at se, at Livsforsikringsanstalten i Kjøbenhavn med Regjeringens Samtykke har anbragt ikke ubetydelige Kapitaler i faste Ejendomme i Nordslesvig i de sidste Aar, og det saavel i Haderslev Østeramt som i Haderslev Vesteramt og Tønder Amt; hvor stor en Hjælp dette end har været, er Trangen til Prioritetslaan dog langtfra afhjulpen, saa meget mere som en større Del halvt tilsagte Laan standsedes paa Grund af sidste Krig derved, at der blev Brug for Kapitalen andetsteds. Da man har antaget, at denne Fremgangsmaade fra Livsforsikringsanstaltens Side,³⁵ hvoraf fremgaar, at man der ikke paaregner nogen Fare ved at anbringe Prioritetslaan i nordslesvigske Ejendomme, kunde have bibragt den højtærede Bestyrelse en anden Anskuelse om Muligheden af atter at fortsætte Creditforeningens Virksomhed i Nordslesvig, og da man har troet at have sporet en saadan Forandring i Bestyrelsens Anskuelse efter enkelte Udtalelser af samme, have en Del Laansøgere anmodet mig om at gjentage mit tidligere Andragende til den højtærede Bestyrelse om, at den vest- og sønderjydske Creditforenings Virksomhed atter maa optages i Nordslesvig med Hensyn til nye Laan.

[Herefter følger endnu nogle Betragtninger, der væsentlig gaar ud paa at hævde, at Sikkerheden for Laan i Sønderjylland fremdeles

maa anses for lige saa³ god som for Laan i Nørrejylland, hvorefter Skrivelsen slutter saaledes]:

Hermed tillader jeg mig at anbefale denne Sag til Bestyrelsens gunstige Overvejelse og Afgørelse, *eventuelt ved en Henstilling til den kongelige danske Regjering herom.*

Haderslev, den 27. Maj 1871.

Ærbødigst

C. SALICATH.

*Bestyrelsen for
den vest- og sønderjydske Creditforening, Ringkjøbing.*

Man skulde ikke synes, at den danske Regering kunde have noget imod, at Kreditforeningen vedblivende bevilgede Udlaan i slesvigske Ejendomme. Hensynet til Obligationsejernes Interesser kunde absolut ikke spille nogen Rolle i dette Tilfælde, da Sikkerheden i sønderjydske Ejendomme vilde være i alle Maader lige saa betryggende som i vestjydske.

Det er muligt, at de ny Magthavere i Slesvig helst saa, at Kreditforeningens Virksomhed der nede ikke fandt Sted, men det maatte da nærmest blive deres egen Sag at forbyde saadan Virksomhed; indtil dette skete, maatte Kreditforeningens Tilladelse til at virke i Slesvig naturligt anses som en Del af »den for Slesvig gældende Ret«, der maatte vedblive at bestaa ligesom de andre særlige Forhold i Slesvig (jfr. her Note 32) indtil de ny Magthavere foretog Forandring deri.

Saaledes har Ministeriet imidlertid ikke set paa Tingen. Det svarede (under 12. Aug. 1871), at det maatte formene, at Tilladelsen maatte være bortfalden, efter at Slesvig er ophørt at være en Del af Danmark.

Der stod saa Kreditforeningen. Nu var der intet at gøre, da den selv »aldeles havde henstillet Sagen til Ministeriets gunstige Afgørelse«. Men hvis man uden at spørge om Lov uden videre havde fortsat Virksomheden i Henhold til den engang paa løvlig Maade opnaaede Tilladelse, mon Ministeriet saa vilde have fundet tilstrækkelig Grund til at skride ind derimod? Det turde dog vist være i høj Grad tvivlsomt.

Nu maatte Kreditforeningen altsaa nøjes med de Interessenter, den allerede havde faaet i Sønderjylland, hvorhos den efter Krigen har virket i »de 8 Sogne«, der tidligere hørte til Sønderjylland, men

efter Krigen blev henlagt under Vejle Amt. Oprindeligt skete dette uden Hjemmel i Foreningens Statutter — før Krigen hørte de 8 Sogne jo ikke til den Del af Sønderjylland, Foreningen maatte udlaane i — men ved en senere Statutændring blev ogsaa en Bestemmelse herom indføjet og stadfæstet. I disse frugtbare Sogne har Kreditforeningen vundet meget stor Tilslutning, langt større end Viborg-Kreditforeningen. Da her findes forholdsvis langt flere store Ejendomme end i Foreningens øvrige Virkeomraade, er der i disse Sogne ydet en stor Mængde af Foreningens allerstørste Laan, ogsaa det største, der hidtil er ydet (220,000 Kr., i Ødis Sogn).

I selve det nuværende Slesvig er Antallet af Interessenter, efterhaanden som Amortiseringen skred frem, svundet stærkt ind. Det er jo nemlig saaledes overalt, at de fleste Kreditforeningslaan bliver indfrieede ekstraordinært, forinden Amortisationstidens Udløb. Inden Laanet er helt indfriet ad ordinær Vej, viser det sig jo næsten altid, særlig hvis Pantet faar en ny Ejer, at denne ikke længer kan være tjent med det lille Restlaan, men maa have et helt nyt. Saaledes ogsaa her. I det nuværende Slesvig findes i dette Øjeblik kun 4 Laan tilbage.

Naar dertil kommer, at enkelte af de slesvigske Laan har bragt Kreditforeningen forholdsvis betydeligt Tab, kan det paa en Maade siges, at Kreditforeningens sønderjydske Virksomhed har været Foreningens Smertensbarn, der skaffede den kortvarig Glæde, men var forbundet med megen Vanskelighed og Bekymring. Men ligesom saadanne Børn ofte er Forældrene de kæreste, saaledes har Kreditforeningen eller dens Mænd sikkert heller aldrig et Øjeblik fortrudt denne Virksomhed, men har meget snarere altid betragtet den med særlig Velvilje, hvorfor den ogsaa i dette Skrift er behandlet saa forholdsvis udførligt.

Der er sikkert heller ingen Tvivl om, at saafremt og saasnart det maatte blive Kreditforeningen muligt at fortsætte Udlaanene i sønderjydske Ejendomme, vil dette være en Glæde baade for Foreningen og de sønderjydske Ejendomsbesiddere. Disse har ganske vist nu Adgang til at erholde 1. Prioritetslaan i en tysk Hypotek-Anstalt i Kiel, der i og for sig arbejder ganske godt og byder ganske rimelige Vilkaar, og de har ogsaa i ret stort Omfang benyttet sig deraf, idet de danske Banker og Sparekasser i Sønderjylland (hvilke sidste formenes at have indestaaende 40—50 Millioner Mark) i de senere Aar mere og mere lægger Vind paa at yde Befolkningen 2. Prioritets-

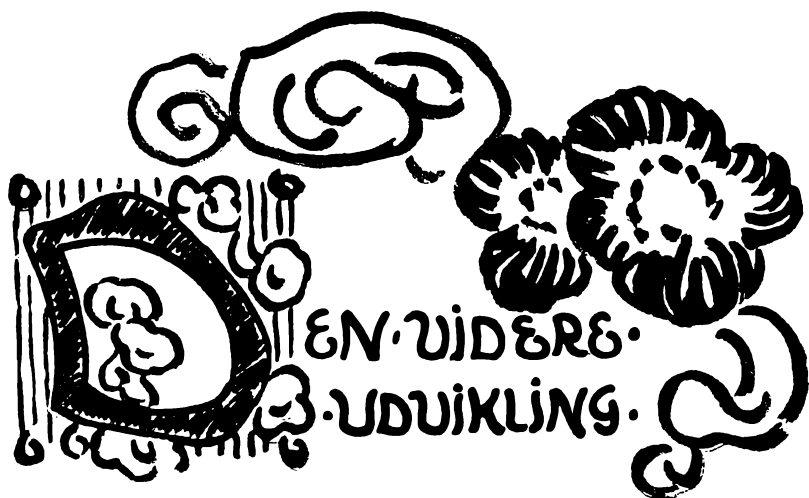
laan, hvorved de i langt højere Grad kan støtte Befolkningen i »Kampen om Jorden«. ³⁶ I samme Retning virker den i Haderslev den 10. Novbr. 1909 stiftede »Nordslesvigske Kreditforening«. Denne er nemlig ingenlunde nogen Kreditforening i dansk Forstand, men en Kommissions- og Ejendomshandelsbank, der med sin Aktiekapital paa 830,000 Mark skal støtte den danske Befolkning i Kampen om Jorden. ³⁷

Der er i Sønderjylland som sagt Adgang til at få tyske Prioritetslaan, og det er vel heller ikke sandsynligt, at de kielske Kasser nogensinde skulde nægte at indlade sig paa saa solid en Pengeanbringelse som Ydelsen af 1. Prioritetslaan til de dygtige nordslesvigske Landmænd, om end denne Tanke har været fremme blandt Fortrykningsmændene; ³⁸ men alligevel er der ingen Tvivl om, at de nordslesvigske Landmænd langt vilde foretrække den vest- og sønderjydske Kreditforening, om denne blev i Stand til at fortsætte sin gamle Virksomhed i saa Henseende.

Om de tyske Myndigheder vilde kunne indvende noget herimod, var et Spørgsmaal, der vistnok kunde besvares benægtende forinden Emanationen af den tyske Hypotekbanklov af 13. Juli 1899. Efter at denne Lov er traadt i Kraft, stiller Sagen sig desværre betydelig ugunstigere, ³⁹ og der vil vist for Tiden aldeles intet være at udrette i denne Henseende.

EFTER nu at have gjort Rede for Kreditforeningens sønderjydske Virksomhed, vende vi tilbage til Skildringen af dens Historie i øvrigt. Det er tidligere bemærket, at Kreditforeningen i sin første Tid virkede under ganske smaa og beskedne Forhold. Man burde maa- ske endog sige, at Forholdene var meget trykkende for Foreningen. Sagen var nemlig den, at Efterspørgslen efter Kreditforeningens Kasse- obligationer ikke svarede til Begæret om Laan. Kapitalisterne var bange for at købe Obligationer, der udstedtes af en ny Forening, der alene havde Landets to daarligste Amter at virke i. Og de af Kredit- foreningens Obligationer, der fandtes paa private Hænder, viste i langt højere Grad end de andre Kreditforeningers Obligationer Tilbøjelighed til atter at komme frem paa Markedet, navnlig naar Tiderne var urolige og kunde give Anledning til at befrygte Krig. Men selv et mindre Udbud af Foreningens Obligationer bragte ofte Kursen til at vige kendeligt, og da det under saadanne Omstændigheder ikke kunde nytte at tænke paa forceret Salg af større Poster af Obliga- tioner, maatte man ofte i lange Tider stille Salget i Bero og nøjes med at give Laanerne saadant Forskud, som man kunde faa Privat- banken til at give paa det forventede senere Salg af Obligationerne.

Endnu den 2. April 1861 havde Privatbanken af Foreningens Obligationer ikke solgt andre end den første Post paa 75,000 Rdlr. Den 6. April skriver den, at den heller ikke selv ønsker at over- tage nogen af Foreningens Obligationer, »da der under nuværende politiske Forhold lige saa lidt lader sig sælge af Deres Obligationer

som overhovedet af noget Papir, uden at trykke Prisen, og som næppe kan være Deres Mening, lige saa lidt som det vilde være passende lige over for Køberne af de Rdlr. 75,000, som for Størstedelen endnu ligge med disse. — Saasnart Forholdene klare sig lidt, antage vi, at Begjær ikke vil udeblive, og skulle gjøre vort Bedste i Deres Interesse«.

Bankens Forskud, som man maatte hjælpe sig med i de Perioder, da Salg ikke kunde finde Sted, maatte efter Bankens Statutter højst andrage 80% af de paagældende Effekters Kursværdi og kunde af Banken til enhver Tid forlanges indfrie. Hvis Berigtigelse da ikke skete paa Anfordring, var Banken berettiget til at realisere Effekterne til den Pris, den kunde opnaa. Det var ingenlunde behageligt at arbejde paa Basis af saadanne Forskud, og Banken ydede dem slet ikke villigt, men stedse ret modstræbende og tager undertiden ligefrem Kreditforeningen i Skole, naar den bevilger større Laan, end Banken finder passende, ligesom den »tilraader at foretage Berigtigelsen af Laanene saa langsomt som muligt, da det vil være vanskeligt og kun gaa langsomt med Realisationen af Deres Obligationer.«

Endelig den 24. Juni kunde Tietgen telegrafere (til Silkeborg, hvorfra Telegrammet befordredes videre til Ringkjøbing pr. Post) det glade Budskab, at det var lykkedes at sælge 100,000 Rdlr. af Foreningens Obligationer til en Kurs af 95, og derefter kom der en Periode, da Penge var rigelige, og Salget gik nogenlunde.

Naar man tænker paa, hvor stor, anset og velfunderet Kreditforeningen nu er, og saa kaster Blikket tilbage og ser, hvor lidt den var regnet dengang, og hvor ydmygt den maatte optræde, saa er Kontrasten næsten overvældende.

Særdeles karakteristisk i saa Henseende virker følgende:

Privatbanken havde lovet at besørge Terminsudbetalingen af Renterne af Foreningens Kasseobligationer mod en Godtgørelse af $\frac{1}{2}$ % Provision, men vel at mærke paa Betingelse af, at Foreningen sørgede for, at det hertil fornødne Beløb var Banken i Hænde forud for Terminsmaanedens Begyndelse, saaledes at Rentetab og Risiko for Banken var udelukket. Nu maa denne Forudbetaling vel imidlertid ikke være faldet Foreningen belejlig, thi i en Skrivelse fra Banken af 25. Maj 1861, hedder det:

Ifølge en hertil fra Herr Greve Schulin kommen Skrivelse af 23. ds. ønsker Direktionen i Stedet for til 1. Juni at indbetale den Rente

af solgte Obligationer, som sandsynligvis vil blive afkrævet Banken, at gjøre et Laan paa 2700 à 3000 Rdlr. imod Sikkerhed i et Beløb af de Foreningens Reservefond tilhørende Obligationer, og da vi efter de forhaandenværende Omstændigheder Intet har imod dette Ønske, anmoder vi Dem om at tilstille os 3500 à 4000 Rdlr. af bemeldte Obligationer for at kunne møde de ommeldte Renteforskud i anstundende Termin. — —

Det vil ses, at Privatbanken ikke strakte sig længere overfor Kreditforeningen, end den selv kunde være tjent med, men det kan man jo ikke sige noget til; desuden var dette jo ogsaa den allerførste Termin, Foreningen skulde udbetale Renter.

Mange af de smaa Bemærkninger, der med Tietgens egen Haand findes anbragt paa Foden af de gamle Breve fra Privatbanken, vidner baade om, at han i Bankens Interesse omhyggelig passede paa og nøje fulgte med i Foreningens Anliggender, men ogsaa om, at det virkelig var hans Ønske at støtte Foreningen i Raad og Daad, hvor han kunde dette uden at tilsidesætte Bankens Interesser.

Den 26. August 1863 giver han følgende om praktisk Sans vidende Anvisning, der vistnok ogsaa stedse senere er fulgt: Vi ville anbefale Dem ved Annoncer om Auctioner over overtagne Ejendomme at lade sætte »efter Requisition af vedkommende Udlægshaver« og ikke af Foreningen som Udlægshaver. Det gjør aldrig noget godt Indtryk og er jo ligegyldigt, hvem der er Requirit. *Hvorledes er Forholdet med den for Tiden til Auction averterede Ejendom?*

I 1870 var der Tale om at begynde at indløse 11. Juni Termins Rentekupons allerede den 1. Juni. Tietgen anbefaler dette: Fyens Creditforening gjør det Samme, og de to andre her venter paa Afholdelsen af Repræsentantmøde for at gjøre det Samme. *Det vil være behageligere for Deres Forenings Stilling at være blandt de Første end blandt de Sidste i denne Henseende.*

Men er der noget i Foreningens Regnskab, der forekommer ham at være dunkelt og at trænge til nærmere Forklaring, saa forlanger han høfligt, men bestemt en Redegjørelse. Ligeledes hvis han finder, at Regnskabet udviser et paafaldende stort Beløb af udestaaende Renterestancer, eller endog hvis han finder, at der af Bestyrelsen er bevilget et paafaldende stort Laan.

Til Gengæld kan han med sin Autoritet støtte Foreningen paa forskellig Vis; saaledes fik han i 1869 Livrente-Anstalten til at overtage en forholdsvis betydelig Post (169,000 Rdlr.) af Foreningens

Obligationer. Overhovedet maa det erkendes, at Kreditforeningen i det hele og store skylder Privatbanken megen Tak for Samarbejdet i de 50 Aar, ikke alene i Tietgens Tid, men ogsaa senere.

Hvorledes Foreningens Fremgang har været gennem Aarene, vil kunne aflæses paa den statistiske Tavle, der findes vedføjet i Slutningen af nærværende Skrift. Her skal nu omtales forskellige Forhold og Begivenheder, som har været særlig fremtrædende i Aarenes Løb.

Den sørgelige Krig i 1864 medførte ogsaa for den unge Kreditforening alvorlige Kalamiteter. Mindst alvorlige var de direkte Ulemper af, at Byen blev besat af Fjenden, der som Sikkerhed for Befolkningens rolige Opførsel bortførte en Del af Byens mest ansete Mænd til Rensborg, deriblandt ogsaa en af Kreditforeningens Direktører, Etatsraad Krarup. Dog var dette vel egentlig ikke særlig i hans Egenskab af Foreningens Direktør. Kreditforeningen forblev vist egentlig temmelig ubemærket af Fjenden. Den havde jo ikke eget Kontor og laa sjælden inde med nogen større Kassebeholdning. Den blev derfor ikke særlig forulempet, og der kan ikke her, saaledes som det er sket for Viborg-Kreditforeningens Vedkommende, skrives et interessant Kapitel om »Kreditforeningen under Okkupationen i 1864«. — I Beretningen for Aaret 1864 findes kun følgende bemærket om Krigen: »Da Krigsurolighederne medførte store Tab for Jyllands Beboere og indvirkede forstyrrende paa alle Forhold, befrygtede Bestyrelsen, at en Deel af Foreningens Debitorer ikke havde seet sig i Stand til at holde deres Eiendomme i tilbørlig Drift, og man anmodede derfor D'Hrr. Repræsentanter om at foretage et almindeligt Eftersyn af samtlige Panter, og har det været Bestyrelsen en Glæde heraf at erfare, at samtlige de pantsatte Eiendommers Tilstand, paa enkelte nær, er befunden tilfredsstillende.«

Indirekte fik Krigen derimod skæbnesvangre Følger for Foreningen. Af dens Udlaansomraade gik en væsentlig og værdifuld Del tabt, og samtidig var Pengemarkedet saa vanskeligt, at det maatte synes umuligt, at Virksomheden kunde fortsættes. Dette gav Anledning til et Forhold, der unægtelig, naar man nu betragter det, synes højst betænkeligt, og som det derfor kunde være fristende her at lade forblive uomtalt; men som formentlig ikke bør lades uomtalt i en grundig, objektiv og ufarvet Fremstilling af Kreditforeningens Historie.

I et den 29. Oktbr. 1870 afholdt Bestyrelsesmøde har Møller givet en Fremstilling af Forholdet og ladet tilføre Forhandlingsprotokollen, »at den tidligere Bestyrelse efter en i sin Tid herom taget Beslutning — der under 10. Juli 1867 er tilført Forhandlingsprotokollen — for at komme tiltrædende Interessenter til Hjælp, og for at Kursen paa Foreningens Obligationer ikke skulde trykkes alt for meget, hvilket ikke alene vilde have bevirket en Standsning af al Tilgang, men ogsaa paa flere andre Maader indvirket skadeligt og hæmmende paa Foreningens Virksomhed og rimeligvis medført Foreningens Opløsning under de vanskelige Pengeforhold før, under og efter Krigen 1864, havde antaget et af Foreningens Bogholder og Kasserer, Kammerraad Møller, gjort Tilbud om paa eget Ansvar at overtage største Delen af de udstedende Kasseobligationer til en passende Kurs, mod at Bestyrelsen i Forening med de overtagne Obligationer deponerede en saa stor Kapital af de Kreditforeningen tilhørende Aktiver, som udfordredes til i Bankerne at rejse de til Berigtigelse af Laanesagerne fornødne Laan eller Forskud, og blev det derhos efter Tilsagn af Bestyrelsens daværende Formand, nu afdøde Etatsraad, Udskrivningschef Krarup, gjort til en udtrykkelig Betingelse, at det truffne Arrangement skulde vedblive at bestaa, indtil Kammerraad Møller ved Salg af de overtagne Obligationer kunde blive holdt skadesløs, selvfølgelig dog kun forsaavidt Foreningen ikke paa anden Maade fik nødvendig Brug for dens Aktiver, hvilken Betingelse blev fastsat, fordi det kunde forudses, at de af Kammerraad Møller saaledes i Foreningens og vedkommende Obligationsejeres Interesse overtagne Obligationer gennem den forhøjede Rente, Provision og øvrige Omkostninger vilde komme til at staa Kammerraad, Prokurator Møller i en Pris, der langt oversteg den Salgsværdi, disse Papirer vilde have i de første Aar, hvilket ogsaa ganske har stadfæstet sig«.

I Henhold til denne Aftale blev der laant ialt 106,000 Rdlr. mod Sikkerhed i 67,000 Rdlr. af Foreningens Aktiver, foruden i 120,000 Rdlr. Aktiver, som Møller selv leverede.

Dette Arrangement bestod i flere Aar, uden at der har foreligget noget skriftligt om Aftalen. Først 2 Maaneder før Krarups Død kom Møller i Tanker om, at det nok var bedst for alle Tilfældes Skyld at faa noget saadant. Han tilførte Forhandlingsprotokollen en Fremstilling, der i det væsentlige ordret stemmer med det ovenfor anførte og fik den underskrevet af Krarup den 6. Juli 1867. — Det er klart, at det var Møller, der havde faaet Ideen til Arrange-

mentet, og han har aabenbart haabet, at det ikke alene for Kreditforeningen, men ogsaa for ham selv skulde blive ret fordelagtigt. Naar Krarup gik med til det, har det været, fordi han gik ud fra, dels at der ikke for Kreditforeningen vilde være nogen Risiko derved, og dels fordi han ligefrem under de vanskelige Forhold — næppe helt uden Grund — har anset det for en Nødvendighed, at der blev foretaget noget ekstraordinært, og at der ikke var anden Udvej for Foreningen, hvis man vilde undgaa dens Undergang. Grev Schulin har mulig slet intet vidst om dette Arrangement; Koefoed kendte det, men gjorde ingen Indvendinger. Om Revisorerne har været klar over Forholdet, turde være meget tvivlsomt. Den ene Revisor, Fabrikant P. Smith, der efter at være bleven valgt til Direktør forlangte, at der skulde gøres en Ende paa dette Forhold, gjorde i hvert Fald ingen Indvending imod det, saa længe han var Revisor. Men efter at han den 27. April 1868 var bleven valgt til Direktør i Stedet for Krarup, følte han sig betænkelig ved Forholdet og forlangte, at Møller skulde afvikle det. For øvrigt er det sandsynligt, at Krarup heller ikke i den sidste Tid har været helt glad derved; han vides engang at have udtalt, at der maatte »passes paa Møller«; men han var ikke den Mand, der vilde gaa fra, hvad han engang var gaaet med til. Anderledes med Koefoed; han sluttede sig gladelig til Smiths Anskuelse, at den tidligere Bestyrelse ikke havde haft Beføjelse til at træffe et saadant Arrangement og lagde hele Ansvar herfor over paa den afdøde Etatsraad Krarup, idet han erklærede, at han, da denne ansaa Foranstaltningen for absolut nødvendig, havde »overladt til Krarup paa eget Ansvar at tage Bestemmelsen«, idet han, Koefoed, »nemlig ikke for sit Vedkommende kunde billige Foranstaltningen«, ligesom han heller ikke (flere Aar efter!) havde villet medunderskrive Beslutningen herom, da den d. 6. Juli 1867 blev tilført Protokollen og underskrevet af Krarup!

Der var herefter i den ny Bestyrelse Flertal for at forlange, at Møller skulde afvikle dette Forhold. Dette var ham selvfølgelig meget ubehageligt, da de af ham overtagne Kreditforeningsobligationer stod ham i en Pris af over 97½ og han ved at sælge dem knap kunde faa 85 hjem. Efter herom at have haft en meget bevæget og stormende Forhandling med Direktionen kom han en Dag i ret ophidset Tilstand over til sin Ven Købmand P. Dalgaard, der for øvrigt var Revisor i Kreditforeningen, forklarede ham Situationen

og erklærede, at han hverken kunde eller vilde bære dette Tab, det vilde tage hele hans Formue; han maatte derfor forlange dette Tab dækket af Kreditforeningen, det var hans gode Ret, og saa fik det gaa med Foreningen, som det kunde. »Det maa du ikke, Møller,« sagde Dalgaard, »husk paa, at hvis du gør det, saa vil dit Navn fremtidig være ilde anset over hele Vestjylland.« Møller betænkte sig lidt, trykkede saa Dalgaards Haand og sagde alvorlig: »Tak skal du have, Dalgaard, jeg vil gøre, som du siger!«⁴⁰ Og i Mødet d. 29. Oktbr. 1870 meddelte han, at han nu efter Bestyrelsens Forlangende havde indløst de 67,000 Kr. af Foreningens Aktiver (i Nationalbanken), endskøndt Bestyrelsen selv erkendte, at der ikke for Tiden havde anden særlig Brug for dem, hvilket havde paaført ham et Tab af mindst 15,420 Rdlr. Han vilde ikke for Øjeblikket gøre Krav paa Erstatning herfor, men maatte forbeholde sig eller Arvinger Retten til, hvis de senere skulde finde Anledning dertil, at gøre Krav paa Beløbet med Renter. Efter at Beretningen herom var tilført Protokollen, bekræftedes den med Underskrift »med Tilføjende, at der hos Privatbanken beror 121,000 Rdlr. Obligationer, som vil medføre et lignende Tab for Møller«. Hermed blev denne Sag stillet i Bero, og Foreningens Annaler udviser intet om, at den nogensinde senere er bleven draget frem. —

Med Udgangen af Aaret 1865 nærmede det Tidspunkt sig, der ved Kreditforeningens Stiftelse var fastsat som Grænse og Slutning for dens Udlaansvirksomhed. Naturligvis ønskede Kreditforeningens ledende Mænd, at den maatte kunne vedblive at bevilge Udlaan, og følgende Andragende blev da indgivet til Indenrigsministeriet:

I den vest- og sønderjydske Creditforenings Statuter af 15. December 1860 er det udtalt, at Foreningens Udlaan afsluttes enten med Udgangen af Aaret 1865 eller forinden, saasomt de ere stegne til et Beløb af 3 Millioner Rbdlr.

Grunden til, at denne § dengang affattedes saaledes, uden at den — saaledes som i de under 20. Marts s. A. stadfæstede Statuter for den fynske Creditforening — toges en Bestemmelse om Udlaanenes Fortsættelse i Afdelinger hver paa en Million Rdlr., er tildels den, at der paa den Tid førtes Forhandlinger om almindelige Bestemmelser angaaende Creditforeningers eventuelle Deling i Afdelinger, hvilke Bestemmelser man forment i fornødent Fald muligen senere kunde finde Anvendelse ogsaa paa denne Forening.

Da det imidlertid ved Lov af 19. Febr. 1861 § 1 er fastsat, at ingen Afdeling af en Creditforening kan sluttes, forinden den har mindst 3 Mill. Rdlr., ville denne Lovs Bestemmelser næppe, i alt Fald ikke i en nær Fremtid, kunne finde Anvendelse paa denne Creditforening, der nu kun har Interessenter for noget over 1,200,000 Rdlr. — Aarsagen hertil maa tildels søges i Krigsforholdene, der for en Tid saagodtsom standsede Omsætningen og derhos berøvede Foreningen en stor Del af dens Omraade.

Det vilde imidlertid være højst uheldigt, om denne Forening nu — efterat den omsider har vundet nogenlunde almindelig Tillid — hvad dens Obligationers Pris synes at vidne om — skulde standse sine Udlaan, da den, som allerede tidligere udtalt af Bestyrelsen, kun vanskelig kan udrede den i Statuternes § 23 omhandlede aarlige Rente af de i Reservefonden gjorte Indskud af 5% af Udlaanenes Beløb, forinden Udlaanene ere stegne til 2 à 3 Millioner Rdlr., og den væsentligste Fordel, som Indtrædelsen i denne Forening ellers kunde yde Interessenterne, saaledes tildels vilde bortfalde.

Bestyrelsen tillader sig derfor allerærbødigst at forespørge, om det høje Ministerium maatte være villigt til eventuelt gunstigen at meddele sit Samtykke til en paa behørig Maade af Generalforsamlingen mulig vedtagen Forandring i Statuternes § 3, der i det Væsentlige maatte gaa ud paa, at Foreningens Udlaan ogsaa efter Udløbet af Aaret 1865 kunde fortsættes, indtil de ere stegne til 3 Millioner Rdlr., saaledes at der da kunde tages nærmere Bestemmelse om, hvorvidt Foreningens Udlaan da endelig skulde ophøre, eller om de muligen senere kunde fortsættes i en ny Afdeling, overensstemmende med de almindelige Bestemmelser i Loven af 19. Febr. 1861.

*p. t. Kjøbenhavn, i Bestyrelsen for den vest- og sønderjydske Kreditforening,
den 4. September 1865.*

KRARUP,
f. T. Formand.

Til Indenrigsministeriet.

Ministeriet svarede hertil under 12. Septbr. 1865, at det intet vilde have imod at stadfæste et Statuttillæg, hvorefter Foreningens Udlaan kunde fortsættes indtil Udgangen af Aaret 1870, dog saaledes at det i Statutternes § 3 fastsatte Maksimum for Udlaanenes Størrelse af 3 Millioner Rdlr. ikke maatte overskrides.

Saaledes skete det da ogsaa, selvfølgelig, og da denne yderligere Frist ogsaa var ved at udløbe, henvendte man sig paany, den 14. Oktbr. 1870, til Ministeriet, der ved Skr. af 2. Novbr. 1870 erklærede sig villig til at forlænge Fristen til Udgangen af 1875.

Men imidlertid var Foreningen ved at nærme sig den anden Grænse, der var fastsat for dens Virksomhed: Maksimumsudlaanet af 3 Millioner Rdlr.

I Skrivelse af 1. Marts 1873 indsendte Bestyrelsen derfor en Forespørgsel til Ministeriet, om Stadfæstelse kunde forventes meddelt paa et medfulgt Forslag til forskellige Ændringer i Foreningens Statutter, hvilket Forslag foruden enkelte andre Ting navnlig gik ud paa, at der skulde kunne oprettes ny Serier eller Afdelinger paa mindst 3 Millioner Rdlr. hver.

Under 30. Maj 1873 svarede Ministeriet, at denne Tilladelse kunde forventes under Forudsætning af, at Udlaanet den 30. Septbr. 1873 omfattede Interessenter for mindst 3 Millioner Rdlr.

Hermed havde Foreningen endelig opnaaet ubegrænsede Udviklingsmuligheder — indenfor sit ganske vist ret begrænsede Omraade.

Men imidlertid var Møller den 25. April 1874 bleven valgt til administrerende Direktør, hvad han allerede længe havde været af Gavn, i hvert Fald siden Etatsraad Krarups Død.

Det havde nemlig længe været umuligt for den i Frederiksborg boende Grev Schulin at udøve nogen virksom Deltagelse i Foreningens Ledelse, og da nu tilmed Foreningen var bleven saa kraftig og levedygtig, at den ikke længere behøvede den Støtte, det kunde være for den at have ham staaende i Spidsen, saa havde han i 1874 frabedt sig Genvalg. —

Det laa selvfølgelig ikke for Møllers livlige, ivrige og rastløse Aand at lægge sig til Hvile paa de allerede under hans Forgængere opnaaede Resultater. Han forsøgte flere Gange at faa Foreningens Udlaansomraade udvidet, men der var imidlertid intet at udrette i den Retning.

Under 19. Maj 1875 henvendte man sig til Ministeriet med Forespørgsel, om Approbation kunde forventes paa et Tillæg til Statutterne gaaende ud paa, at »Foreningens Omraade udvides til hele Nørrejylland med tilhørende Øer«. Man mente og anførte, at denne Udvidelse vilde »være en ønskelig Erstatning for den Indskrænkning i Omraade og Virkekreds, som Foreningen led ved Tabet af Sønderjylland«, samt at den store Tilgang, der antagelig i saa Fald kunde

forventes, vilde gøre det muligt at forbedre Interessenternes Vilkaar i forskellige Retninger, f. Eks. ved at frafalde Renternes *Forudbetaling*. Endvidere henviste man til følgende fra Privatbanken modtagne Skrivelse (i hvis Fremkomst Møller vel sagtens ikke har været aldeles uden Andel):

PRIVATBANKEN I KJØBENHAVN

Kjøbenhavn, den 10. April 1875

Bestyrelsen for den vest- og sønderjydske Kreditforening.

I Overensstemmelse med, hvad undertegnede Tietgen har fundet Lejlighed til at meddele den administrerende Direktør, tillade vi os herved at henstille, om den ærede Bestyrelse ikke maatte finde det rigtigt nu — efter at den vest- og sønderjydske Creditforening igjennem en længere Aarrækkes heldig Virksomhed har erhvervet sig et saa godt Ord hos Publicum — at udvide Foreningen til hele Jylland, idet vi efter vort Kjendskab til Forholdene ikke nære Tvivl om, at et saadant Skridt vil blive optaget med Tilfredshed baade af Ejerne af Foreningens Obligationer og af Grundejerne i Jylland. — En saadan Udvidelse vil utvivlsoomt skaffe Foreningen en Del gode Panter i Landets bedre Egne, hvilket saaavel i og for sig som ved den større Tilgang, der derved vindes, ikke vil kunne unnlade at støtte Foreningen, og for de nuværende Deltagere vil dette jo ligeledes kun kunne være en Fordel.

Efter hvad vi have bragt i Erfaring, anse de Folk, der købe Foreningens Obligationer, det som et Fortrin ved Foreningen ikke blot, at Obligationsejerne have Stemmeret paa Generalforsamlingen, men navnlig ogsaa, at Bestyrelsen, *der tillige varetager Obligationsejernes Interesser, efter Statutterne ikkun kan afskediges af Generalforsamlingen*, og dette i Forbindelse med den omtalte yderligere Sikkerhed, vil uden al Tvivl være tilstrækkeligt til ogsaa i Fremtiden at sikre Obligationernes hurtige Afsætning til gode Courser.

Idet vi derfor henstille det ovennævnte Forslag til Bestyrelsens nærmere Overvejelse, skulle vi ikkun tilføje, at Privatbanken, der mulig tør tilskrive sig nogen Del af Fortjenesten af Foreningens gode Omdømme blandt Publicum, vil være villig til, naar saadan Udvidelse finder Sted, som hidtil at støtte Foreningen paa bedste Maade.

For Privatbanken i Kjøbenhavn:

C. F. TIETGEN.   J. M. DAMM.

Indenrigsministeriet svarede imidlertid under 24. Juni 1875, at det »ikke skønner, at der er Trang til en Udvidelse som den foreslaaede af Foreningens Omraade, og at Stadfæstelse paa et hertil sigtende Statuttillæg, hvortil for øvrigt ogsaa vilde udkræves den fornødne Hjemmel i en ny Lov, derfor ikke vil kunne ventes meddelt«.

Bestyrelsen forsøgte imidlertid under 28. Septbr. s. A. en Gentagelse af sit Andragende, idet den anførte, at den vest- og sønderjydske Kreditforening frembød den Fordel, at dens Obligationer var 6 % højere i Kurs end Viborg-Kreditforenings og derfor bragte Laaerne et ikke ubetydeligt større kontant Udbytte, samt at Obligations-ejerne har Stemmeret paa Foreningens Generalforsamlinger.

Ministeriet svarede under 9. Oktbr. 1875, at det fremdeles ikke skønnede, at der var Trang til en Udvidelse. Ministeriet mente ligesom ved Kreditforeningens Oprettelse (men næppe aldeles med Rette), at Fordelen ved Kursforskellen var en mere tilsyneladende end virkelig, idet det mindre kontante Udbytte ved Viborg-Kreditforeningen opvejedes ved den lavere Rentefod. Og ikke uden Grund, men ret træffende og heller ikke uvittigt maatte Ministeriet »derhos genkalde i Bestyrelsens Erindring de Omstændigheder, der ledsagede Foreningens Oprettelse i 1860. Hvad dengang blev anført til Bevis for, at Viborg-Kreditforening ikke kunde tilfredsstille Vestjylland, vil nu i end højere Grad kunne anføres imod en Udvidelse af vest- og sønderjydske Kreditforenings Omraade til hele Jylland, der vil være i bestemtteste Modstrid mod de Forudsætninger, hvorfra alle Vedkommende ved Kreditforeningens Oprettelse gik ud«.

Kammerraad Møller tillod sig hertil at bemærke (24. November 1875), at Forholdene nu i mange Maader var anderledes end ved Kreditforeningens Oprettelse i 1860, navnlig havde Kommunikationsforholdene i den forløbne Aarrække ganske forandret sig, og derhos havde den vest- og sønderjydske Kreditforening en særlig Mission, idet den navnlig havde ydet Laan i mindre Ejendomme, ogsaa Laan under 1200 Kr., hvilket Viborg-Kreditforeningen ikke gjorde. —

Ministeriet fastholdt imidlertid sin Beslutning.

Da dette blev meddelt Repræsentantskabet paa dettes Møde den 22. April 1876, vakte det almindelig Beklagelse, og man besluttede at forsøge, om der dog ikke i hvert Fald kunde udvirkes Tilladelse til at udlaane i Thisted Amt og Salling.

P. SMITH

E. MØLLER

J. KIRK

M. CLAUSEN

Men paa Repræsentantskabsmødet den 18. April 1877 maatte Bestyrelsen meddele, at ogsaa dette modsatte Ministeriet sig, og man maatte saa bekvemme sig til at stille denne Sag i Bero.

Samtidig med Ophævelsen af den Grænse, der tidligere gjaldt for Størrelsen af Kreditforeningens Udlaan og for dens Levetid, var man kommen ind paa Seriesystemet.

Dette Systems Anvendelse i de danske Kreditforeninger skyldes navnlig Hensynet til Obligationskøberne, der er interesserede i, at Massen af de Kasseobligationer, som de har købt af, ikke forøges i det uendelige, hvorved Chancerne for Udtrækning af deres Obligationer bliver formindskede og ganske uberegnelige. For Interessenterne er Serieinddelingen til større Ulempe end Fordel. Ganske vist kan det jo for ældre Interessenter, hvis Laan er formindskede ved Afdrag og saaledes ikke frembyder saa stor Risiko som ny Laan, være lige saa behageligt ikke at skulle være solidarisk ansvarlige sammen med alle de ny Laan, der stiftes; men paa Grund af den solide og ædruelige Maade, hvorpaa de danske Kreditforeninger virker, er der dog næppe mange, der lægger synderlig Vægt derpaa. Derimod har Serieinddelingen den betydelige Ulempe, at Interessenterne i de sluttede Serier afskæres fra at kunne optage Tillægslaan. »Dette medførte atter en stærk og stadig stigende Udvandring af Interessenter fra de sluttede til de aabne Serier, og som Følge heraf paa den ene Side en tilsvarende forøget Efterspørgsel efter Kasseobligationer af de sluttede Serier og paa den anden Side et forøget Udbud af Obligationer af de løbende Serier. Den mindre Kursforskel, der ogsaa alligevel vilde være fremkommen paa de sluttede og de aabne Seriers Obligationer, blev herved i uforholdsmæssig Grad forstørret til Skade først og fremmest for de konverterende Interessenter, men ogsaa for alle de nyindtrædende. Endelig medførte saavel Optagelsen af nyt større Laan som den dermed forbundne Indfrielse af ældre Laan jo ogsaa større Udgifter til Laanets Ordning, end blot Optagelse af Tillægslaan vilde have medført«. I og for sig kunde der selvfølgelig ikke være nogen Fare ved at give Laan i en aaben Serie efter Laan i en lukket, naar begge Laan tilsammen ikke oversteg den sædvanlige Maksimumsgrænse; men dette var dog udelukket efter Loven af 19. Febr. 1861, hvorefter det ældre Laans solidariske Ansvar skulde betragtes som en særlig Prioritet paa $\frac{3}{5}$ af det ældre Laan.

Senere er der ganske vist (ved Lov af 24. April 1896) givet en Adgang til at anvende lempeligere Regler i saa Henseende, men da denne Adgang er forbundet med andre Ulemper, idet en Forening for at kunne benytte den maa underkaste sig betydelige Indskrænkninger i sin Ret til Selvstyre, har de fleste Foreninger ikke ment, at der var nogen Fordel ved at benytte sig heraf.

Derimod var man en Tid inde paa at forlænge Serierne ved at inddele dem i Underafdelinger, saaledes at Kasseobligationerne er fælles for alle Underafdelinger; medens der ikke er solidarisk Ansvar mellem Interessenterne i de forskellige Underafdelinger. Saaledes er Tilfældet med den vest- og sønderjydske Kreditforenings 4°/_o Afdelings 1. Serie (amort. 110), der er delt i Underafdelingerne A og B. Det var oprindelig Hensigten at fortsætte med Underafdelingerne C, D o. s. v. Dette System blev imidlertid snart meget upopulært blandt Obligationskøberne, der herved mistede de Fordele, de tidligere havde haft af Serieinddelingen. Da Viborg-Kreditforeningen i 1899 ønskede at faa nogle ny Obligationer indført paa Hamborger- og Berliner-Børserne, stillede disse den udtrykkelige Betingelse, at der skulde fastsættes et bestemt Tidspunkt, inden hvilket Serien skulde være sluttet. Ogsaa vest- og sønderjydske Kreditforening havde faaet Uviljen mod dette System saa stærkt at føle, at den, da den sluttede den ovennævnte Underafdeling B, samtidig sluttede Serien og i Stedet aabnede en ny 2. Serie for 4°/_o's Laan, amortisable til 110.

Siden har man stadig haft under Overvejelse, hvorledes man bedst skulde raade Bod paa den Ulempe ved Serieinddelingen, at Interessenter i lukkede Serier ikke kan faa Tillægslaan, men endnu har der ikke vist sig en Udvej, der byder paa virkelige Fordele uden at være forbunden med betydelige Ulemper.

Det er tidligere omtalt, at Fabrikant P. SMITH efter Krarups Død blev valgt til Direktør (1868). Han var en praktisk Dygtighed i mange Henseender og dertil en højst ejendommelig Personlighed. Ved egen Flid, Dygtighed og Driftighed havde han arbejdet sig frem til Velstand. Paa sin Ejendom, Nymølle i Lem, drev han en Papirfabrik, lidt Handel samt Landbrug. Papiret tilvirkedes af Klude, som opkøbtes rundt om i Vestjylland af vandrende Handelsmænd, der samtidig drev Tuskhandel og Bissekræmmervirksomhed, alt i Henhold til et allerhøjeste Privilegium fra Tiden forud for Nærings-

loven af 1857. Det brogede Varelager af alle mulige Smaating, som disse Handelsmænd førte med sig, beholdt de fra en Forretning, Smith havde i Ringkjøbing. »Forretningen« var det Navn, hvorunder den var mest kendt i Byen. Den Ejendom i Mellemgade i Ringkjøbing, hvori Smith havde installeret denne brogede Forretning og sit Kludelager, var et nedlagt Sygehus, han havde købt. Det Papir, Smith fabrikerede, var navnlig grovere Indpakkingspapir, men da det blev lavet af udmærket Materiale, var det jernstærkt og uforligneligt til mange Ting, f. Eks. til Tobakskårduser. Smith havde mange udmærkede københavnske Firmaer til Kunder; det var overhovedet kun de bedste Firmaer, han besøgte, og naar han tonede frem i en københavnsk Forretning i sin ejendommelige jyske Paaklædning — stor »Yderkjowl«, »Læderlue« m. v. — og sagde: »Mi' Navn er Pe' Smith, a rejser for mæ sjel«, saa behandlede man ham uvilkaarlig ikke som en ganske almindelig Handelsrejsende, men han fik ofte gjort Forretninger paa Steder, hvor en saadan havde maattet gaa bort med uforrettet Sag.⁴¹

Paa sine gamle Dage købte han Brejninggaard Brænderigaard i Brejning Sogn, en stor Gaard (med Mølle og Købmandshandel), men vanskelig at drive, og den har næppe givet ham noget Udbytte.

Et nyt Direktørskifte fandt Sted i 1879, da Justitsraad Koefoed døde, 83 Aar gl. I hans Sted valgtes Landinspektør KIRK, der dengang boede paa Landejendommen Holmegaard i Rindom Sogn (ved Ringkjøbing), senere paa Landstedet Skovlyst ved Ringkjøbing. Han havde ligesom Smith været Revisor, inden han blev Direktør, idet han var bleven valgt til Revisor, da Smith blev valgt ind i Direktionen. — Kirk, der var en Søn af den bekendte Stænderdeputerede Ole Kirk,⁴² var selv et lyst og klart Hovede. Bl. a. forstod han som faa at udtrykke sig skriftligt i et klart og velformet Sprog. Han havde som Landinspektør en ganske overordentlig stor Forretning. I Kreditforeningens Direktion havde han Sæde indtil sin Død, den 9. Febr. 1890. I øvrigt kan bemærkes om ham som Privatmand, at han var meget jagtinteresseret, og i H. E. F. Justesens blandt Jægere saa yndede Jagthistorier figurerer han under Navnet Birk.⁴³

Medens Møller, Smith og Kirk sad i Direktionen, mødte den et Par Gange nogen Opposition, der navnlig var rettet mod Møller, som jo da ogsaa var Sjælen i Direktionen. I Begyndelsen af 80'erne fremkom en saadan fra ingen ringere end Repræsentantskabets Formand, Proprietær Matzen til Slumstrup. Møller var dengang ikke

vant til Kritik, hidtil havde han altid kunnet faa det med Repræsentantskabet omtrent som han vilde. Saaledes ikke med Matzen; her viste der sig for første Gang alvorlige Uoverensstemmelser, og Matzen var ikke den Mand, der i hvad han ansaa for Principsspørgsmaal, vilde bøje af til Siden; han var tværtimod en ret stejl Natur. Striden mellem de to Mænd blev ikke mindre bitter derved, at den for en stor Del kom til at dreje sig om det Vederlag, Møller oppebar af Foreningen for sin Virksomhed i denne. Fra gammel Tid af havde hans Lønning været fastsat procentvis i Forhold til Udlaanet, og med dettes stærke Stigning var den bleven saa betydelig, at Matzen fandt, at den allerede var uforsvarlig, og det vilde den aabenbart blive i stedse højere Grad, hvorfor der efter hans Mening skulde og maatte ske en Forandring heri. Møller paa sin Side fandt, at han hverken kunde eller vilde gaa med hertil. Han ansaa — og det var jo heller ikke uden Grund — sig selv for Foreningens egentlige Stifter, hvem den stod i Gæld til, saavel herfor som fordi han gennem en lang Aarrække kun havde faaet et meget ringe Vederlag for sit Arbejde for Foreningen, men derimod ved en bestemt Lejlighed (der er omtalt i det foregaaende) endog havde haft et betydeligt Tab. Dertil kom endelig, at Møller paa dette Tidspunkt faktisk daarlig kunde undvære den betydelige Indtægt, han havde af Kreditforeningen. Han var nemlig paa den Tid stærkt engageret i et stort Foretagende, der i og for sig var godt nok, naar han blot kunde magte at faa det gennemført, men som var lige ved at overstige hans økonomiske Kræfter. Det var Jernbanen mellem Silkeborg og Herning, som han havde faaet Koncession paa at anlægge. Det synes, at den Tids Finansmænd lige fra Tietgen til Gedalja har haft en ligefrem Tyrketro paa Jernbaneanlæg, og Møller har tilsidst ogsaa villet være med. Han var maaske endda den, der kom bedst fra det. Gedalja gik tilsidst fuldstændig i Stykker paa sine Jernbaneanlæg; Tietgen og Privatbanken havde kun Fortræd og Tab af deres Jernbaneengagementer.⁴⁴ Saaledes dog ikke med Møller. Hans Plan var ogsaa ret sund. For det første vilde en Jernbane netop have en stor Opgave i denne Egn, der besad uhyre Udviklingsmuligheder. Og Møller havde i Forvejen betydelige økonomiske Interesser paa Herningegnen, idet han havde maattet overtage flere af Egnens større Gaarde, saaledes Tanderup, Fjederholt og Herningsholm, hvilket jo ogsaa havde bidraget til at binde Kapital for ham og spænde ham haardt for i økonomisk Henseende.

— Men navnlig var der den Fordel ved hans Jernbaneplan, at da hans Jernbane vilde komme til at besørge Trafikken paa en Del af en Linje, der ellers var Statens, saa var det næsten givet, at Staten før eller senere vilde blive nødsaget til at erhverve den. Saaledes gik det ogsaa tilsidst. Møller kom godt og vel af med sin Jernbane til Staten (og blev Etatsraad — vel ikke alene, men dog sikkert delvis paa Grund af sin Jernbanevirksomhed); men inden han kom saa vidt, var der Tider, da det kneb haardt nok for ham at holde Sagerne gaaende.

Den Matzenske Opposition kom ham derfor meget ubelejligt; den skulde og maatte slaas ned. Og tilsyneladende sejrede Møller ogsaa. Han optraadte med lige saa stor Kraft som Matzen, og han var langt mere behændig end denne. For at krydse Matzens Angreb fremkom Møller selv med et Forslag, der delvis gik i samme Retning som Matzens. Skønt det sikkert nu maa erkendes, at der var meget berettiget i, hvad Matzen havde at fremføre, fandt han ingen virksom Tilslutning, hverken blandt Repræsentanterne eller Interessenterne. Hvad der meget bidrog hertil, var for øvrigt den Omstændighed, at Matzen i politisk Henseende var i stærk Uoverensstemmelse med saa at sige hele den vestjydske Befolkning. Ved Repræsentantvalget i 1886, altsaa i en politisk bevæget Tid, blev Matzen ikke genvalgt. Og kort efter udtraadte han fuldstændig af Foreningen.

Imidlertid havde Møller og Repræsentantskabet haft lange og besværlige Forhandlinger om de af Matzen rejste Spørgsmaal, og det kan vistnok siges, at den Ordning, der opnaaedes, tog ethvert skyldigt Hensyn til Møller uden paa uforsvarlig Maade at tilside-sætte Hensynet til Foreningens og Interessenternes Tarv.

Foreningens Administration har for øvrigt stedse i Sammenligning med de andre Kreditforeningers været særdeles billig, og navnlig da, naar man betænker, at forholdsvis mange af Laanene i denne Forening er smaa Laan, der stiller samme Krav til Administration som store, men hvis Bidrag til Administrationsudgifterne er ringe. Gennemsnitsstørrelsen af Laanene er i de fleste og særlig i de største af de danske Kreditforeninger ikke ubetydelig større end i denne Forening. De store Laan er selvfølgelig i og for sig — det kan ikke nægtes — de fordelagtigste og behageligste for en Kreditforening. Ogsaa viser Erfaringerne, at der er mest Risiko ved de smaa Laan. Det har da ogsaa — i 80'erne — været stærkt paa-

tænkt at danne en Kreditforening udelukkende for større Ejendomme i Danmark. Planen fik Tilslutning i Landstinget, men strandede paa Folketingets Modstand.

Af de statistiske Tavler i Slutningen af Bogen vil det ses, hvorledes i Aarenes Løb ny Serier afløste ældre. Medens de 3 ældste Seriers Interessenter maatte betale et Indskud til Reservefonden af 5% af det tilstaaede Laan, har Indskudet i de senere Serier stedse kun været 2½%. Interessenterne i de 3 ældste Serier fik for deres Andel i Reservefonden udstedt et særskilt Bevis, der uafhængigt saavel af Laanet som af Ejendommen kunde transporteres fra Mand til Mand. Med disse Beviser er der i Tidernes Løb drevet betydelig Omsætning, og faa af dem ejes nu af den samme, som er Debitor for Laanet. Da der aldrig har været nogen officiel Kurs paa disse Beviser, er de ofte solgt til Priser, der ikke svarede til deres Værdi; særlig i de første Aar, da de ikke gav noget Udbytte, blev de ofte solgt for en Ubetydelighed. Nu give de imidlertid Udbytte; i en lang Aarrække har man uden at forringe de paagældende Reservefonds Status kunnet udbetale et aarligt Udbytte af 5%, hvorfor de i lang Tid vist heller aldrig har været solgt under pari. Udbyttet udbetales en Gang aarlig og kun mod Kvittering og Paategning om Udbetalingen paa Beviset. Da mange af Beviserne er ganske smaa, medfører dette en Del Ulejlighed for alle Parter, hvorfor den Ordning er bleven indført, at enhver, der ejer Reservefondsbeviser for ialt 1000 Kr. af samme Serie og noterede paa hans Navn, kan faa disse ombyttede med et enkelt Kuponbevis, af hvilket Udbytte kan hæves mod Aflevering af Kupons.

I fjerde og følgende Serier er der ikke udstedt særligt Bevis for Reservefondsindskudet; Andelen i Reservefonden forbliver ved Laanet og Pantet og kan ikke overdrages særskilt.

I de sidste 4 Serier betales den halvaarlige Ydelse forud, i de følgende Serier og Afdelinger betales der bagud.

I øvrigt er det ikke Meningen her at skrive de enkelte Seriers Historie; kun maa her nærmere omtales den saakaldte 4% Afdeling, da den er noget for sig selv, som ingen anden dansk Kreditforening har noget tilsvarende til, og som i Tidens Løb er bleven bedømt paa forskellig Maade.

4% Afdelingens 1. Serie (i Børsberetningerne sædvanlig kaldet

1. Serie, amort. 110) begyndte i 11. Decbr. Termin 1885. Den sluttede sin første Underafdeling (Underafdeling A) med 11. Juni Termin 1888 og begyndte Underafdeling B i 11. Decbr. Termin s. A. Denne sluttede med 11. Juni Termin 1899 og i 11. Decbr. s. A. paabegyndtes 4% Afdelingens 2. Serie (amort. 110), der fremdeles er løbende. Angaaende den første Series Inndeling i Underafdelingen kan henvises til det foran S. 68 bemærkede.

Princippet i 4% Afdelingen, saaledes som Møller udtænkte og organiserede denne i Forstaaelse med Tietgen og vistnok nærmest paa Grundlag af Erfaringer, man havde gjort i Landmandsbankens Hypotekafdeling, var dette, at Obligationerne kun skulde forrentes med en forholdsvis lav Rente, men til Gengæld byde Obligations-ejerne andre Fordele af saa væsentlig Natur, at de kunde sælges til samme Kurs som Obligationer lydende paa en større Rente.

Det, der særlig frister Obligationsskøberne til at købe af disse Obligationer og til, skønt de kun forrentes med 4%, at betale dem med Priser, der gerne har svaret temmelig nøje til de Priser, der ellers blev givet for 4½% Obligationer og undertiden har været højere, er den Omstændighed, at naar de udtrækkes og indfries, erhverder Ejeren foruden deres Paalydende yderligere et Tillæg paa 10% heraf. Dette Tillæg er ikke en Lotterigevinst saaledes som Præmierne ved de udenlandske Præmieobligationer, hvis Salg her i Landet er forbudt. *Enhver* Obligation vil jo nemlig *engang* give sin Ejer denne Præmie eller Fordel; hvad der er usikkert er alene, *hvor snart* Obligationen vil blive udtrukket og indfriet; men det er jo noget, der gælder om enhver Kreditforeningsobligation, at det afgøres ved Lodtrækning, hvornaar dens Tur kommer til at blive indfriet. — Dette Tillæg paa 10% maa selvfølgelig ligesaavel som Obligationens egentlige Paalydende skaffes til Veje gennem Interessenternes halvaarlige Ydelse, og det sker paa den Maade, at i det Beløb, der ellers kunde være afskrevet som Afdrag, fradrages og henlægges der først saa stor en Del, at det nøjagtig udgør 10% af det, der herefter bliver tilbage til Afdrag. Udredelsen af dette saakaldte Amortisationstillæg er selvfølgelig en Byrde for Interessenten, men dog ikke saa stor en Byrde som det vilde være at erlægge ½% mere i Rente. Det vil sige: paa en Maade kan Byrden i Øjeblikket være lige stor; thi i 4% Afdelingen og i de Serier, hvor Renten er 4½%, svares der i samlet halvaarlig Ydelse lige meget; men Byrden er ikke lige langvarig; thi medens et Laan i de af Foreningens Serier,

hvor Rentefoden er $4\frac{1}{2}\%$, først bliver afbetalt i Løbet af omtrent 60 Aar, sker i 4% Afdelingen Afbetalingen i Løbet af ca. 47 Aar.

At 4% Afdelingens Laan nedbringes saa hurtigt og stærkt, er selvfølgelig en betydelig og iøjnefaldende Fordel, og denne Afdeling nød da ogsaa i mange Aar stor Popularitet. Møller, der var Ophavsmanden til den og havde en stor Forkærlighed for dette sit Værk, anbefalede stærkt Interessenterne at lade Laan fra de andre Serier overføre til den, hvilket ogsaa skete med overordenlig mange Laan, deriblandt forholdsvis mange af de allerstørste.

Men da 4% Afdelingens 1. Serie var sluttet for Udlaan, viste det sig, at den ogsaa havde en Ulempe, som de fleste ikke havde tænkt paa. Kursforskellen mellem lukkede og aabne Serier blev hurtig her endnu meget større end den Kursforskel, der ellers plejer at være mellem lukkede og aabne Serier, en naturlig Følge af, at den betydelig større Chance for Udtrækning i den lukkede Serie (til Kurs 110) maatte bringe Værdien af Obligationerne betydelig længere op i Nærheden af Udtrækningskursen.

Men for de Interessenter, der af en eller anden Grund skulde have deres Laan indfriet før Tiden, enten helt eller delvist, var det selvfølgelig mindre behageligt at skulle købe de til Indfrielse nødvendige Obligationer til en Kurs, der er nærmere ved 110 end ved 100, og saadanne Interessenter har da fundet, at 4% Afdelingen var en »Musefælde«, idet den var saaledes indrettet, at man var nødt til at blive i den, naar man først var kommen der. Dette Forhold har bidraget til, at denne Afdelings Popularitet har været mindre i de senere Aar.

Der er vist imidlertid ingen Grund til at gaa enten til den ene eller den anden Yderlighed ved Bedømmelsen af den. Sandheden, der jo ofte ligger i Midten, turde være den, at Fordelene og Ulemperne omtrent kan opveje hinanden, og at det nærmest er en Smags-sag, om man vil foretrække et Laan i 4% Afd. eller et Laan i en anden Afdeling til Rente $4\frac{1}{2}\%$. Det er jo dog rent undtagelsesvis, at et Laan bliver indfriet i de første Aar efter Stiftelsen. Derimod hænder det ret jævnlgt, at der f. Eks. i Anledning af Parcelsalg skal indfries en Del af Laanet. Men hvis det kun er en mindre Del, der skal indfries, og hvis der er forløbet selv kun en mindre Aarrække siden Laanets Stiftelse, saa vil det Tab, der her vil kunne blive Tale om, meget ofte allerede paa Forhaand være indvundet gennem den hurtigere Amortisation, idet det vil vise sig, at der er afbetalt saa

meget mere paa Laanet, end der vilde have været afbetalt, hvis Laanet havde været af en Afdeling med Rentefod $4\frac{1}{2}\%$.

Oprettelsen af 4% Afdelingen var i alle Tilfælde et interessant Forsøg paa at skabe noget nyt indenfor de danske Kreditforeningers Omraade, et Forsøg der tillige er karakteristisk for sin Ophavsmands initiativrige, undertiden ligefrem geniale, Fantasi og nyskabende Evne paa slige finansielle Omraader.

Efter at have faaet 4% Afdelingen — der som sagt i de sidste Aar af hans Direktørtid havde hans særlige Interessé — godt indarbejdet, trak Etatsraad Møller sig i 1888 tilbage fra sin Stilling som administrerende Direktør for Foreningen. Denne havde nu, takket være først og fremmest hans eget dygtige Arbejde, opnaaet en betydelig Position, som hans Efterfølger kunde bygge videre paa.

Etatsraad Møller boede derefter indtil sin Død den 20. Marts 1895 paa sit Landsted »Store Mariedal« paa Strandvejen (ved Hellerup).⁴⁵

Blandt de mange Ting foruden Kreditforeningen, Møller havde været ivrig og virksom for, bør ogsaa nævnes et Foretagende, der først i den allersidste Tid er blevet til Virkelighed: Tilvejebringelsen af et nyt Udløb for Ringkjøbing Fjord ved en Gennemskæring af Holmslands Klit ved Hvide Sande. For at virke for denne Sag i Ringkjøbing Byraad, lod han sig endog en Gang vælge til Medlem af dette, skønt hans Hu ellers ikke stod til Byraadsvirksomheden.

Til Møllers Efterfølger som administrerende Direktør valgte Repræsentantskabet hans Svigersøn, Sagfører MORTEN CLAUSEN af Herning.

Clausen, der var født paa Fanø den 16. Novbr. 1853, havde haft Ansættelse paa Herredskontoret i Ringkjøbing, først som ganske ung Kontorist straks efter sin Konfirmation og senere efter at have taget juridisk Eksamen, som Herredsfuldmægtig. I Herning nedsatte han sig som Sagfører 1879 og fik her en overordentlig stor Forretning, som han afstod, da han i 1888 flyttede til Ringkjøbing.

Clausen besad vel ikke Møllers finansielle Geni — hvilket ogsaa vilde være mere, end man med Billighed kunde forlange eller vente; men han var baade som Kontormand og i andre Henseender en Dydighed, og hans Ledelse af Foreningen var i det hele særdeles dygtig og solid. Ogsaa Clausen var en virksom Personlighed, der med Interesse deltog i mange forskellige Foretagender hele Vestkysten over, særlig paa Fanø og i Esbjerg. Ogsaa var Clausen et ivrigt og virksomt Medlem af Byraadet, indtil hans svigtende Hel-

bred tvang ham til at trække sig tilbage. Som Formand i Fattigudvalget udviste han et humant Sindelag, der skaffede ham mange Venner blandt Byens fattige. Som Formand for Foreningen »Hvide Sande« og som Medlem af Repræsentantskabet for dansk Fiskeriforening virkede han for Anlæg af en Havn paa Holmslands Klit. Det tør dog vistnok siges, at det var Kreditforeningen, der først og fremmest havde hans Interesse.

Og da baade Forholdene paa Pengemarkedet var blevet gunstige, og Landbruget samtidig havde stærkt Brug for Kapital, gik Foreningen under hans Ledelse frem med Kæmpeskridt; se den statistiske Oversigt over Foreningens Udvikling, der findes i Slutningen af Bogen. Foreningen havde, da Clausen kom til Roret, traadt sine Børnesko; dens Børnesygdomme, hvis den havde haft saadanne, var overvundne, Læreaarene var forbi, og allerede da den i Møllers Tid holdt 25-Aars Fødselsdag, var den i enhver Henseende fuldmyndig.

Var Møllers Tid en Nyskabelsernes og Forsøgenes Tid, saa var Clausens Tid den rolige Udviklings Tid; men derhos er den i en bestemt Henseende enestaaende i Kreditforeningens Historie. Clausens Tid var nemlig de store Konverteringers Tid, en Tid, der i Henseende til Pengerigelighed og lav Rentefod hidtil er uden Sidestykke i de danske Kreditforeningers Historie, og hvis Lige maaske overhovedet aldrig kommer igen.

Ganske vist var denne Bevægelse allerede begyndt, og den første Konvertering gennemført i Møllers sidste Direktionsaar (1887), og naar man alene ser paa Konverteringerne indenfor den vest- og sønderjydske Kreditforening, bliver denne første Konvertering ogsaa den største. Men saavel den næste store Konvertering (1895) som den sidste, mindre Konvertering (i 1896) fandt Sted i Clausens Tid, og Aaret 1895 betegner Toppunktet for denne Bevægelse. Mage til Konverteringsaar har de danske Kreditforeninger og Landet i det hele aldrig haft, hverken før eller senere.

Det økonomiske Liv bevæger sig som bekendt i Bølgegang. Efter saakaldte gode Tider med stigende Priser og deraf følgende stadig forøget Produktion indtræder Overproduktion, dalende Priser og Kriser; Omsætningens og Produktionens Efterspørgsel efter Kapital bliver mindre stærk, og som Følge heraf bliver der Pengerigelighed og lav Rentefod, hvorefter Folk atter begynder med fornyet Optimisme at tage fat paa Arbejdet, hvad der er »ensbetydende med at opsamle Stof til en ny Krise«. ⁴⁶ Man vil mene, at Udviklingen gaar

i den Retning, at der bliver kortere Mellemrum mellem Kriserne, og at deres Følger hurtigere forvindes end tidligere. I vore Dage har de med knapt 10 Aars Mellemrum indfundet sig saaledes: I 1873 en vældig Verdenskrise, i 1882 navnlig i Frankrig (Bontoux-Krisen),⁴⁷ i 1889—93 var der en næsten uafbrudt Række Kriser (Kobberkrise i Amerika, Panama-Selskabets Sammenbrud i Frankrig, Baring Brothers Vanskeligheder i England og ny alvorlige Kriser i Amerika), 1901 var det navnlig Tysklands økonomiske Liv, der hærgedes af en Række Kæmpefallitter og andre Ulykker, og 1907—08 var igen udprægede Kriseaar, idet Begyndelsen skete i Amerika i Slutningen af 1907, medens Danmark allerede i Begyndelsen af 1908 kom ret stærkt med.

Aarene 1883—87 havde været ret vanskelige for Landbruget, Pri-serne paa Udførselsartiklerne havde været dalende. Samtidig var Forretningslivet dødt og stillestaaende, og Pengene begyndte at hobe sig op, i Begyndelsen navnlig i Tyskland, hvor Renten i 1885—87 var meget lav, og hvor store Mængder af danske Kreditforenings-obligationer derfor kunde finde Afsætning. Paa den Tid var det ogsaa, at den vest- og sønderjydske Kreditforening lod 4% Afdelin-gens 1. Series Obligationer indføre paa Hamborgs Børs, hidtil de eneste af dens Obligationer, den har forsøgt at lade notere paa tyske Børser, indtil for nylig ogsaa de eneste, der har været Genstand for større Salg til Udlandet. »Først i 1887 naaede hin Periodes over-strømmende Pengerigelighed vort Marked, saa at Privatbanken endog fandt sig foranlediget til i Tidsrummet fra 12. Marts til 10. Septbr. at nedsætte sin Diskonto af Veksler til $2\frac{1}{2}\%$ — en Rente, som ind-til da ingensinde havde været noteret her i Landet. 1887 blev da ogsaa som Følge heraf et stort Konverteringsaar.« Bl. a. konver-teredes 155 Mill. Kroner dansk Statsgæld fra 4% til $3\frac{1}{2}\%$. Selvfølgelig maatte de danske Kreditforeninger da ogsaa til at overveje, om man ikke kunde opnaa en Besparelse for Interessenterne ved at benytte sig af disse Forhold.

Til Lettelse for de Kreditforeningsinteressenter og andre Pante-debitorer, der maatte ønske at benytte sig af Kursforholdene til paa egen Haand at foretage en Konvertering ved at indfri Laan til højere Rente og stifte ny Laan til lavere Rente, udkom der under 1. April 1887 en Lov, hvorefter en ny Panteobligation, der — udstedt af samme Debitor i samme Ejendom — traadte i Stedet for en ældre, skulde være fritaget for Stempelafgift og Tinglæsningsgebyr. Denne

Lov, der oprindeligt gjaldt for Obligationer udstedte i Tidsrummet fra 1. April 1887 til 1. Juli 1887, fornyedes under 31. Marts 1888 til at gælde til 1. Januar 1889. (Ogsaa under den anden store Konverteringsperiode udstedtes der lignende Love den 15. Februar 1895 og 31. Januar 1896). En Del Interessenter benyttede sig heraf, men Hovedmassen af Interessenterne i alle Kreditforeningerne fandt, at det maatte blive Foreningernes Sag at tage Affære og paa samtlige Interessenters Vegne søge en almindelig Konvertering gennemført.

Forskellige Anskuelser gjorde sig gældende herom. Ministeriet forment, at det i hvert Fald maatte nægte Samtykke til Konvertering af aabne Serier, »særlig under Hensyn til Obligationsejernes Interesse«. ⁴⁸ I nogle Kreditforeninger nærrede ogsaa Direktionen Betænkeligheder og befrygtede, at en Konvertering »kunde bevirke, at de Institutioner og private Kapitalister, som hidtil med Forkærlighed havde søgt de af Foreningen udgivne Obligationer, mulig vilde tabe Lysten til disse. I hvert Fald vilde den Omstændighed, at Foreningen gik til Konvertering, medføre en vis Usikkerhed hos det obligationskøbende Publikum, hvem det naturligvis aldrig var faldet ind, at den i Statutterne hjemlede Ret til at opsigte enten samtlige udstedte Obligationer eller en Del deraf vilde blive benyttet til at gennemføre en Konvertering«. ⁴⁹

Rimeligvis har ogsaa denne Kreditforenings Direktion haft sine Betænkeligheder, men her som andetsteds var Interessenterne stærkt stemt for Konverteringen, og denne blev vedtaget. Overenskomst blev afsluttet med Privatbanken, der helt overtog og heldig gennemførte Konverteringen, hvorved Renten af 1., 2., 3. og 4. Series Obligationer, ialt over 25 Millioner Kroner, blev nedsat fra $4\frac{1}{2}$ til 4%, hvilket jo betød en meget stor Lettelse for en meget stor Del af Foreningens Interessenter.

Det skulde imidlertid ikke forblive herved.

Ganske vist var Obligationskurserne dalende og Diskontoen stigende i de nærmest paafølgende Aar, og forskellige Konverteringsplaner, som i den Tid var under Overvejelse, og hvorom der forhandlede baade med Privatbanken og Landmandsbanken, viste sig uigennemførlige, saaledes et af Repræsentantskabet tiltraadt Forslag om at overføre 1., 2., 3. og 4. Series Laan til 4% Afdelingen og konvertere hele Massen til $3\frac{1}{2}$ %s Laan amortisable 110, hvilken Forretning skulde udføres gennem den i Kjøbenhavn boende Etatsraad Møller, Foreningens tidligere Direktør. — —

Men i Foraaret 1892 standsede Faldet i Kurserne og »i 1894 indtraadte der en ligefrem overvældende Pengerigelighed hele Verden over og dermed en saa stærk Nedgang i Rentefoden, at den virkede helt forbavsende«. I December Maaned blev der ved Privatbankens Mellekomst optaget et 3 pCt.'s dansk Statslaan i Paris og London til den forholdsvis høje Kurs 93, og efter Laanets Afslutning steg endda Kursen paa disse Statsobligationer yderligere. Men Kursen paa dette ny 3 pCt. Papir indvirkede atter paa og satte pludselig Fart paa $3\frac{1}{2}$ pCt.'s Papirernes Kurs, saa at de ved Aarsskiftet naaede tæt op til pari. Nu maatte Spørgsmaalet om en Konvertering af Kreditforeningens 4 pCt.'s Obligationer blive brændende.

Denne Gang blev de forskellige Kreditforeninger enige om en samlet Optræden for at opnaa saa gunstige Vilkaar som muligt. Det drejede sig altsaa om en meget betydelig Obligationsmasse, ikke mindre end 250 Millioner Kroner. Overenskomst om Konverteringen blev sluttet med et Konsortium bestaaende af de 4 københavnske Hovedbanker og Firmaet D. B. Adler & Co. Og Konsortiet gennemførte Konverteringen i Februar 1895.

For den vest- og sønderjydske Kreditforenings Vedkommende androg Konverteringen ca. 24 Millioner Kroner. Det var Interessenterne i 3. og 4. Serie samt 5. Series 1. Hovedafdeling, der fik Renten nedsat fra 4 til $3\frac{1}{2}$ ‰. Rentenedsættelsen kunde dog ikke komme Interessenterne tilgode før fra 11. Decbr. 1901 at regne, indtil dette Tidspunkt vedblev de at yde den samme Indbetaling som tidligere, dels fordi Rentenedsættelsen heller ikke overfor Obligationsejerne traadte i Kraft lige straks — man mente nemlig, at de snarere vilde finde sig i Rentenedsættelsen, naar den laa nogle Terminer ude i Fremtiden, end hvis den skulde begynde straks — og dels fordi man jo ikke kunde lade Rentenedsættelsen komme Interessenterne tilgode, forinden man havde faaet det fornødne ind til Dækning af Konverteringsomkostningerne, der ikke var ubetydelige, da Bankerne selvfølgelig skulde have et passende Vederlag for deres Risiko. For saa vidt nemlig Obligationsejerne ikke godvillig havde villet lade deres 4 ‰ Obligationer ombytte med $3\frac{1}{2}$ ‰, men havde forlangt dem indfrie, skulde Bankerne nemlig indfri dem og selv overtage ny $3\frac{1}{2}$ ‰ Obligationer i Stedet for indtil ialt 40 Millioner Kroner. Pengemarkedets Tilstand var imidlertid saaledes, at Obligationsejerne ikke mente at kunne faa deres Penge bedre anbragt paa anden Maade, saa vistnok omtrent ingen stillede Fordring om Indfrielse,

hvorfor Konverteringen ogsaa blev en særdeles god Forretning for Bankerne.

Det rigelige Pengemarked varede imidlertid ikke længe. Allerede i 1896 begyndte der en ny økonomisk Opgangsperiode. Dog lykkedes det endnu i 1896 i sidste Øjeblik endda paa særlig billige Vilkaar at faa gennemført endnu en sidste lille Konvertering, idet Renten af 1. og 2. Series Kasseobligationer, der jo ved den første Konvertering var nedsat fra $4\frac{1}{2}$ til $4\frac{0}{10}$, men som ikke havde været med under den anden Konvertering, nu ogsaa blev nedsat fra 4 til $3\frac{1}{2}\frac{0}{10}$. Det var kun ca. $1\frac{1}{2}$ Million Kr., det denne Gang drejede sig om. Denne Konvertering, som Kreditforeningen var ene om, blev ligesom den første foretaget ved Hjælp af Privatbanken, dog var Bikuben ogsaa medvirkende, idet den havde lovet at overtage en betydelig Del af de konverterede Obligationer.

Konverteringerne var et stort Gode for Interessenterne. Den overvejende Del af disse, og navnlig de ældre, hvis Laan var stiftede paa strænge Vilkaar i de første vanskelige Tider, havde herved opnaaet at erholde gode, fordelagtige og lidet byrdefulde Laan.

Man havde haabet, at man som Følge af Rentenedsættelsen havde kunnet nedsætte den halvaarlige Ydelse i alle de konverterede Serier til ialt $4\frac{0}{10}$ aarlig, men dette vilde Ministeriet kun gaa med til for 5. Series 1. Hovedafdelings Vedkommende; for 1.—4. Series Vedkommende forlangte Ministeriet, at Interessenterne skulde svare ialt $4\frac{1}{10}\frac{0}{10}$ aarlig, hvilket for øvrigt ikke alene Interessenterne, men ogsaa Foreningens Kontorpersonale beklagede, da det er til stadig Ulempe ved Beregningerne.

For at lette Konverteringen havde Kreditforeningerne overfor Bankkonsortiet maatte forpligte sig til ikke før 11. Juni 1900 at give Laan i Kasseobligationer lydende paa højere Rente end $3\frac{1}{2}\frac{0}{10}$. Denne Bestemmelse gjaldt dog ikke for Kreditforeningens 4. Afdeling (amortisabel 110), som derfor indtil i 1899, da Bankkonsortiet fritog Kreditforeningerne for denne Forpligtelse, kunde benyttes og blev benyttet af saadanne Laanere, som lagde større Vægt paa Opnaelsen af en høj Kurs end paa lav aarlig Ydelse. Og Kursen paa denne Afdelings Obligationer var indtil 1899 overordentlig høj, en kort Tid naaede den endog helt op til 110.

Blandt de Begivenheder, der foruden Konverteringerne navnlig optog Gemytterne blandt Kreditforeningens Interessenter i Clausens

Tid og bidrog til at sætte deres Præg paa denne Periode, maa nævnes Revisionen af Foreningens Statutter.

Disse havde i Tidernes Løb paa Grund af Foreningens stadige Udvikling og de Erfaringer, man efterhaanden indhentede i forskellige Retninger, været Genstand for en stor Mængde Tilføjelser og Ændringer, hvorved man havde villet bringe dem i bedre Overensstemmelse med de Krav, det praktiske Liv til forskellige Tidspunkter havde stillet.

Men disse Statutter, hvis Bestemmelser var fordølt omkring i en Mængde Tillæg, savnede naturligvis i høj Grad Overskuelighed, Konsekvens og Enhed.

Allerede i længere Tid havde man ogsaa i Direktionen følt Trang til en Kodifikation af de til forskellig Tid vedtagne og stadfæstede Bestemmelser. Men nu var der tillige adskillige blandt Interessenterne, der fandt, at naar man skulde til at forbedre Statutterne, saa var det ikke alene Formen, men ogsaa Indholdet, der i forskellige Retninger trængte til en radikal Forbedring. Dette var Direktionen ingenlunde i samme Grad enig i, men den maatte tildels give efter, da den her mødte en temmelig kraftig Opposition. Hovedmanden for denne Bevægelse var Gaardejer Jørgen Jørgensen, da af Mosevraa, nu af Vibholm i Madum Sogn, en Mand, der overhovedet en Tid har spillet en ikke uinteressant Rolle i Kreditforeningens Historie.

Allerede tidligere, nemlig da Etatsraad Møller fik oprettet 4 % Afdelingen og agiterede stærkt for Tilslutning til den, ogsaa blandt Interessenterne i de ældre Serier, havde Jørgen Jørgensen i en Række Artikler i et Varde-Blad skarpt kritiseret Møllers Virksomhed i saa Henseende. Disse Artikler, der blev læst med megen Interesse, vidnede om, at Forfatteren var en intelligent Mand, hvis Indsigt og Forstaaelse af Forholdene stod betydelig over, hvad der dengang var almindeligt blandt Interessenterne, om end han i sine Artikler skød betydelig over Maalet. Møller svarede ved at anlægge Injurie-sag imod ham og fik en Del af Repræsentanterne til det samme. Efter en lang og meget vidtløftig Procedure blev Jørgensen da ogsaa idømt en Del Bøder og Sagsomkostninger, og Møller havde tilsyneladende slaet Oppositionen ned.

Naar der før Clausens Tid havde været stillet Forslag om Forandringer i Statutterne, saa havde saadant i Reglen ikke vakt synderlig Interesse. Oftest var det ogsaa kun Forandringer eller Til-

føjelser, som af Hensyn til en ny Series Aabning eller af andre Grunde var ganske nødvendige; undertiden kunde Forandringen dog være noget af et Eksperiment og betegne Indførelsen af en ny Ordning i en eller anden Henseende. Men hvad enten det ene eller det andet var Tilfældet, saa mødte der i Reglen faa eller ingen til Generalforsamlingerne, og de, der mødte, var villige baade til at tiltræde den af Direktionen foreslaaede Ordning og til, hvis denne ikke viste sig at svare til Forventningerne, atter ved en ny Statutændring at vende tilbage til det oprindelige.

Dog hændte det allerede i Slutningen af Møllers Regeringstid en Gang, at et af Direktionen stillet Forslag til en Statutændring mødte meget bestemt Modstand hos Interessenterne. Men Forslaget fremkom ogsaa i 1885, altsaa i en politisk stærkt bevæget Tid, da Befolkningen i Vestjylland ikke var oplagt til at finde sig i Indskrænkninger i sit Selvstyre; og ikke uden Grund fandt man, at Forslaget betegnede et Angreb paa Interessenternes Adgang til selv at være bestemmende i Foreningens Anliggender. Det gik nemlig bl. a. ud paa, at en meget væsentlig Del af den Virksomhed, der udøvedes af de af Interessenterne valgte Repræsentanter, nemlig hele disses Virksomhed i Anledning af ny Laan og med Hensyn til Eftersyn af ældre Panter, skulde henlægges til saakaldte »Inspektører«, der skulde vælges af Kasseobligationsejerne paa et Møde i Kjøbenhavn.

Denne Tanke tiltalte absolut ikke Interessenterne, men faldt dem saa stærkt for Brystet, at de i ualmindelig stort Antal gav Møde paa Generalforsamlingen og nedstemte Forslagets i denne Retning gaaende Bestemmelser. Denne Modstand var naturligvis ikke efter Møllers Hovede, og det ses, at han i Ministeriet har forhørt sig om, hvorledes man der vilde stille sig til Tanken om at lade afholde en ekstraordinær Generalforsamling i Kjøbenhavn. Her vilde der selvfølgelig lettere kunne blive Stemning for Bestyrelsens Forslag end i Ringkjøbing, idet en meget stor Del af Kasseobligationsejerne jo var hjemmehørende i Kjøbenhavn. Obligationsejerne mentes at repræsentere ialt 40,000 Stemmer (?), Interessenterne højst 8000. Ministeriet synes at have været af den Formening, »at det næppe kan forbydes Bestyrelsen at afholde Generalforsamling i Kjøbenhavn, skønt det ikke er meget loyalt at søge sin forresten jo vist meget fornuftige Mening sat igennem paa den Maade«.

Herefter har Bestyrelsen dog aabenbart fundet det for betænkeligt at gøre Alvor af den paatænkte Fremgangsmaade, der sikkert

ogsaa vilde have vakt en Storm af Forbitrelse blandt Interessenterne. Det var blandt disse under Overvejelse og Drøftelse, at de i saa Fald vilde forsøge at arrangere et større Tog af Interessenter til Kjøbenhavn pr. Jernbanebænkevogne. Men det kom ikke saa vidt; der blev ikke afholdt nogen ekstraordinær Generalforsamling i Kjøbenhavn, og der har aldrig senere været Spørgsmaal om nogen Lovændring af den før nævnte Art.

Derimod fremkom der kort efter, at Møller havde fratraadt og Clausen tiltraadt Stillingen som administrerende Direktør, et Forslag fra 111 Interessenter, væsentlig Interessenter fra Varde-Eggen, paa-virkede af Jørgen Jørgensen, Mosevraa, gaaende ud paa, at der paa Generalforsamlingen skulde nedsættes et Udvalg til Revision af Statutterne. Dette Forslag kom til Behandling paa en overordentlig talrig besøgt ekstraordinær Generalforsamling den 27. Febr. 1890. Denne var desuden sammenkaldt for at tage Bestemmelse om et af Direktionen stillet Forslag til en eventuel Konvertering.⁵⁰ Dette af Direktionen stillede Forslag blev imidlertid forkastet, efter at det af Jørgen Jørgensen var blevet kritiseret og angrebet som formentlig ikke værende tilstrækkelig fordelagtigt for Interessenterne. Derefter fremkom Jørgen Jørgensen selv med et Forslag om, hvorledes Konverteringen skulde søges gennemført, hvilket Forslag ligeledes blev forkastet, efter at Direktør Clausen bestemt havde fraraadet dets Vedtagelse. For øvrigt kan her bemærkes, at det sikkert vilde have været ganske unyttigt at vedtage noget af Forslagene, da en Konvertering overhovedet slet ikke paa det Tidspunkt kunde have været gennemført. De kjøbenhavnske Hovedbanker, som man havde konfereret med i Anledning af den paatænkte Konvertering, havde udtalt sig i den Retning, og heri fik de Ret; thi adskillige Aar forløb, inden Forholdene paa Pengemarkedet blev saaledes, at der for Alvor kunde blive Tale om Konvertering.

Derimod lykkedes det Jørgen Jørgensens Parti paa den her omtalte Generalforsamling, til Trods for den hæftigste Modstand fra Direktionens Side, at faa vedtaget, at Statutterne skulde revideres, og at faa nedsat et Udvalg til at udarbejde Forslag til ny Statutter.

Jørgen Jørgensen fik Sæde deri og udarbejdede til Brug for Udvalget en Sammendragning af de for Foreningen dengang gældende Statutter med samtlige Tillæg, opstillet og affattet i god, fornuftig Orden og forsynet med forskellige Forslag til Ændringer. Dette Arbejde, der almindelig blev kaldt »Jørgen Jørgensens røde Bog«,

dels paa Grund af, at det fremkom i et rødt Omslag, dels vel ogsaa paa Grund af Forfatterens radikalt-demokratiske Sindelag, blev vel i nogen Grad benyttet som Grundlag ved Affattelsen af de ny Statutter; men det blev dog mere disses Form end deres Indhold, der fik et Jørgensensk Præg. I Udvalget var nemlig forskellige Anskuelse repræsenterede, og det blev de mere konservative Elementer, der kom i Flertal. Det Medlem af Udvalget, der navnlig kom til at sætte sit Præg paa Indholdet af det Udkast til ny Statutter, som Udvalget omsider fik færdigt og fremlagde paa en den 31. Oktbr. 1890 afholdt Generalforsamling, hvor det i det væsentlige blev vedtaget, turde være Folketingsmand Rasmus Nielsen, Hammerum, der indtog et Mellemstandpunkt mellem Jørgensen og Bestyrelsen. Men dertil kom saa yderligere, at Ministeriet erklærede kun delvis at kunne stadfæste de ny Statutter. En Del Ejere af Reservefondsbeviser havde henvendt sig til Ministeriet med en Protest imod dem, og Bestyrelsen havde ogsaa erklæret, at den delvis maatte misbillige dem.

Man maatte flere Gange omarbejde Udkastet til de ny Statutter, forinden det lykkedes at vinde Ministeriets Tilslutning. En Bestemmelse om, at Eftergivelse af en Renteydelse kunde finde Sted, naar dette kunde ske, uden at Reservefonden gik ned under 5 % af Obligationsgælden, bibeholdt man saa længe som muligt i Haab om, at man skulde faa Ministeriet til at gaa med dertil, men forgæves; ogsaa denne Bestemmelse maatte slettes, og de ny, reviderede Statutter, paa hvilke man omsider opnaaede Ministeriets Sanktion den 3. Oktbr. 1891, var af en ret moderat-demokratisk Natur, og i Henseende til Indholdet ikke væsentlig forskellige fra de tidligere gældende Bestemmelser.

Man skulde for øvrigt ikke synes, at Ejerne af Reservefondsbeviserne (se det om disse foran S. 72 bemærkede) havde noget moralsk Krav paa, naar Seriens Forpligtelser er afviklede og Reservefonden skal deles, da at erholde udbetalt mere end deres Bevisers Paalydende. Men hertil vil det være tilstrækkeligt, at Reservefonden til enhver Tid udgør 5 % af, hvad der ialt er udlaant i den paagældende Serie. Dette maa Ministeriet imidlertid ikke have fundet tilstrækkeligt. Det har ogsaa senere vist særlig Interesse for Reservefondsejerne paa Interessenternes Bekostning. Da Konverteringerne var tilendebragte og Konverteringsomkostningerne var betalt og Interessenternes Ydelse skulde nedsættes, havde man ment,

at da selve Renten af 1., 2., 3. og 4. Series samt 5. Series 1. Hovedafdelings Laan nu var $3\frac{1}{2}\%$ p. a., kunde man nøjes med ialt 4% aarlig Ydelse, og den 1. Maj 1902 indsendte Bestyrelsen til Indenrigsministeriet Indberetning om, at Generalforsamlingen havde vedtaget, at Interessenternes Ydelse skulde nedsættes saaledes, og androg Ministeriet om at sanktionere dette. Ministeriet vilde imidlertid ikke for 1., 2., 3. og 4. Series Vedkommende gaa med til at lade Ydelsen nedsættes til mindre end $4\frac{1}{10}\%$ p. a., formodentlig nærmest af Hensyn til Reservefondsejerne. Ganske vist anvendes de omtalte $\frac{1}{10}\%$ ikke til Forøgelse af Reservefonden, men til Afdrag; men jo hurtigere Amortiseringen kan tilendebringes, des før vil jo ogsaa Reservefondsbeviserne kunne komme til at dele Reservefonden.

V I maa vist nu siges at være blevet færdige med Skildringen af Kreditforeningens Fortid. Hvad der endnu kan være at bemærke hører Nutiden til og bliver en Beretning om de Forhold, hvorunder Foreningen virker nu og antagelig vil komme til at virke i Fremtiden.

Foreningens nuværende Direktion er sammensat saaledes:

Den 19. April 1890 valgtes i Stedet for Landinspektør Kirk, der var afgaaet ved Døden, Gaardejer P. NOES, da af Nørsøllergaard i Vejrum Sogn, senere af Rindom Kjærgaard ved Ringkjøbing, som landbrugskyndig Direktør. Endvidere valgtes den 20. Febr. 1896, efter at Fabrikant P. Smith var afgaaet ved Døden, Proprietær P. H. PETERSEN af Lavlund i Bøvling til Direktør i hans Sted.

Og efter Direktør Clausens Død valgtes den 11. Oktbr. 1898 til administrerende Direktør, Godsejer, cand. jur. C. B. HOPPE til Pallisbjerg.

Disse tre nuværende Direktører havde forinden deres Indtræden i Direktionen paa forskellig Vis i længere Tid været knyttede til Foreningen. Noes var Repræsentant og Næstformand for Repræsentantskabet, Petersen ligeledes Repræsentant, og Hoppe havde siden 1879 været Revisor i Foreningen. Som Følge heraf er der andetsteds i dette Skrift⁵¹ meddelt nogle biografiske Oplysninger om dem, hvortil kan henvises.

At afsige Dommen over den nuværende Direktions Ledelse af

Foreningen maa vel nærmest blive Eftertidens Sag. Der turde imidlertid være nogen Grund til at antage, at denne Dom vil blive ret gunstig. Aldrig er nemlig Foreningen trivedes saa godt som under den nuværende Direktion. Aldrig før har der været en saa betydelig Tilgang af ny Laan, og aldrig har Foreningen været saa velanset baade i Pengeverdenen og blandt Interessenterne.

Ganske vist skyldes den stærke Tilgang af ny Interessenter selvfølgelig først og fremmest, at der har været Trang til ny Laan, men sikkert skyldes den dog ogsaa i nogen Maade, at Befolkningen har følt, at Kreditforeningen altid har budt saa gode Vilkaar og saa god og imødekommende en Behandling af Publikum, som det har været muligt at give.

I sidstnævnte Henseende er det forøvrigt ikke mere end billigt og retfærdigt at nævne, at ikke alene Direktionen, men ogsaa Kontorpersonalet stedse har sat en Ære i og fundet Tilfredsstillelse og Fornøjelse i at yde Publikum enhver Hjælp og Imødekommenhed. Der findes næppe her i Landet noget lignende Kontor, hvor Tonen er mindre bureaukratisk end paa Kreditforeningens Kontor i Ringkjøbing. Men saaledes er det ogsaa, at Vestjyden vil have det. Naar han kommer ind paa Kontoret føler han sig derfor veltilpas og som om han var hjemme. En Dag var der saaledes — hvilket ogsaa kan hænde, om end nu sjælden — kommet en Mand ind paa Kontoret, der skraaede Tobak og spyttede temmelig langt og tykt paa Gulvet. En anden Tilstedeværende — det var ikke nogen af Kontorpersonalet, men en Borger fra Byen — tillod sig at bemærke, at sligt var noget forbandet Svineri, men heraf lod Manden sig ingenting lunde i fjærneste Maade dupere; han svarede ganske tørt og stilfærdigt disse Ord: man har vel Lov at spytte paa sit eget Gulv! («En haar wal Low aa spøtt o si egen Gwol!«). Da Kreditforeningens Gulv jo faktisk er Interessenternes Gulv, var Mandens Standpunkt jo i Virkeligheden uangribeligt, og man respekterede det opfyldt af Beundring over en saa fortræffelig Logik og en saa fortræffelig, ægte jydsk Humor.

Der er i de senere Aar til Dels efter andre Kreditforeningers Eksempel gennemført forskellige smaa Reforme, som i en eller anden Henseende giver Interessenterne en eller anden lille Lettelse, der vel i det enkelte Tilfælde ikke er stor, men som dog, naar det betænkes, hvor mange Tusende Interessenter de komme tilgode, ikke er uden Betydning.

Allerede ved den tidligere omtalte Revision af Statutterne blev det bestemt, at Interessenterne, der hidtil altid ved Udstedelse af Forskrivninger til Foreningen skulde lade deres Underskrift bekræfte af Notarius, fremtidig maatte nøjes med at lade 2 gode Mænd attestere som Vitterlighedsvidner. Herved sparer Interessenterne Notarialgebyret og slipper for en Del Ulejlighed, uden at denne Ordning har medført Ulemper for Kreditforeningen.

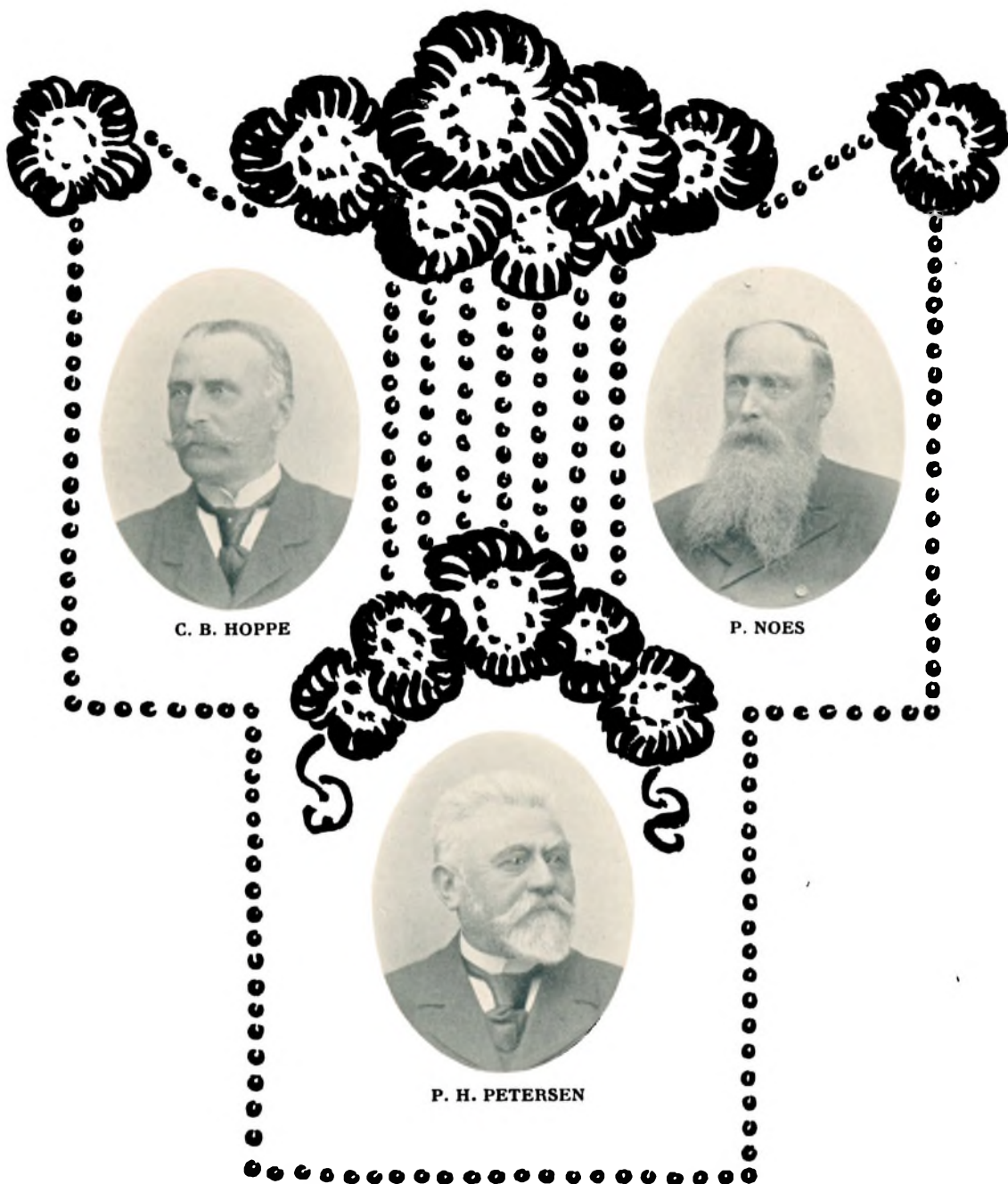
Naar en Ejendom skiftede Ejer, og den ny Ejer ønskede at beholde Laanet, maatte han tidligere udstede en ny Panteforskrivning til Foreningen og lade denne stemple og tinglæse samt lade den af den tidligere Debitor udstedte Forskrivning udslette. Nu har man imidlertid (i 1907) faaet indført en ny Ordning, hvorefter det i Reglen vil kunne tilstedes den ny Debitor at berigtige Sagen blot ved at udstede et simpelt Bevis, i hvilket han erkender, at han er indtraadt i den oprindelige Debtors Sted. Dette Bevis skal ganske vist ogsaa stemples, men den større Udgift til Tinglæsnings- og Udslettelsesgebyr spares.

For nylig har man indført den Ordning, at Rentekvitteringerne sendes portofrit til Interessenterne. Tidligere maatte de tilligemed Renten indsende Porto til Kvitteringen.

Som en Foranstaltning til Bedste for Ejerne af Foreningens Kasseobligationer kan nævnes, at der er givet saadanne, som ejer mindst 30,000 Kr. af Foreningens Obligationer og har faaet dem noteret paa Navn, Adgang til at faa udstedt et »Indskrivningsbevis« for disse, hvorefter Obligationerne deponeres hos Foreningen, der da afklipper Kupons og efterser Udtrækning af de saaledes indskrevne Obligationer samt i hver Termin tilstiller Indskrivningsbevisets Ejer Beløbet for de forfaldne Rentekupons og udtrukne Obligationer. Dette er selvfølgelig en betydelig Bekvemmelighed for Købere og Ejere af større Poster af Foreningens Obligationer og har bidraget til at gøre disse mere søgt af Institutioner og andre, som har Midler at anbringe i rentebærende Papirer. For Tiden er der paa denne Maade her i Foreningen indskrevet et Obligationsbeløb af godt 23 Millioner Kroner.

En Sag af ikke ringe Betydning for det daglige Arbejde i Foreningen vil forhaabentlig i en nær Fremtid finde en tilfredsstillende Ordning, nemlig Tilvejebringelse af nye brugbare Kontorlokaler.

Foreningens hidtilværende Administrationsbygning tilhørte oprindelig Etatsraad Møller og afkøbtes ham, da han trak sig tilbage

C. B. HOPPE

P. NOES

P. H. PETERSEN

som administrerende Direktør i 1888. Den er i Foreningens Bøger opført som Aktiv med det beskedne Beløb 32,000 Kr.

Kreditforeningens rivende Vækst i de senere Aar har medført, at den gamle Bygning nu er alt for trang og uhensigtsmæssig. Der er utilstrækkelig og ubekvem Arbejdsplads for det efterhaanden stærkt forøgede Personale, der er utilstrækkelig Plads for Publikum, saa snart dette indfinder sig lidt talrigt, der mangler Lokale til Foreningens Revisorer og til Notering og Indskrivning af Kasseobligationer, men værst af alt er dog Manglen af de fornødne brandfri Rum og Arkivlokaler. De talrige ny Serier og Afdelinger, der er kommet til i de senere Aar, bevirker, at der er Brug for mange Gange mere Plads af denne Art, end her findes. Kun en ringe Del af, hvad der burde findes i det brandfri Rum, kan finde Plads i dette, Resten findes omkring i uhensigtsmæssige og brandfarlige Arkivlokaler, der er saa overfyldte, at man har maattet opstille Arkivhylder baade i Repræsentantskabssalen og alle andre Steder, hvor saadanne overhovedet har kunnet anbringes.

Som Følge heraf har Repræsentantskabet nu vedtaget, at der skal opføres en ny forsvarligt indrettet og tidssvarende Administrationsbygning efter Tegning af Arkitekt Helge B. Møller, Kjøbenhavn. Arbejdet vil blive paabegyndt snarest muligt. En Afbildning af den ny Bygning bringes her efter Arkitektens Tegning, ligesom ogsaa et Billede af den gamle Bygning hidsættes.

Blandt senere Tidens Begivenheder, som har været eller kan blive af Betydning for Kreditforeningen, bør vel ogsaa nævnes Oprettelsen af Kongeriget Danmarks Hypotekbank.

Det skyldes Hensynet til denne, at man i 11. Juni Termin 1907 oprettede 7. Series 2. og 3. Afdeling, der netop blev indrettet overensstemmende med de Betingelser, som Hypotekbanken stillede for at ville foretage Indkøb af Kasseobligationer.

Blandt andet gælder for disse 2 Afdelinger den særlige Regel, at det Beløb af Laan i disse Afdelinger, der i den 120. Termin efter Laanets Stiftelse endnu staar til Rest, er Debitor pligtig til i denne Termin at indbetale.

Med den halvårlige Forrentning og Afbetaling, der finder Sted i 7. Series 2. og 3. Afdeling, vilde Amortisationen nemlig ordinært tage henholdsvis omtrent 64 og omtrent 70 Aar; men Hypotekbanken vilde ikke købe Obligationer henhørende til Serier med en længere Amortisationstid end 60 Aar. I Stedet for at paalægge Inter-

essenterne en højere halvårlig Ydelse, foretrak man da at paalægge dem den nævnte Forpligtelse til om 60 Aar at indfri Restgælden, hvilken Forpligtelse af de fleste ikke vil blive betragtet som nogen virkelig Ulempe, da det jo alligevel er meget faa Laan, der bliver saa gamle. Erfaringen viser, at naar et Laan er blevet saa gammelt, at det er nedbragt til en Brøkdæl af sit oprindelige Beløb, saa er det dog meget faa, der finder at kunne være tjent med at beholde det længere uforandret.

Om Hypotekbanken har haft nogen virkelig Betydning i Henseende til at støtte Kursen paa den vest- og sønderjydske Kreditforenings Obligationer, kan selvfølgelig vanskelig direkte udmaales eller konstateres, da der jo aldrig vil kunne blive nogen Forskel af Betydning i Kursen paa de Obligationer, den køber af, og de, den ikke køber af, naar de ellers er af samme Værdi. At faa Obligationer anbragt hos Hypotekbanken har i hvert Fald den Fordel, at man saa ikke risikerer, at de efter nogen Tids Forløb igen bringes frem paa Markedet og derved bidrager til at gøre de ny, der udstedes, mindre let afsættelige.

Det fremgaar af Hypotekbankens Regnskab for Aaret fra 1. April 1908 til 31. Marts 1909, at den i dette Tidsrum har indkøbt Obligationer af Foreningens 7. Serie til Paalydende ialt 437,000 Kr. Det samlede Beløb af denne Series Obligationer, som Foreningen i samme Tidsrum har udstedt, androg 888,200 Kr., saa det er jo ikke saa ringe en Del heraf, Banken har indkøbt; men af Foreningens samlede Udlaan i det tilsvarende Tidsrum, ca. 11 Mill. Kroner, bliver det kun en ringe Del, idet den aldeles overvejende Del af de ny Laan er taget af andre Serier og Afdelinger.

Efter Bankens netop udsendte sidste Regnskab (for Aaret fra 1. April 1909 til 31. Marts 1910) stiller Forholdet sig for dette Regnskabsaar saaledes: Banken har i Aarets Løb indkøbt 690,000 Kr. Obligationer af 7. Serie; men Foreningen har i det tilsvarende Tidsrum faktisk udlaant 3,951,800 Kr. af denne Serie.

En vigtig og vanskelig Side ved Ledelsen af en Kreditanstalt er det selvfølgelig, at de Laan, der bevilges, hverken bliver for store eller for smaa. At bevilge for store Laan kan bringe Anstaltens Soliditet i Fare og saaledes hævne sig frygteligt; men at bevilge for smaa Laan er ogsaa galt; thi saa kommer Anstalten ikke til at gøre den Nytte, den gerne skulde. Aschehoug siger herom⁵²: En Hypo-

tekbank maa i saa Henseende strække sig saa langt, den kan, uden egen Fare. Er den for stræng heri, bliver Optagelsen af private Pantelaan paa lavere Prioritet unødvedigen forøget.

Hvorledes har nu den vest- og sønderjydske Kreditforening virket i saa Henseende?

Et saadant Spørgsmaal faar man bedst besvaret ved at undersøge hvilke Tab, den paagældende Anstalt har lidt i Aarenes Løb. Hvis en Kreditforening aldrig har lidt noget Tab, kan man være sikker paa, at den ikke har taget tilstrækkeligt Hensyn til Laanernes Tarv. Sligt kan næppe paastaas om den vest- og sønderjydske Kreditforening. Den har i Aarenes Løb maattet overtage en anselig Række Ejendomme. Men ligesom dette jo ikke er mere, end man kunde vente, specielt i Vestjylland, hvor Jorden mange Steder er temmelig daarlig, saa at en Ejendom ganske anderledes kan »afklædes« og berøves sin Værdi end i de federe Egne, saaledes har Tabene aldrig været foruroligende store. Adskillige Ejendomme har Foreningen da ogsaa faaet afhændet igen med Overskud. Alt ialt synes det, at Bestyrelsen, og ikke mindst den nuværende, stedse har taget fornøftigt Hensyn til alle Sider. Obligationsejerne har i hvert Fald aldrig haft Grund til Misfornøjelse, da Foreningens Reservefond altid med stor Lethed har kunnet bære Tabene. Den har endog vokset sig saa stærk, at der nu (ifølge Oversigten over Kreditforeningernes Status i sidste Aargang af Statistisk Aarvog) blandt alle Landets 12 Kreditforeninger ikke findes nogen — den industrielle Kreditforening alene undtaget — hvis Reservefond er saa stor i Forhold til Interessenternes Restgæld. Men ogsaa Laanerne synes at kunne være tilfredse med Størrelsen af de Laan, de har faaet, og er det vist ogsaa gennemgaaende. Helt at gøre alle til Pas er naturligvis ikke muligt, og nogen Tilbøjelighed til at være utilfreds med Størrelsen af sit eget Laan vil der jo være hos enhver Interessent, men samtidig er han i Reglen villig til at indrømme, at alle de andre har faaet alt, hvad de fornøftigvis burde have, og dette turde i Forbindelse med Tabslisten tyde paa, at der ogsaa til denne Side er taget ethvert forsvarligt Hensyn.

Spørger man nu, hvorledes Fremtiden antagelig vil stille sig for Kreditforeningen, ja saa er der endnu ingen Udsigt til, at Trangen til ny Laan snart vil være tilfredsstillet, eller at Begæret snart vil gaa stærkt ned. Det synes endog, at jo bedre Tiderne er for Landbruget, des mere laanes der, idet man i saadanne Tider ganske sær-

lig søger at forøge Landbrugets Produktionskraft ved Forøgelse og Forbedring af Produktionsmidlerne, hvortil udkræves Kapital.

Og det synes, at navnlig den yngre Slægt mere og mere foretrækker Kreditforeningslaan fremfor andre Laan, baade offentlige og private. Og da samtidig de private Kapitalejere mere og mere foretrække at købe Kreditforeningsobligationer fremfor at laane deres Penge ud direkte, idet de derved undgaaer al Risiko og dog, hvad Øjeblik det skal være, kan komme i Besiddelse af deres Penge igen, saa bliver Kreditforeningerne et mere og mere almindeligt benyttet Mellemed mellem Kapitalisterne og Laanerne. Ved Sammenslutningen i Foreningerne — denne »ligefrem geniale Ordning«, som Prof. Wilkens siger⁵³ — er opnaaet, at begge Parterne kan byde hverandre de bedst mulige Vilkaar.

Det er ogsaa fra kyndig og upartisk Side gjort gældende⁵⁴, at Kreditforeningslaan maa foretrækkes fremfor Sparekasselaan. Vel kan Sparekasselaan undertiden faas uden Taksation, undertiden ogsaa med Afdragsfrihed, og de udbetales kontant uden Kurstab; men Kreditforeningerne yder i Reglen højere Laan og deres Rente bliver i Længden den laveste, hvorfor det »under normale Forhold bør være Maalet at slippe ind i en Kreditforening paa en Tid, hvor Kursen er gunstig. Saa er man i en sikker Havn — uden Risiko for Renteforøgelse«.

Selv om nu ogsaa en stor Del af Kreditforeningslaanene kun betegner en Omforandring af ældre Laan, saa kan det jo ikke nægtes, at den gennem Kreditforeningerne skabte Adgang til at erholde Laan har bevirket, at Landbrugets Prioritetsgæld i den sidste Menneskealder er blevet enormt forøget. Dette er selvfølgelig i og for sig lidet glædeligt, og saa ofte hører man de alvorligste Klager og Betyneligheder fremsat i denne Anledning, at sikkert enhver Kreditforeningsmand atter og atter har haft Lejlighed til at gøre sig selv det Spørgsmaal, om vore Kreditforeninger nu virkelig har været til Gavn for Samfundet, eller om deres Virksomhed ikke snarere maa siges at have været samfundsskadelig og fordærvelig. For med god Samvittighed at kunne arbejde i en Kreditforenings Tjeneste maa man selvfølgelig have dette Spørgsmaal besvaret.

Først kan da bemærkes, at man atter og atter kan gøre den Erfaring, at de bekymrede Sjæle staar i den Formening, at Kreditforeningsgælden væsentlig er Gæld til Udlandet.

Som oplyst af Finansminister Neergaard ved Finanslovens Fore-

læggelse den 29. Septbr. 1908 var imidlertid Forholdet det, at der i 1907 fandtes af danske Værdipapirer i udenlandsk Eje ca. 595 Millioner Kroner (mod ca. 69 Millioner Kroner udenlandske Værdipapirer i dansk Eje). Men dette er jo ingenlunde udelukkende Kreditforeningsobligationer. Der er jo f. Eks. Obligationerne for vor udenlandske Statsgæld paa 166 Millioner Kroner. Af vore Kreditforeningsobligationer (i 1907 ca. 1100 Millioner Kroner) er det saaledes dog altsaa endnu kun en mindre Del, der er paa udenlandske Hænder; den overvejende Del findes endnu her i Landet, dels paa private Hænder, dels som tilhørende talrige Legater, Sparekasser, Banker, umyndiges Midler, Livsforsikringsselskaber og Aktieselskaber af forskellig Art, der anbringer enten de hos dem indestaaende Midler eller deres egen Reservefondsbeholdning i Kreditforeningsobligationer.

Af vest- og sønderjydske Kreditforenings samlede Obligationsmasse, ca. 110 Millioner Kroner, har — efter hvad der kan sluttes fra Antallet af de Kupons, der kommer til Indløsning fra Udlandet — indtil den seneste Tid kun 4 à 5 Millioner Kroner været paa udenlandske (tyske) Hænder. Men det kommer ganske vist af, at det kun er Obligationerne af 4°/_o Afdelingens 1. Serie (am. 110), der har været og fremdeles bliver officielt noterede i Tyskland (paa Hamborger-Børsen), og denne Serie har jo været lukket for ny Udlaan siden i 1899. De øvrige Serier og Afdelinger, som man ikke har søgt at faa indført paa udenlandske Børser, har heller ikke fundet nogen nævneværdig Afsætning i Udlandet, før i de allersidste Aar, da det er lykkedes Direktør i Privatbanken, Gehejmeetsraad Larsen, gennem personlige Bekendtskaber i Norge at skaffe Foreningens Obligationer et ganske godt Marked i dette Land. Det menes, at der allerede findes et omtrent lige saa stort Beløb af Foreningens Obligationer paa norske som paa tyske Hænder. Forklaringen paa dette ganske mærkelige Forhold, at man i Norge, skønt der sikkert i selve Landet er ret stor Brug for Kapital, dog har fundet Anledning til at anbringe saadan i disse danske Papirer, er jo den ganske naturlige, at da i Norge Hypotekbankens Obligationer er paa udenlandske Hænder, mangler man i selve Landet et Papir, der svarer til, og som til Kapitalanlæg frembyder de samme Fordele som de danske Kreditforeningsobligationer.

Men selvfølgelig er det — hvad enten Pengene skyldes i Indland eller Udland — i alle Tilfælde, som ogsaa Aschehoug siger, en stor

Ulykke for et Land, naar dets Landejendomsbesiddere er stærkt forgældede. Spørgsmaalet bliver altsaa, hvorvidt dette er Tilfældet.

Her kan først bemærkes, skønt dette selvfølgelig er en mager Trøst, at den økonomiske Situation i hvert Fald næppe er daarligere paa Landet end i Byerne.

Landets Indbyggerantal var i 1906: 2,588,919, hvoraf 1,013,334 boede i Købstæder og Handelspladser, medens 1,565,585 boede paa Landet (derunder Stationsbyerne). Men efter hvad Finansminister Vilhelm Lassen i et Møde i Folketinget i Marts 1905 oplyste om de Erfaringer, man havde indhøstet ved de ny Skattelove, maa det ogsaa antages, at der er mere Formue paa Landet end i Byerne, idet Formueskatten havde givet 1,494,000 Kr. fra Landet og 1,088,000 Kr. fra Byerne. Og paa Landet synes man at være nærmere ved den Tilstand, at »faa har for meget og færre for lidt« end i Byerne. Paa Landet bestaar Formuen nemlig af mange smaa Formuer, i Byerne samler den sig i færre, men større Formuer. Det viste sig nemlig, at medens kun 7% af Befolkningen er Formueskatydere i Kjøbenhavn og 8% i Provinsbyerne, er der ikke mindre end 12% fra Landet. Det vil sige, at der er 70% flere Formueskatydere paa Landet end i Kjøbenhavn.

Naar man vil se paa Landbrugets Status, maa man ikke udelukkende se paa Passiverne, man maa undersøge, om Aktiverne er forøget i tilsvarende Grad. Spørgsmaalet bliver, om den Kapital, man har laant, er bleven vel anvendt. Er Pengene forsvundne sporløst, spist op eller anvendt til uproduktive Formaal, saa ser det jo galt ud; men har man for alle Pengene erhvervet sig Aktiver af produktiv Natur, som sætter Landbruget i Stand til at forøge sin Produktion og sine Indtægter væsentlig udover, hvad der udkræves til Forrentning af den forøgede Gæld, saa er der jo ingen Skade sket, og saa er det heller ingen Ulykke, at der er kommen fremmede Penge til Landet.

Men dette Spørgsmaal er der jo ganske vist højst forskellige Meninger om.

I Udlandet synes det danske Landbrug at være Genstand for idel Beundring og ofte Misundelse. I en Artikel⁵⁵ om danske Landbrugsforhold i det store norske Blad »Tidens Tegn« hedder det, at vel er »Danmarks Gæld til Udlandet i det sidste Tiaar forøget med 500 Mill., men saa er ogsaa alene Assuranceværdien af løs og fast Ejendom i samme Tidsrum forøget med 2000 Mill., mens den større

Produktionsværdi af Jord og Besætninger selvfølgelig ikke kan maales. Saa Fremgangen er alligevel enorm«. Og en russisk Nationaløkonom, der af sin Regering var sendt her til Danmark for at studere vore Landbrugsforhold, udtaler:⁵⁶ »Hvor jeg kommer frem blandt danske Bønder, finder jeg en Velstand uden Lige . . . overalt velholdte Gaarde og store og gode Besætninger. Et Land, der har en saa flittig og intelligent Bondestand, er heldig stillet. At der for Tiden er Mangel paa flydende Kapital, er næppe til at undres over. Man kan ikke paa en Gang udvide sin Forretning, som sket er indenfor dansk Landbrug, og fremdeles have Penge paa Rente.«

Her i Landet har man selvfølgelig heller ikke været blind for, at det danske Landbrugs Produktionskraft er blevet enormt forøget i de senere Aar, og man vil heller næppe benægte, at denne Fremgang ikke havde været mulig uden Kreditforeningerne.

Men man har fra flere Sider⁵⁷ villet gøre gældende, at den forøgede Produktion og forøgede Udførsel af Landbrugsprodukter kun har forværret Landets økonomiske Situation, idet der produceres for dyrt og med Tab, og at hver Ko i Landet i Virkeligheden giver Landet et aarligt Underskud.

Dette er dog fra særdeles kyndig Side blevet imødegaaet⁵⁸ og vistnok ogsaa fyldestgørende. En jævn og naturlig Betragtning synes ogsaa at maatte føre til det Resultat, at naar Prisen paa Landejendomme har kunnet stige, som den dog faktisk har gjort de sidste Aar, og naar Tvangssalg af Landejendomme ikke er i Tiltagen, hvilket næppe er Tilfældet i paafaldende Grad, maa det antages⁵⁹, at Tilstanden ikke kan være rent gal, men at »den nærmeste Fremtids Landbrugsproduktion synes at ligge sundt og godt«.⁶⁰

Og hvad en svensk Forfatter⁶¹ skrev i 1881 synes ogsaa den Dag i Dag at kunne siges om Kreditforeningerne i Danmark: Selv indrømmet, at Hypotekforeningerne synes at have bidraget til at forøge og ikke at formindske det svenske Landbrugs Gæld, maa det sikkert siges, *at disse Pengeinstitutter har været til Velsignelse for den vindskibelige og klogt beregnende Landmand.*

Men saa kan Kreditforeningerne ogsaa have en god Samvittighed med Hensyn til den Rolle, de har spillet i Udviklingen.

Kreditforeningerne, ogsaa den vest- og sønderjydske, har gjort et godt og ærligt, betydningsfuldt og samfundsgavnligt Arbejde, saavist som det er betydningsfuldt og gavnligt, at det produktive Sam-

fund kan erholde saa stor Tjeneste som muligt af Kapitalen til den billigst mulige Pris.

Det er muligt, at enkelte Kreditforeningsmænd gaar *for* vidt i deres Begejstring over den Maade, hvorpaa Foreningerne hidtil har virket. Naar der saaledes er sagt:⁶² »Idet den gennem Kreditforeningerne skabte kollektive Optræden i Laanehensigt højner Grundbesiddelsens Kredit saaledes, at denne nærmer sig og sluttelig sikkert vil komme tæt op mod Statens Kredit, og herigennem skaffer Grundejerne Laan til noget lignende Rente som den, Staten kan nøjes med at give for Laan, sker der en tilsvarende Forøgelse af Grundværdien, en Forøgelse, der gennem Tiderne har hævet Nationalformuen meget betydeligt«, saa turde der dog være mange, der — uden just at være Georgeister — vil finde, at den Forøgelse af Ejendommenes Værdi, der saaledes kan fremkomme, turde være af en noget tvivlsom og betænkelig Art. Det er nok snarere Ejendommenes Pris end deres »Værdi«, der vil stige paa denne Maade, og der er vist noget i, hvad J. Warming siger,⁶³ at altfor let og rigelig Adgang til at erholde Penge (det er dog navnlig 2. Prioritetslaan, han tænker paa) »vilde føre til, at mange forkøbte sig, og at man vilde drive Gaardpriserne op for hverandre — noget som i Længden kun kan skade Landbruget«.

Fordi man beundrer Kreditforeningernes geniale og fuldkomne Indretning, der dog vel — forhaabentlig, kan man gerne sige, thi Stilstand er Tilbagegang — ikke er mere fuldkommen, end at det nulevende og kommende Slægtled i en og anden betydningsfuld Henseende vil kunne føre Udviklingen videre til endnu større Fuldkommenhed, og fordi man yder Kreditforeningerne den Ros, Tak og Anerkendelse, de i saa høj Grad fortjener for den Hjælp og Støtte, de gennem Tiderne har ydet »den vindskibelige og klogt beregnende Landmand«, og i den Henseende har ingen Kreditforening spillet en mere betydningsfuld Rolle end den vest- og sønderjydske Kreditforening, saa vist som der ikke er nogen Egn af Landet, hvis Fremgang og Opsving i vore Dage har været saa forbavsende som de vestjydske Hedeegnes⁶⁴ — saa behøver man ikke derfor at være blind for den Fære og Ulykke for Landet, det vilde være, om Landmændene i større Omfang vilde misbruge Kreditforeningerne til Stiftelse af Laan i uproduktive Øjemed.

Og det er vel ogsaa muligt, at de overordentlig store Beløb, som de senere Aars Udlaan andrager, er anvendt paa knap saa betimelig

og fornuftig Maade som i tidligere Tider,⁶⁵ men at de i nogen Grad kan være anvendt til, hvad der kan kaldes Luksus. Det er jo imidlertid vanskeligt i de enkelte Tilfælde at afgøre, hvad der maa henregnes til Luksus. Besvarelsen af dette Spørgsmaal ændres med Tidernes og Samfundets stigende Kultur.⁶⁶ Erhvervelse af aandelig Udvikling og en bedre, navnlig en sundere Levevis er, indenfor de Grænser, som ens økonomiske Evner tillader, ikke det samme som Luksus, og Udgifter hertil kan ikke uden videre stemples som unyttige eller uproductive, men er netop produktive, naar Befolkningens Dygtighed og Sundhed herved fremmes. Spørgsmaalet maa nærmest blive, om Befolkningen lever over sin økonomiske Evne. Det har vi vel nok kun altfor stor Tilbøjelighed til her i Landet, Landbefolkningen dog næppe mere end andre Mennesker. Og mindst galt staar det vist i saa Henseende til i Vestjylland. Men derfor kan det jo være galt nok, og de Overvejelser, man i Ind- og Udland har anstillet over, hvorledes man bedst skulde modvirke den ustandselige Forøgelse af Landbrugets Gældsbyrde, kunde derfor maaske ogsaa have eller faa Interesse for os. Hvad der hidtil er fremkommet i saa Henseende, turde imidlertid være mere velment end vellykket. Givet turde det være, og herom er der sikkert ogsaa Enighed, at der ikke kan være Tale om at foretage Indskrænkninger i Kreditforeningernes Virksomhed, saa sandt som disses Virksomhed for at skaffe Interessenterne 1. Prioritetslaanene paa de lempeligst mulige Betingelser ikke har noget med Aager at gøre, men tværtimod er en fuldtud legitim og nyttig Virksomhed, som Samfundet ikke bør søge at undertrykke og forulempe. Mere Mening kunde der være i at søge at forhindre, at der stiftes flere Prioriteter i Ejendomme eller i disse søges Fyldestgørelse for anden Gæld, saaledes som man her i Landet har forsøgt ved Statshusmandsbrugene.

Om alle saadanne Foranstaltninger gælder imidlertid den gamle kloge Prof. Aschehougs Ord:⁶⁷

Landejendomsmandenes Velstand kan ikke have andet sikkert Grundlag end deres tekniske Dygtighed, økonomiske Sans og Omtanke ved Siden af den Arbejdsiver, som deres Virksomhed altid fremkalder, naar de faa beholde dens Frugter. Ved at skaffe dem deres Gaarde for lav Pris, begrænse deres Ret til at pantsætte disse og tilstaa dem særlige Fritagelser fra Gældsindførsel, vilde Lovgivningen ikke forebygge, at de udygtige eller letsindige bringe sig i økonomiske Forlegenheder, men vel hindre dygtige og forstandige

Landmænd fra at faa tilstrækkelig Kredit paa bedst mulige Vilkaar. Det vilde desuden svække den hele Stands Følelse af eget Ansvar for sin økonomiske Stilling.

Det er sande og gyldne Ord.

Det samme kan *til Dels* indvendes mod den Forholdsregel, hvorved man ogsaa har tænkt at kunne forbedre de økonomiske Forhold her i Landet: Indførelsen af en Art tvungen Livsforsikring — men ogsaa kun til Dels. En saadan Foranstaltning vil være langt mindre unaturlig, da det netop er en saadan almindelig Opsparing, vi skal ind paa, hvis vi her i Danmark vil skabe ny Kapital, som kan opveje vor Gæld til Udlandet — »genrejse Kapitalen her i Landet«, som Prof. W. Scharling udtrykker sig.

Men opspare — »det vil ganske simpelt sige at fortære lidt mindre end det aarlige Udbytte af ens Virksomhed. Det er herpaa, at al Kulturfremgang beror. De vilde Folkestammer staar gennem Aartusinder paa samme Punkt, hvor de altid har staaet, fordi de ikke kender til at spare, d. v. s. at fortære mindre end Udbyttet af det, de fra Dag til Dag erhverver«. ⁶⁸

Mon ikke den vestjydske Bonde skulde have ganske særlige Forudsætninger for at kunne forstaa denne Tale om at spare og for at kunne gøre den til Virkelighed?

Det at spare er for øvrigt ikke alene en Forudsætning for Kulturfremgang, det er en Art Selvbeherskelse, der er Udtryk for Kultur; men baade i aandelig og materiel økonomisk Kultur staar den vestjydske Bonde ret højt. Og i forskellige Henseender virker han under gode Betingelser. Hans Liv og Arbejde er det naturligste og sundeste, der findes. Hans Arbejde er afvekslende og lægger Beslag paa saa mange forskellige Evner og Interesser, at han kan have sit Liv i sin Gerning i højere Grad end de fleste andre. Det giver ikke alene legemlig, men ogsaa aandelig Sundhed og Styrke. Og »den kapitalistiske Samfundsordnings« Skyggesider gør sig ikke i Landbruget saa stærkt gældende som i andre Erhverv. Tendensen gaar ikke i Retning af Stordrift, der opsluger den lille Bedrift gennem en til det yderste drevet Deling af Arbejdet og gør Mennesket til en Maskine. Landbrugssammenslutninger som Andelsmejerierne er vidt forskellige herfra. I Landbruget er Stordriften ikke mere fordelagtig end den lille Bedrift, og »den intensiveste af alle Landbrugsbedrifter er den mindste: Havebrug«. ⁶⁹

At »genrejse Kapitalen her i Landet« vil derfor næppe lykkes,

hvis ikke Landbruget gaar i Spidsen og trækker en væsentlig Del af Læsset. Skulde det lykkes — skulde Landbruget komme i Besiddelse af saa megen Kapital, at det selv kan tilfredsstille Landbrugets Trang i saa Henseende, skulde det med andre Ord engang blive Landbruget, der har Herredømmet over Kapital, og ikke Kapitalen, der har Herredømmet over Landbruget, ja saa vil maaske den vest- og sønderjydske Kreditforenings Rolle være i det væsentlige udspillet. Sandsynligvis vil der dog ogsaa til den Tid være Brug for den, nemlig som Mellemed mellem Landbrugets Kapital og den Del af Landbruget, der mangler Kapital. Og indtil da vil Foreningen fremdeles ligesom hidtil søge at gøre den vestjydske Landmands (helst: »den vindskibelige og klogt beregnende Landmands«) Afhængighed af anden Kapital saa lidet byrdefuld som muligt. Og har Kreditforeningen i de forløbne 50 Aar — ogsaa da den var ung og uanselig — her kunnet udføre et Arbejde, som har vundet begge Parters Anerkendelse, maa den vel saa meget mere kunne gøre det i den kommende Tid, nu da den er bleven stor og anset. At den Tid, der er gaaet, giver Løfter og medfører Forpligtelser for den Tid, der kommer, det føler sikkert ingen i højere Grad end Kreditforeningens Mænd selv.

MAN har ment, at naar nærværende Skrift blev forsynet med et rigeligt Antal af Portrætter og biografiske Oplysninger om Kreditforeningens Mænd, vilde det derved faa større Interesse for sine vestjydske Læsere — hvilket sikkert ogsaa kan tiltrænges, bl. a. allerede af den Grund, at saadanne Skrifter vel overhovedet sjælden læses.

I det foregaaende har været omtalt de Direktører, som Foreningen har haft gennem Tiderne, men der er jo mangfoldige andre, hvis Virksomhed har været knyttet til Foreningen, og som hver paa sin Maade har arbejdet med paa dens Udvikling.

I saa Henseende maa nævnes Foreningens Repræsentanter, Taksationsmænd, Revisorer og Kontorpersonale. Ogsaa Foreningens Sagførere og dens Kommissionær i Kjøbenhavn, Privatbanken, fortjener Tak og Anerkendelse for deres Virksomhed.

I det følgende vil Repræsentanter, Revisorer og til Dels ogsaa Kontorpersonale blive gjort til Genstand for nærmere Omtale. Taksationsmændenes store Antal gør det umuligt ogsaa at medtage dem, skønt selvfølgelig ogsaa deres Virksomhed har haft den største Betydning, og der mellem dem har været en stor Mængde af det vestlige og sydlige Jyllands dygtigste, mest kendte og ansete Mænd.

Angaaende Foreningens Tillidsmænd skal for øvrigt her oplyses følgende:

Repræsentantskabet bestod oprindeligt af 10 Medlemmer fra Nørrejylland, og det var Mening, at der yderligere skulde vælges 4 Repræsentanter for Sønderjylland. Det var imidlertid i Statutterne bestemt, at kun i de Repræsentantskabskredse, hvor der fandtes mindst 5 Medlemmer og var udlaant mindst 50,000 Rigsdaler, skulde Medlemmerne selv vælge Repræsentanter; hvor dette ikke var Tilfældet, skulde Repræsentantens Forretninger varetages enten af Repræsentanten i et tilstødende Distrikt eller af en anden paalidelig Mand efter Bestemmelse af det samlede Repræsentantskab.

I Henhold hertil fik meget hurtigt alle de nørrejydske Repræsentantskabskredse Repræsentanter, som var valgt af Interessenterne. I Sønderjylland blev

det derimod aldrig Tilfældet med mere end den ene Repræsentantskabskreds: Frøs-Kalvslunds Herreder samt Gram og Nybøl Godser (i Haderslev Amt), og Repræsentanten for denne Kreds kom derfor til ogsaa at virke som (midlertidig) Repræsentant for de tre andre Kredse: Hviding-Nørrerangstrup Herreder (i Haderslev Amt), Løgumkloster Herred (Løgumkloster Amt) og Kjær Herred (Tønder Amt).

Da Udlaansvirksomheden i Sønderjylland ophørte, blev der mindre og mindre at udrette for Repræsentanten, og i 1895 ansaa Repræsentantskabet (der i Følge Statutterne kan foretage Forandringer i Repræsentantskabskredsens Omfang og Antal) det ikke for nødvendigt at foretage Valg af en ny. Siden den Tid har en af de sydligst boende nørrejydske Repræsentanter besørget de faa i Sønderjylland forefaldende Forretninger.

For Kongerigets Vedkommende vedblev den gamle Inddeling i 10 Repræsentantskabskredse, der faldt sammen med Jurisdiktionsinddelingen, at staa ved Magt indtil man i 1891 samtidig med Vedtagelsen af de reviderede Statutter oprettede 10 ny Repræsentantskabskredse, saaledes at Repræsentanternes Antal nu er 20.

I de reviderede Statutter blev der ogsaa givet ny Regler med Hensyn til Vurderingsmændene.

Oprindelig havde man i hvert Repræsentantdistrikt tre Vurderingsmænd, der lønnedes med Diæter og Befordringsgodtgørelser, hvis Størrelse afgang af den Tid, der medgik til Rejsen og Forretningens Afholdelse. Nu har man i hver Repræsentantskabskreds en Kredstaksationsmand og i hvert Sogn en Sognetaksationsmand. Hver Forretning udføres af Kredstaksationsmanden, der fungerer som Formand, i Forening med Sognetaksationsmanden.

Grunden til, at man gik over til denne forandrede Ordning, var dels, at den vilde blive mindre besværlig og bekostelig — efter det gamle System skulde *begge* Vurderingsmændene foretage Rejser og have Befordringsgodtgørelse og Diæter — men navnlig, at man gik ud fra, at en i Sognet boende Mand, der i Reglen i en Aarrække har kendt Ejendommen og det Udbytte, den kan give, bedre end en fremmed kan bedømme Ejendommens Værdi. Vurderingsmændene erhoder nu lige meget for hver Forretning, nemlig hver 4 Kr., og Formanden derhos yderligere 4 Kr. som Vederlag for Befordring og for Udførelsen af det skriftlige Arbejde, ligesom Repræsentanten erhoder 8 Kr. for hver Forretning, hvilken Betaling hæves ved Foreningens Kasse. Det Gebyr, der af Laansøgeren indbetales til Foreningen, naar Laan begæres, afhænger derimod af Laanets Størrelse, idet der ved Begæring om smaa Laan opkræves noget mindre og ved større Laan til Gengæld noget mere end det Beløb, der medgaar til Taksationen.

Paa et Repræsentantskabsmøde den 26. April 1873 erklærede Repræsentantskabet paa dertil given Anledning »med Bestyrelsen at være enig i, at det ikke kan tilstedes Kreditforeningens Funktionærer, navnlig Taksationsmænd, at optræde som Befuldmægtiget for Laansøgere eller paatage sig Ordningen af nogen Laanesag hos Foreningen uden Hensyn til, om de herfor modtage Betaling eller ikke«, og ved et Statuttillæg af 8. Novbr. 1873 blev en Bestemmelse herom indføjet i Statutterne. Denne Bestemmelse mishagede imidlertid Befolkningen; den

blev derfor med Forsæt ikke optaget i de reviderede Statutter, og dette synes heller ikke at have givet Anledning til uheldige Forhold af nogen Art.

Med Hensyn til Foreningens Sagførere har derimod siden 1877 den Ordning været gældende, »at egentlige Sagførerforretninger, navnlig Udlægsforretninger, ikke maa udføres af Foreningens Funktionærer, men at der skal søges Overenskomst med en Sagfører i hver Jurisdiktion om deres Udførelse«, dog har Foreningen nu i de fleste, nemlig alle større Jurisdiktioner, hvor Forretningernes Antal ikke er rent forsvindende, to Sagførere, der skiftevis udfører de forefaldende Forretninger.

Efter disse indledende Bemærkninger vil nu følge nærmere Oplysninger om de Mænd, der har været

FORENINGENS REPRÆSENTANTER:

1. ULFBORG-HIND HERREDERS REPRÆSENTANTER

Kreditforeningens første Repræsentant for Ulfborg-Hind Herreder var Proprietær ENEVOLD SLOT til Søndervang i Stadil Sogn, født 10. August 1810, død

11. Novbr. 1888, Ejer af Søndervang indtil 1874. — Han var kun Repræsentant et Par Aar. I 1864 blev han afløst af

Gaardejer NIELS IVERSEN, Rindom. Denne, der var født i Mejlby i Rindom den 2. Febr. 1816, havde efter sin Konfirmation været Biskolelærer nogle Vintre og havde 1838—41 været Ejer af Ulfkjær Kro. Det var ham, der fik udvirket det aarlige Marked, som endnu afholdes der. I 1841 købte han Storgaard i Rindom, som han i 1868 bortbyttede med Bundsbæk Mølle i Dejbjerg, hvor han døde i 1897 efter et langt, virksomt Liv. Kreditforeningens Repræsentant for Ulfborg-Hind Herreder var han i Aarene 1864—76; desuden var han gentagne Gange Medlem af Rindom Sogneraad og Valgmand til Landstingsvalgene, Jordboniteringsmand m. m.

Enevold Slot

I 1876 valgtes til Repræsentant Gaardejer SVEND HOLM, Madum, der siden indtil denne Dag har haft Sæde i Repræsentantskabet. Holm er født i Rindom den 6. Juli 1843, var i sin Ungdom Møllebygger, købte i 1866 en Gaard i Madum Sogn, hvorpaa dengang holdtes 2 Køer, nu: 14 Fækreaturer og 3 Heste; blev Sognefoged og — 25 Aar efter — Dbm., og har, efter

Niels Iversen

Svend Holm

hvad der paastaas, været Indehaver af alle de Bestillinger og Tillidshverv, som tænkes kan — Hvervet som Ligsynsmand alene undtaget!

Da ved Omordningen af Repræsentantskabsdistrikterne hans Distrikt blev delt i to, vedblev man at vælge ham til Repræsentant for Jurisdiktionens nordlige Del, medens en Broder til ham,

CHR. THYGESEN HOLM, da Gaardejer i Rindom, i 1892 valgtes til

Chr. Thygesen Holm

Repræsentant for Jurisdiktionens sydlige Kreds. Han var født i Rindom den 14. Marts 1833. I mange Aar var han Møllebygger og havde opført en stor Mængde Vindmøller baade i Nørre- og Sønderjylland. Siden 1868 havde han været knyttet til Foreningen som Taksationsmand for Kredsen, der jo indtil da havde omfattet hele Jurisdiktionen. Han var en ualmindelig begavet Mand, der ofte og med Dygtighed skrev i Bladene om Kreditforeningsanliggender. I 1904 blev han imidlertid ikke genvalgt som Repræsentant, nærmest fordi man ønskede en yngre, mere rørig Mand end Chr. Holm, der med Alderen var blevet meget tunghør. Hvervet som Kredsforstander i Wistofts Brandkasse vedblev han dog at bestride, indtil han afgik ved Døden i Rindom den 26. Jan. 1910.

Gaardejer P. ANDERSEN, Ravnsbjerg, Brejning, der var blevet Chr. Holms Efterfølger som Kredstaksationsmand, blev ogsaa hans Efterfølger som Repræsentant (1904), og er i dette Øjeblik Foreningens Repræsentant i Ulfborg-Hind Herreders sydlige Kreds. Født i Brejning den 16. April 1854, levede det meste af sin Barndoms- og Ungdomstid i Nabsognet Ølstrup, men vendte 1877 tilbage til Brejning og købte Gaarden »Ravnsbjerg«, hvor han siden har boet. Har bl. a. været Sogneraadsmlem i 18 Aar, deraf i 9 Aar som Formand. Sognefoged siden 1895.

P. Andersen

2. BØLLING-NØRRE (HORNE) HERREDERS REPRÆSENTANTER

Den første Repræsentant for Bølling og Nørre Herreder var Branddirektør CONRAD DANIEL KOEFOED i Tarm. Født paa Timgaard den 12. August 1822, lærte Landvæsen i Sundeved, var derefter Forvalter paa

Nørre Vosborg. Købte i 1847 Hovedgaarden Slumstrup i Sædding Sogn; men blev 1861 udnævnt til Branddirektør for Bølling og Nørre Herreders Branddirektorat (under den almindelige Brandforsikring for Landbygninger), solgte da 1863 Slumstrup og købte en mindre Landejendom i Tarm. Boede her til 1885, da han blev forflyttet til Branddirektoratet i Varde. Død som Justitsraad 1897. Var i mange Aar Forligskommissær for Bølling-Nørre Herreder. Ligeledes i adskillige Aar Sogneraadsformand, først for Bølling-Sædding, senere for Lønborg-Egvad Sogneraad. Repræsentant for Kreditforeningen var han til 1871.

Proprietær N. MATZEN til Slumstrup, der valgtes til Repræsentant 1871, er født 29. Aug. 1832 i Veufflinge, Vigerslev (Fyen). Hans Ejendom, Slumstrup i Sædding Sogn (Areal 387 Tdr., Hartk. 11 Tdr. 4 Skpr.) er den samme, der tidligere i en Aarrække havde tilhørt den foregaaende Repræsentant, Koefoed.

Matzen var Repræsentant i Kreditforeningen i 15 Aar, deraf Formand for Repræsentantskabet i 10 Aar, har endvidere været Formand for Bølling-Nørre Herreders Landboforening i 14 Aar og Formand for Bølling Mejeri.

Det er tidligere nævnt, at Matzen som Repræsentantskabets Formand kom i alvorlig Uoverensstemmelse med den daværende administrerende Direktør for Foreningen. Samarbejdet mellem disse blev efterhaanden saa lidet behageligt for begge Parter, at sikkert ogsaa Matzen har følt det som en Lettelse, at han i 1886 ikke blev genvalgt. Dette skyldtes i øvrigt nærmest politiske Aarsager; han var som Repræsentant ubestridelig en betydelig Dygtighed.

JENS ANDRUP, Gaardejer i Lønborg, Sognefoged, Dbm., Amsraadsmedlem, Forligskommissær, Landvæsens- og Tiendekommissær, ogsaa en Tid Formand for Bølling-Nørre Herreders Landboforening, er født i Lønborg den 7. April 1845. Trods de nævnte og adskillige andre offentlige Tillidshverv har han dog ikke

forsømt Driften af sin Fødegaard (160 Tdr. Land, 3½ Td. Hartk.), hvis Ydeevne han har bragt op til et Standpunkt, som man for ikke saa mange Aar tilbage vilde have anset for utroligt. I Kreditforeningens Repræsentantskab er han Næstformand. Fra 1886—1893 omfattede hans Repræsentantskabskreds hele Jurisdiktionen, men ved Kredsenes Omordning deltes den, og Gaardejer NIELS ABILDTRUP, Trøstrupgaard,

C. D. Koefoed

N. Matzen

J. Andrup

Herborg, valgtes i 1892 til Repræsentant for Jurisdiktionens nordlige Kreds. Han er født i Abildtrup, Vorgod Sogn, den 24. Juli 1858. Hans Farfader var den bekendte »gamle Chr. Nielsen i Abildtrup«, der i Stavnbaandets Dage drog til Udlandet og deltog i forskellige æventyrlige Begivenheder, navnlig i Krigstiden i 1794 i hollandsk Tjeneste, da han vandt sig Berømmelse og en Formue paa 10,000 holland-

N. Abildtrup

ske Gylden ved i Forening med en Skibsdreng at tilbageerobre et af Fjenden opbragt, rigt ladet Handelsskib fra hollandsk Indien.⁷⁰

Trøstrupgaard, som N. Abildtrup købte 11. Decbr. 1879, var en Hedegaard paa c. 170 Tdr. Land og ca. $2\frac{1}{3}$ Td. Hartk., og den kostede 10,200 Kr. Ved Overtagelsen bestod Besætningen af 10 Kreaturer og 2 Heste, der næppe kunde faa Foder paa Ejendommen. Nu er denne delt i flere Ejendomme, og paa Hovedparcellen, ca. 80 Tdr. Land, holdes nu alene ca. 45 Kreaturer og 9 Heste, med andre Ord en Forskel paa før og nu, der er ganske imponerende. Dertil kommer saa yderligere, at N. Abildtrup i 1905 paa Ejendommen opførte et Teglværk, som han nu har solgt fra for 61,500 Kr. — Abildtrup har været Formand for Vorgod-N. Vium og Omegns Sparekasse siden 1884, Medlem af Sogneraadet i 9 Aar, flere Gange Formand og Kasserer for Videbæk Mejeri, i flere Aar i Bestyrelsen for Egnens Landboforening og nu dens Formand. Medlem af Menighedsraadet. Formand for det Udvalg, der arbejdede for en Skjern-Skive Statsbane, og som fik udvirket Vedtagelsen af en Skjern-Videbæk Bane.

3. HAMMERUM HERREDS REPRÆSENTANTER

Den første Repræsentant, der valgtes i Hammerum Herred, var Kancelliraad (senere Justitsraad) HELMUTH KRARUP til Skibildgaard; født 27. April 1820 i Vejrum Præstegaard.⁷¹ Oprindelig var han bestemt for Teologien, men opgav denne og tog paa Haraldslund Landbrugsskole, frekventerede senere med offentlig Understøttelse Agerdyrkningsakademiet i Eldena ved Greifswalde og derefter andre bekendte Læreanstalter (Möglin, Tharand). Ved sin Hjemkomst blev han Lærer ved Rødding Højskole. — Skønt der var tilbudt ham fordelagtig Plads i Sverrig som Forstander for et Landvæseninstitut, foretrak han dog den jyske Hede, hvor det var hans Plan selv at oprette et saadant. I 1846 købte han ved Auktion for 3,600 Rdlr. en Gaard i Skibild i Nøvling Sogn med 400 Tdr. Land og forfaldne Bygninger, men gode Enge. Han havde i en Aarrække med en mindre Understøttelse af det kgl. Landhusholdningsselskab, senere ogsaa af Indenrigsministeriet, et større Antal Landvæsenselever i Huset; men nogle Aar efter, at han i 1852 var bleven Branddirektør,

H. Krarup

opgav han Landvæsensinstituttet. Han var med til at oprette Hammerum Herreds Landboforening og var dens Formand i 7 Aar. Endvidere Formand for Hammerum Herreds Løsørebrandforsikring i omtrent 30 Aar, Landvæsenkommisær, Tiendekommisær, Forligsmægler i over 30 Aar, Sogneraadformand, Tilsynshavende med Amtets større Vandløb, Medlem af Kommissionen angaaende ny Kirkers Opførelse i Hede-

egnene. I Aaret 1890 solgte han Gaarden til en Søn og flyttede til Herning, hvor han boede de sidste 10 Aar af sit Liv.

I en Række af Aar var han Formand for Kreditforeningens Repræsentantskab.

I 1875 valgtes til Repræsentant Gaard- og Møllejejer, Amtsraadsmedlem og Landvæsenkommisær NIELS MOURITSEN, Vildbjerg Mølle. Født i Rødning i Vildbjerg 9. Febr. 1838, boede i nogle Aar i Bredkjær i Nøvling, men tilbyttede sig Vildbjerg Møllegaard, hvor han derefter boede til sin Død. Var i mange Aar Landboforeningsformand, Medlem af Hedeselskabets Repræsentantskab og Kredsformand i Wistofts Brandkasse. Var Formand for Kreditforeningens Repræsentantskab i en lang Aarrække.

Ved Omordningen af Repræsentantskabskredsene blev Hammerum Herred delt i ikke mindre end 3 Repræsentantskabskredse paa Grund af, at Jurisdiktionen baade var saa overordentlig udstrakt og derhos i saa overordentlig stor en Udvikling, at 3 Repræsentanter ikke vilde være for meget til dette Distrikt.

Af de 3 ny Kredse — der benævnes Herning 1., 2. og 3. Kreds — beholdt N. Mouritsen selv 3. Kreds indtil sin Død den 19. Oktober 1904, medens der valgtes ny Mænd i de 2 andre.

For nu at begynde med 1. Kreds (Hammerum Herreds østlige Del) saa valgte man der i 1892 den der i Kredsen endnu fungerende Repræsentant, Sognefoged, Dbm. N. NEDERGAARD i Bording. Han er født i Ravnholt i Bording Sogn

den 17. Oktbr. 1839 i den samme Gaard, som han nu beboer og driver. I 1864, straks efter, at han var blevet gift, blev han indkaldt til Soldat og deltog i Forsvaret af Dybbølstillingen. Har været Sognefoged og Lægdsmand fra 8. April 1872 til 1. Maj 1909, da han tog sin Afsked. Var ligeledes en Aarrække Medlem af og Formand for Sogneraadet.

I 2. Kreds (Hammerum Herreds sydlig-vestlige Del) valgtes

N. Mouritsen

N. Nedergaard

S. Pedersen

K. K. Thomsen

Gaardejer SØREN PEDERSEN i Kibæk, Assing Sogn. Han var født den 26. Novbr. 1829 i Fjølstervang By, Vorgod Sogn, var i sine yngre Aar Kreaturhandler og havde, da han blev valgt til Repræsentant, været knyttet til Kreditforeningen i 12 Aar som Taksationsmand. Han afgik ved Døden den 24. Decbr. 1904 og var Repræsentant i 9 Aar til 1902, da han efterfulgtes af

J. Clausager

Gaardejer, Dbm. KNUD KRISTIAN

THOMSEN, Drongstrupgaard, Sdr. Felding, som siden da har repræsenteret denne Kreds. Han er født d. 14. Oktbr. 1847 og var i yngre Aar Engmester, indtil han 1873 overtog sin Fødegaard, hvor han bor endnu. Kun 32 Aar gammel blev han Sognefoged og var det, til han i Provisorieaaret 1885 blev afskediget paa Grund af Deltagelse i Riffelbevægelsen. Har i 14 Aar været Sogneraadsmlem, Formand i 9 Aar, Formand for S. Felding m. fl. Sognes Landboforening i 9 Aar, i flere Aar Formand for S. Felding Sparekasse, i ca. 20 Aar Repræsentant i Herning Sparekasse, var med til at oprette Herning Handels- og Landbrugsbank og har siden været Medlem af dens Bestyrelse, er Landhypotekforeningens Taksationsformand for Hammerum Herred, Kredsforstander for Wistofts Brandkasse siden 1882 og var Kredstaksationsmand for Kreditforeningen i 9 Aar, inden han blev Repræsentant.

I 3. Kreds (Hammerum Herreds nordlig-vestlige Del) vedblev, som nævnt, Niels Mouritsen at fungere som Repræsentant til sin Død, hvorefter

Gaardejer JENS CLAUSAGER af Sofiedal, Sinding Sogn, valgtes i 1905. Han er født i Sædding den 22. Marts 1866 og hører til en bekendt vestjydsd Bondeslægt, der har frembragt adskillige betydelige Mænd, bl. a. flere Medlemmer af Stænderforsamling og Rigsdag. — Besøgte i sin Ungdom flere Højskoler og tjente en Sommer i Sønderjylland. Købte i 1897 Gaarden Sofiedal (eller Haursnap) af Kreditforeningen. Har været Formand for Andelsmejeri, Landboforening, Hesteavlforening, Sogneraad og i Bestyrelsen for Ringkjøbing Amts Sogneraadforening og Hammerum Herreds Kommunalforening.

4. HJERM-GINDING HERREDERS REPRÆSENTANTER

Den første Repræsentant, der valgtes i Hjerme-Ginding Herreder, var daværende Proprietær C. EBBENSGAARD til Handbjerg-hougaard. — Ebbensgaard, der er født paa Pallisbjerg den 26. Juni 1836, ejede

i en længere Aarrække Handbjerghougaard og Rammegaard. Bor nu i Struer og er Landvæsenkommisær, Taksator for Overformyndieret samt Formand for

C. Ebbensgaard

Bestyrelsen for Holstebro og Omegns Spare- og Laanekasse. Repræsentant for Kreditforeningen var han i over 20 Aar.

Daværende Gaardejer PEDER NOES af Nørsøllergaard, Vejrum Sogn, valgtes til Repræsentant i Aaret 1881. Er født i Vejrum den 27. Oktbr. 1845. Blev efter at være valgt til Repræsentant Næstformand i Repræsentantskabet og valgtes d. 19. April 1890 (i Stedet for Land-

N. Mundberg

inspektør Kirk, der var afgaaet ved Døden) til landbrugskyndig Direktør i Kreditforeningen. Har siden den Tid været et interesseret og virksomt Medlem af Direktionen. Paa det af Delegerede fra Landets forskellige Kreditforeninger i 1899 afholdte Møde valgtes han til Medlem af det Udvalg, der nedsattes til Overvejelse af Spørgsmaalet om forandrede Regler for Vurdering af Landejendomme som Pant til Kreditforeningerne. Har interesseret sig meget for Tanken om en Omordning af Interessenternes solidariske Ansvar saaledes, at naar der lides et Tab, saa skal dette eller dog en Del af det *fortrinsvis* dækkes af Interessenterne i samme Sogn eller Repræsentantskabskreds, saaledes at Reservefonden først subsidiært træder til. Det solidariske Ansvar, som Interessenterne nu ikke tillægger nogen Betydning, vil derved rykkes dem nærmere ind paa Livet, enhver vil blive interesseret i, at saadanne Forhold, som vil kunne medføre Tab for Foreningen, saa vidt muligt undgaas.⁷² — Efter at være bleven Direktør i Kreditforeningen, købte Noes Gaarden Rindomkjærgaard ved Ringkjøbing (Areal 36 Tdr. Land, Hartk. 3 Tdr.) og flyttede dertil. Nu har han imidlertid solgt den, men bor fremdeles paa en Parcel af Gaarden. (Portræt S. 89.)

Landvæsenskommissær N. MUNDBERG, Struer, valgtes til Repræsentant 1890. Han havde været Taksationsformand siden 1875. Han blev den sidste Repræsentant for hele Hjerm-Ginding Herreders Jurisdiktion. Ved Omordningen af Repræsentantskabskredsene blev denne urimelig store Kreds (ligesom Hammerum Herreds Kreds) delt i 3 Kredse. — 1. Kreds (Jurisdiktionens nordlige Del) beholdt Mundberg selv til i Sommeren 1903, da han trak sig tilbage. Han lever endnu i Struer, ca. 80 Aar gammel.

Gaardejer ANDERS HAVBO i Hjerm blev den næste Repræsentant for 1. Kreds; men han kom kun til at fungere i ganske faa Maaneder; thi i December Maaned 1903 afgik han ved Døden. Han havde forud været knyttet til Foreningen som Sognetaksationsmand og senere som Kredstaksationsmand. Tillige Sogne-

A. Havbo

P. Lauersen

A. Hallundbæk

raadsformand, Medlem af Bankraadet for Holstebro Landmandsbank.

Gaardejer P. LAUERSEN, Storgaard, Handbjerg, Repræsentant for 1ste Kreds siden 1903, er født 16. Septbr. 1858 i Meldgaard, Handbjerg, hvor han boede indtil 1888, da han købte sin nuværende Ejendom, Storgaard (143 Tdr. Land, 8 Tdr. Hartkorn), hvorefter han 1891 solgte Meldgaard. — Sogneraadsmlem 12 Aar, Formand 6 Aar. Bestyrelsesmedlem

L. P. Skov

i forskellige Andels- og landøkonomiske Foreninger, saaledes: Forskudsforening, Eksportforening, Landboforening, Vinderup Bank. Overformynderi- og Ejendomsskyld-Vurderingsmand. Medlem af Menighedsraadet. — Havde været Sognetaksationsmand og Kredstaksationsmand for Kreditforeningen, inden han blev valgt til Repræsentant.

I 2. Kreds (Jurisdiktionens sydlig-østlige Del) valgtes 1892 Gaardejer ANDERS HALLUNDBÆK af Hallundbæk i Hodsager Sogn. Han er født 11. Maj 1849 i N. Felding, men kom i en Alder af 1 Aar til Hodsager, hvor han i 1880 overtog sin nuværende Ejendom efter Faderen. Han har altid været rigelig forsynet med offentlige Tillidshverv; har endog haft 14 saadanne paa en Gang. — Var bl. a. i 80-erne med til at stifte Avlum-Hodsager Sparekasse og er Medlem af dens Bestyrelse. Ligeledes Medstifter af Holstebro Landmandsbank og Medlem af dennes Bankraad. I Bestyrelsen for Feldborg Mergelbane. Formand for Hedelandboforeningen for Hodsager og omliggende Sogne i 14 Aar. Tiendekommissær.

I 3. Kreds (Jurisdiktionens sydlig-vestlige Del) valgtes samtidig daværende Gaardejer og Folketingsmand LAURIDS PEDERSEN SKOV af Offersgaard, Naur. Han er født 11. Juli 1845 i Vejrum og havde tidligere virket som Vurderingsformand for Foreningen. Har deltaget meget i det offentlige Liv, været Landboforeningsformand og Medlem af Sogneraad, Amtsraad, Folketing og, nu i de senere Aar, af Varde Byraad. Som Repræsentant fratraadte han i April 1897 paa Grund af, at han da overtog Stillingen som Branddirektør i Varde, hvor han siden har haft sin Bopæl.

Gaardejer JENS STAMP af Linde i Asp blev derefter først konstitueret og senere valgt til Repræsentant. Han er født i Tim den 25. Juli 1831 og havde, da han blev valgt, i 30 Aar været Taksationsmand for Foreningen. I 40 Aar har han været Revisor i Ølby-Asp-Fousing Sparekasse, i ca. 20 Aar Jordboniterings-

J. Stamp

S. Bundgaard

mand og Vurderingsformand for den alm. Brandforsikring. Som Repræsentant virkede han til 1902, da man valgte

Gaardejer SØREN BUNDEGAARD i Vem, der siden da har været Foreningens Repræsentant i Jurisdiktionens 3. Kreds. — Han er født i Vem den 26. Oktbr. 1851. Den Anseelse og Tillid, han nyder paa sin Egn baade i kommunale, økonomiske og politiske Sager, og det Utal af Tillidshverv, han som Følge heraf har maattet bestride, turde det blive for uoverkommeligt her at specificere.

5. SKOVBORG-VANDFULD HERREDERS REPRÆSENTANTER

Den første Repræsentant, der valgtes i Skodborg-Vandfuld Herreders Jurisdiktion, var Gaardejer MADS C. MØLLER i Vester-Houmaa. Var født i Døs i Maabjerg 25. Marts 1825 og døde i Houmaa i Hou 1873. Han var Medlem af Sogneforstanderskabet i 6 Aar,

men hvad den nulevende Slægt bedst erindrer om ham, er for øvrigt, at han (som vi siger her i Vestjylland) »brugte Jagten« meget — dengang kunde man nemlig uantastet gaa paa Jagt overalt, og naar han saa skulde ud og efterse et Pant, gik han gerne og havde da Bøssen og Hundene med.

I 1872 valgtes til Repræsentant Proprietær PETER HØEGH PETERSEN til V. Rysstenen. Han er født den 18. Decbr. 1834 paa Hovedgaarden Ryssensten i Bøvling. Ejede og beboede Vester Ryssensten i 34 Aar fra 1855, derefter Laulund i Bøvling 6 Aar, de sidste 14 Aar en Parcel af Laulund.

Efter at have været Repræsentant i omtrent 25 Aar valgtes han den 20. Febr. 1896 til Medlem af Foreningens Direktion. (Portræt S. 89.)

Direktør Petersen er Veteran fra Krigen 1864. Han mener selv, at hans Deltagelse i Krigen har frelst hans Liv, idet han, der før den Tid var svagelig og ikke gjorde Regning paa at leve ret længe, nu kom sig. — Direktør Petersen var Repræsentant for hele Jurisdiktionen indtil 1892, da denne ved Omforandringen af Repræsentantskabskredsene deltes i en nordlig og en sydlig Kreds. Han

M. C. Møller

N. P. Østergaard

P. Raaberg

vedblev da indtil sit Valg til Direktør at være Repræsentant for den sydlige (2. Kreds), medens

Gaardejer **NIELS PEDERSEN ØSTERGAARD** af Dalgaard valgtes til Repræsentant for den nordlige (1. Kreds). — Østergaard er født 15. Marts 1838 i Sønderby i Hygum, men kom 1855 til Dalgaard i Vandborg og fik Skøde paa denne Gaard i Oktbr. 1865. Blev 1887 Foreningens Taksationsformand for Skodborg-Vandfuld Herreder og har været Repræsentant siden 1892. Har i øvrigt, som Tilfældet jo plejer at være med Foreningens Repræsentanter, haft en stor Mængde forskellige Tillidshverv og offentlige Bestillinger, i alt over 30. F. Eks. Bestyrelsesmedlem af Vandborg og Ferring Kommunes Spare- og Laanekasse siden dens Stiftelse i 1872 og Formand siden 1882. Blev ogsaa (i 1899) valgt som Direktør i Lemvig Landmandsbank, men modtog ikke Valget, da hans Bopæl laa saa langt fra Byen. — Den 24. Oktbr. 1896 nedbrændte 4 af Gaardens Udhuse ved Lynnedslag, hvorpaa Ejendommen (42 Tdr. Land med $4\frac{1}{2}$ Td. Hartk.) blev delt i 2, begge Parceller bebyggede og den største solgt. Den mindre (14 Tdr. Land med 1 Td. 3 Skpr. Hartk.) beholdt Østergaard, men har senere, 1908, overdraget den til en Søn og købt en Jordlod paa 7 Tdr. Land i Hygum samt en Byggeplads ved Strande St., hvor han har bygget sig et Hus.

I Jurisdiktionens sydlige Kreds valgtes man 1896 dennes nuværende Repræsentant, Gaardejer **P. RAABERG** af Bøvling, til Repræsentant i Stedet for Direktør Petersen. Raaberg er født i »Elkjær« i Mejrup Sogn den 30. Januar 1839. Fra 1859—1868 drev han Snedker- og Tømmerprofessionen og havde Ophold og Værksted i Gaarden »Krog« i Hjerm. Overtog i 1868 Gaarden »Raaberg« i Vandborg og flyttede derfra til Bøvling Sogn i 1888. Har siden 1882 været Kredsforstander og Distriktskommisær i Wistofts Brandkasse.

6. ØSTER OG VESTER (HORNE) HERREDERS REPRÆSENTANTER

Den første Repræsentant, der valgtes for Øster- og Vester Herreder, var Landstingsmand, Sognefoged og Amdsraadsmedlem **J. M. B. ANDERSEN** i Ølgod, en af denne Egns mest ansete Mænd. Født 6. Marts

1822 i Ølgod, død sst. 23 Oktbr. 1868. (En Biografi af ham er udgivet af Poul Bjerger.) — Han virkede som Repræsentant indtil 1868.

Derefter valgtes daværende Gaardejer og Dbm. **MARTENS** i Henneberg, mest kendt under Benævnelserne »den gamle Vagtmester«, da han tidligere havde været Overvagtmester ved Kavalleriet. Han var en højst ejendommelig Personlighed af den gamle Skole, Militarist og stokkonservativ. Han var egentlig ikke nogen ringe Repræsentant, om end Folk fandt, at hans Regninger paa Befordring og Dagpenge var slemt opskruede; det var af politiske Grunde, at man besluttede at »dumpe« ham, da han i 1886 skulde paa Valg. Og man fik ham da ogsaa »dumpet«. Sine sidste Aar levede han paa en mindre Ejendom, han havde købt sig i Nørre Nebel. Her døde han som en meget gammel Mand. Da ingen af hans

J. B. M. Andersen

Familie bor eller kendes paa Egnen, har intet Portræt af ham kunnet tilvejebringes.

Derefter var Gaardejer SØREN OLESEN, Varde, Repræsentant fra 1886—1901. Han havde været Gaardejer i Henneberg og var en af denne Egn's mest oplyste Bønder. Han købte og udstykkede en Mængde Ejendomme paa Egnen, og ingen var som han kendt med Ejendommenes Kvalitet i de forskellige Sogne,

S. Olesen

hvad der ogsaa gjorde ham vel skikket til at være Repræsentant. I øvrigt var Lykken ham ikke altid lige gunstig; paa nogle af hans Foretagender led han saa betydelige Tab, at han fra at være en ret velhavende Mand kom til at staa paa Fallittens Rand. I de senere Aar af hans Liv boede han i Varde, hvor han døde 1901 omtrent 76 Aar gammel. Egnens Befolkning, der havde megen Tillid til hans Indsigt og Erfarenhed, benyttede i stort Omfang hans Assistance ved Ordningen af juridiske Anliggender, saa at han havde en ganske god Indtægt som »Udenretssagfører« og ved sin Død igen var en ret velstaaende Mand.

Han var Repræsentant for hele Jurisdiktionen, indtil denne ved Kredsenes Omordning deltes i to.

I 1. Kreds valgtes da (1892) Gaardejer, Sognefoged N. P. J. AMSTRUP af Ølgod, der siden har repræsenteret denne Kreds.

Amstrup er født 24. Juli 1836 i Amstrup, Møborg Sogn, var i sin Ungdom Entreprenør og har navnlig udført en Del Jordarbejde ved forskellige Jernbane-anlæg. Deltog i Krigen 1864. Forpagtede 1869 det Landbrug, der hører til Amtmandseembedets Gaard Rindomgaard ved Ringkjøbing. Efter at have boet her en Del Aar, købte han 1880 Lindbjerggaard i Ølgod Sogn. 1908 solgte han denne Gaard og købte en mindre Gaard i Agersnap i samme Sogn. Var Sognefoged og Lægdsmand fra 1891 til 1908, da han tog sin Afsked.

I 2. Kreds valgtes efter S. Olesens Død (1901) Gaardejer GUNDE TH. GUNDESEN af Kjelst, Billum, som siden har repræsenteret denne Kreds. — Han er vist for Tiden Alderspræsident i Repræsentantskabet.

N. P. J. Amstrup

Født i Kjelst, Billum. Fik i 1863 Skøde paa sin Fødegaard, men maatte straks efter drage ud i Krigen, hvor han ved forskellige Lejligheder var med, hvor det gik varmt til.

Hosstaaende Portræt er taget af ham, da han i 1909 deltog i Vaabenbrødrenes Hovedgeneralforsamling og 50 Aars Krigerjubilæum.

G. Th. Gundersen

7. SKADS HERREDS REPRÆSENTANTER

Den første Repræsentant for Øster og Vester Herreder, Landstingsmand J. M. Andersen, Ølgod, var det første Aar tillige midlertidig Repræsentant for Skads Herred. I 1863 var der imidlertid i dette Distrikt saa mange Interessenter, at de efter Statutterne selv kunde vælge deres Repræsentant, og Valget faldt da paa

Gaardejer ANDERS CHRISTENSEN i Aarre. — »Gamle Anders Christensen« var født 1813 i Langaa paa Fyen og døde i Aarre den 17. Januar 1898. Han var Repræsentant for Kreditforeningen i 18 Aar (1863—81).

A. Christensen

Derefter valgtes Gaardejer HANS PEDERSEN af Gunderup i Aarre. Han var født i Haastrup paa Fyen den 14. Novbr. 1839 og døde i Gunderup den 20. Februar 1901. Han var ligeledes Repræsentant i 18 Aar, nemlig fra 1881—99.

H. Pedersen

Kredsens nuværende Repræsentant, Gaardejer MORTEN P. VEJSIG, Aarre, er født den 21. Febr. 1857 i Vejsig, Aastrup Sogn.

M. P. Vejsig

Han var Kredstaksator for Kreditforeningen fra 1. Novbr. 1892 til

1. Juli 1899, forinden han blev valgt til Foreningens Repræsentant fra den 1. Juli 1899 at regne.

8. ANDST-SLAVGS OG KOLDING HERREDERS REPRÆSENTANTER

Den første Repræsentant, der valgtes for Andst-Slavs Herreders Repræsentantskabskreds, var Landstingsmand, Proprietær ANDERS SIMONSEN til Ravnholdt.

A. Simonsen var født i Øster Gjesten d.

2. Septbr. 1817. Efter at være bleven gift 1838 overtog han sin Hustrus Fødegård i Ravnholdt, Gjesten, hvor han boede i 44½ Aar, flyttede derpaa til Skjødberg Nygaard, Vorbasse Sogn, hvor han boede i 12 Aar. Afhændede denne Gaard (efter at have været Gaardejer 56½ Aar) og boede derefter igen i Ravnholdt fra 1894 til 1903, da han flyttede til sin Søn, nedennævnte S. Simonsen paa Skovgaard, hvor han døde 1905, ca. 88 Aar gl. Fejrede Diamantbryllup i 1898.

A. Simonsen

A. Simonsen, der var en af sin Egn's mest ansete Mænd, var i mange Aar Sogneraad- og Amtsradsmedlem, Landstingsmand for 11. Kreds fra 1866—78, Landvæsenkommisær i ca. 30 Aar og et interesseret Medlem af Hedeselskabets Repræsentantskab. Det var en af hans kærester Tanker at faa den daarligste Hede forvandlet til Skov og den gode til Agerland. Selv havde han i mange Aar en Planteskole

S. Simonsen

hjemme for at fremme Plantning i Omegnen saa meget som muligt, og han arbejdede med Glæde i Kreditforeningens Tjeneste, for at bidrage til, at de Folk, der udførte det brydsomme Opdykningsarbejde, kunde faa de bedst mulige Vilkaar at arbejde under. Han sad i Foreningens Repræsentantskab i ca. 25 Aar, indtil 1886, og var i flere Aar dets Formand.

Til hans Efterfølger valgtes i 1886 en Søn af ham, nemlig Gaardejer, Amtsradsmedlem S. SIMONSEN, da af Jensgaard, nu af Skovgaard i Lejrskov Sogn. — S. Simonsen er født i Ravnholdt, Gjesten, den 17. Marts 1848. Overtog 1870 Jensgaard i Gjesten (190 Tdr. Land, $4\frac{1}{14}$ Td. Hartk.) og boede der, indtil han i 1899 købte Skovgaard i Lejrskov Sogn (127 Tdr. Land, $7\frac{1}{4}$ Td. Hartk.), hvor han siden har boet. Har været Formand for Andst-Gjesten Sogneraad, Medlem af Ribe Amtsråd 1886—98 og atter siden 1907. Landvæsenkommisær. Ved Omordningen af Repræsentantskabskredsene blev Kredsen delt i to: første Kreds (den sydlig-østlige Del) og anden (den nordlig-vestlige Del).

I 1. Kreds har man bestandig siden valgt Simonsen til Repræsentant. Han har desuden nu i en Aarrække været Repræsentantskabets Formand.

I 2. Kreds valgtes i 1892 Gaardejer HANS MØBORG ANDERSEN af Klink i Hejnsvig, født 9. Oktbr. 1832. Havde været Taksationsmand for Foreningen fra 1878 til 1892. Fungerede som Repræsentant fra 1892 til 1. Juli 1897. Død 7. Septbr. 1897.

Derefter valgtes (for den resterende Del af Valgperioden) Gaardejer NIELS ESKILDSSEN af Krog i Grene, som nu bor i Stilbjerg, Ringgive Sogn. Han funge-

H. M. Andersen

N. Eskildsen

S. C. Præstegaard

rede kun 1 Aar; næste Gang, der blev Valg, valgtes Gaardejer SØREN CHR. PRÆSTEGAARD, Sønderby, Grindsted. Han er født 10. Aug. 1860 i Hejnsvig og har repræsenteret Kredsen siden 1. Juli 1898.

9. GJØRDING-MALT HERREDERS REPRÆSENTANTER

Repræsentanten for Nabokredsen, A. Simonsen, Ravnholdt, Gjesten, fungerede straks efter Kreditforeningens Oprettelse en kortere Tid tillige som midlertidig Repræsentant for denne Kreds.

Snart valgtes imidlertid som Repræsentant Gaardejer THOMAS NIELSEN, da af Lintrup i Holsted, senere af Bobøl i Føvling, der repræsenterede Kredsen i over 25 Aar, nemlig til 1888. — Nogle biografiske Oplysninger om ham, som Forf. af nærværende Skrift havde gjort Regning paa at modtage, er desværre udeblevne, og noget Portræt af ham eksisterer overhovedet ikke.

Gaardejer KLAUS MOLTESEN af Gravngaard, Brørup, blev valgt til Repræsentant den 16. Juli 1888. — Han er født den 15. Juli 1850 i Rodhede i Sønderjylland (Hvidding Sogn, Haderslev Amt), hvor Faderen var Gaardejer og Sandemand (∴ Udøver af en Art dømmende Myndighed — et offentligt Hverv, der det sidste Par Hundrede Aar ikke har været kendt her i Kongeriget). Hjemmet var godt, stærkt præget af dansk og kristeligt Aandsliv, og han var som ung to Vintre paa Flors Højskole i Askov. Imidlertid fandt de preussiske Myndigheder for godt at udvise ham fra Sønderjylland, og da det samme blev Tilfældet med hans yngre Søskende (blandt hvilke nuværende Folketingsmand, Dr. phil. L. Moltesen), købte hans Fader 1873 Gaarden Gravngaard i Brørup Sogn og flyttede dertil. Kl. Moltesen bestyrede Gaarden for ham til 1876, da overtog han selv Gaarden, som han siden har ejet og beboet.

Han var Repræsentant i Kreditforeningen for baade Gjørding og Malt Herreder, indtil denne Kreds ved Omordningen i 1891 deltes i 2. I den østlige Kreds, Malt Herred, er Moltesen stedse senere bleven genvalgt; i den vestlige, Gjørding Herred, valgtes Gaardejer, Forligskommissær CHR. IVERSEN af Holsted.

Kl. Moltesen

Chr. Iversen

L. M. Lauridsen

Født 24. Febr. 1840 i Omme, Nykirke. Ejer af Holsted gamle Gæstgivergaard og et ikke ubetydeligt Landbrug (60 Tdr. Land, $1\frac{3}{4}$ Td. Hartk.). Postkontrahent og Opsynsmand ved Befordringsvæsenet fra 1869, Sparekasseformand i over 30 Aar, Kammerraad, Dbm.

Som Repræsentant i Kreditforeningen virkede han til sin Død i Aug. 1908.

Kredsens nuværende Repræsentant, Møllejer L. M. LAURIDSEN, Gjørding, er født i Gjørding Mølle den 16. Maj 1865. Har overtaget sit Fædrenehjem i 1898.

10. RIBE HERREDS REPRÆSENTANTER

I Ribe Amt blev Udlaanet først i 1870 saa stort, at Interessenterne selv, overensstemmende med Statutterne, kunde foretage Valg af Repræsentant.

Gaardejer HANS WULFF PETERSEN af Vilslevspang, Jedsted Sogn, blev Kredsens første Repræsentant. Han er født i Haderslev den 12. Juni 1826. Faderen havde en Mølle, men solgte den allerede i 1827 og flyttede til Kongeriget, hvor han købte Brøndum Mølle i Skads Herred og drev Mølleri og Landbrug. Her tilbragte Hans Wulff Petersen sin Barndom og Ungdom. Efter at have deltaget i 3 Aars Krigen, købte han 1852 den Gaard i Vilslevspang, som han ejede indtil 1886, da han solgte den og købte Hotel »Esbjerg« i Esbjerg, som han derefter havde i mange Aar, indtil han for nogle Aar siden overdrog det til sin Søn. Han bor fremdeles i Esbjerg.

Da han fraflyttede Kredsens, valgtes i Juni Maaned 1886 den nuværende Repræsentant, Gaardejer LAMBERT HANSEN af Store Darum.

Han er født den 24. Decbr. 1846 i Darum, hvor baade hans Faders og Moders Slægt har haft hjemme i flere Led. Hans Oldefader paa fædrene Side købte i 1776 Fødegaarden til Selveje af Fru Margrethe Rosenørn til Kjærgaard Hovedgaard i Hunderup Sogn. Selv har han i 1882 overtaget sin Føde- og Fædrenegaard, der var paa $3\frac{1}{2}$ Td. Hartkorn. Dens Jorder laa, som det dengang var det almindelige med den Egns Gaarde, delt i mange spredte Smaalodder — ialt 29 Lodder, beliggende i indtil en halv Mils Afstand. Bygningerne var vel indtil 150 Aar gamle. I 1895 solgte han imidlertid Udmærkslodderne og de gamle

Bygninger og opførte samme Aar ny Bygninger paa en større Lod i Nærheden.

Lambert Hansen har i 12 Aar været Medlem af Sogneraadet, deraf de 8 Aar Formand, og ved sidste Amdsraadsvalg blev han valgt ind i Ribe Amtsråd. Han er Medlem af det Udvalg af Lodsejere, der har arbejdet for Digesagen, hvilken Sag nu er bragt saa vidt, at der er gennemført en Lov om Anlæg af et

H. Wulff Petersen

Lambert Hansen

Havdige fra Vester Vedsted til Darum. Ved dette Dige vil 12,000 Tdr. Land blive beskyttet mod Stormfloden, og man venter, at det vil faa stor Betydning for Egnens økonomiske Udvikling. Endvidere har Lambert Hansen medvirket til Gennemførelsen af et Vandingsanlæg i Darum Enge ved Dampkraft, hvorved mellem 500 og 600 Tdr. Land bliver vandet. Han er Medlem af Repræsentantskabet for det danske Hedeselskab, Medlem af Repræsentantskabet for Fællesforeningen af Danmarks Brugsforeninger, og medvirkede for 21 Aar siden ved Oprettelsen af en Brugsforening i Sognet. Ligeledes ved Oprettelsen af en Sognebogsamling, der nu tæller ca. 1000 Bind, og en Foredragsforening, der har bevirket, at der, som han siger, »nu er anderledes let Adgang til at komme til Foredragsmøder end i mine unge Dage, da vi kunde gaa de $2\frac{1}{4}$ Mil ind til Ribe en Aftenstund for at høre et Foredrag, og derefter tilbage igen.« Af disse Foreningers Bestyrelser har han været Medlem længere Aarrækker. Ligeledes var han i 1885—86 med til at oprette Landbosparekassen i Ribe og valgtes paa den konstituerende Generalforsamling ind i dens første Bestyrelse. — Er Medlem af Ribe Amts Overskatteraad. Var i 13 Aar Forretningsfører for Ribe Amts Plejehjemsforening og har siden Prof. Ludv. Schrøders Død været dens Formand. Denne Forenings Virksomhed har vistnok i ganske særlig Grad hans Kærlighed og Interesse.

Det vil ses, at det er en overordentlig rig og frugtbar Virksomhed, der her er udfoldet. Den har været til »Folkegavn og Grøde«. Naar man betænker, i hvor høj Grad den maa have lagt Beslag paa hans Tid og Arbejdsevne baade i og udenfor Hjemmet — og altid har han følt Glæde ved at kunne tjene det Samfund, han tilhører, og udført sine offentlige Hverv med den største Grundighed og Samvittighedsfuldhed — saa kunde det maaske synes utroligt, at det kan have sin Rigtighed, naar han paastaar, at han desuagtet »dog er vedbleven at være et Hjemmemenneske; i mit Hjem holder jeg mest af at være, og min hjemlige Bedrift har min største Interesse«, — og dog, hvis man kender Manden lidt nærmere, saa vil man i Virkeligheden ikke et eneste Øjeblik betvivle Rigtigheden af hans Ord — hverken i denne eller andre Henseender!

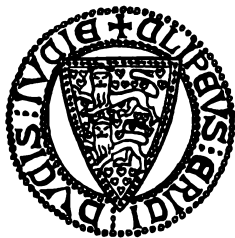
Det vil sikkert kunne forsvares her af aftrykke følgende lille Beretning, som han skrev for et Aars Tid siden, og som ikke alene vidner om den Interesse og Kærlighed, han har til Foreningen, men som ogsaa i sig selv har saa megen Interesse, at Læserne mulig endog vil finde, at den Plads, den indtager, er den i nærværende Skrift, som er bedst anvendt:

I de 23 år, der er gået, siden jeg først valgtes til repræsentant, er der foregået store forandringer i denne kreds. Ejendommene er kommet under en fuldkomnere og mere intensiv drift. Mærgling har fundet sted i større omfang, selv i sogne, hvor mærgelen har skullet tilføres. Kostbare vandingsanlæg er udførte i sognene. Hedejorder opdyrkede, særlig i den nordlige del af kredsen omkring Bramminge stationsby. Flere større arealer af lette jorder, der ikke egnede sig til, eller som det ilde lønnede sig at dyrke, er, navnlig syd og øst for Ribe, indtagne til beplantning og står nu med færdige plantager af nåletræer. Her er i det hele større sans for træplantning, og småplantninger findes nu næsten alle-

vegne omkring gårde og huse. Mange gårde er blevne udstykkede, ny bygninger opførte, og der bor nu to, sommetider flere familier paa den samme ejendom, og kreaturholdet, der overalt er vokset betydeligt, er i sådanne tilfælde forøget indtil det dobbelte. Betydelige magelæg og omlægninger af de spredt beliggende og småt udstykkede jorder til ejendommene i småbyerne har fundet sted, hvorved driften af disse er bleven lettere. I denne udvikling har den vest- og sønderjydske kreditforening været en god faktor, særlig ved udstykningen, bebyggelsen og udvidelsen af bedrifterne, idet der som regel gennem denne institution har kunnet skaffes de fornødne penge som lån. Mange familier er ved kreditforeningens långivning sat i stand til at få selvstændig bostavn og virksomhed. Det er ogsaa betydelig ekapitaler, der, siden kreditforeningen begyndte sin udlånsvirksomhed i 1860, er kommet her til kredsen, idet dens udlån i Ribe herred den 1. januar 1909 udgjorde over $4\frac{1}{2}$ millioner kroner. Den almindelige opfattelse af kreditforeningen har da også i denne årrække ganske forandret sig. Mens det tidligere hed sig, når en mand havde gjort lån i foreningen, at nu havde han gjort sin sidste »hentning«, er opfattelsen nu den modsatte. Tilliden til foreningen er vokset; det solidariske ansvar har man aldrig følt. Nu er den »et godt sted at have sit lån«. Der er ingen at »hatte« for, intet at »takke« for, når man betaler sin rente, og bliver man en gang bagefter, ved man, at kreditforeningen er en lemfældig kreditor. Hos de stedlige pengeinstitutter er tilliden til foreningen også vokset; de omtaler den som »vores egen kreditforening« og køber gerne dens obligationer. —

Endelig er tilbage at nævne

DE SØNDERJYDSKE REPRÆSENTANTER

Det er tidligere nævnt, at Sønderjylland egentlig var delt i 4 Repræsentantskabskredse, men at man faktisk nøjedes med en Repræsentant, der var fælles for alle Kredsene.

Den første af disse Repræsentanter var Proprietær NIELS GJØRUP HANSEN til Ravnholtgaard i Langetved, Haderslev Amt.

Han var født 1. Maj 1816 paa Juellingsholm i Sdr. Omme, Vejle Amt. I 1846 bosatte han sig paa Gaarden Hungebjerg i Ølgod Sogn, som han i Slutninger af 50erne bortbyttede med Ravnholtgaard. Dette var imidlertid ikke nogen videre god Gaard og Handelen vistnok i det hele meget ufordelagtig for ham. Kapital havde han ikke, og han kom derfor til at sidde ret haardt i det. Da han havde haft Gaarden i godt en halv Snes Aar, og hans økonomiske Forhold snarere var blevet daarligere end bedre, skilte han sig derfor af med den og flyttede 1870 igen til Vardeegnen, hvor han i Lervad, Horne Sogn, købte sig et Husmandssted, som han passede mønsterværdigt og med Aarene fik i en udmærket Drift og Kultur. Ligesom han i Sønderjylland havde været Foreningens Repræsentant, saaledes blev han ogsaa i Horne knyttet til Foreningen, nemlig som Taksationsmand, hvad han var i en længere Aarrække. Her i Horne levede han i en Snes Aar, tilfreds med sine ret beskedne ydre Kaar og agtet og afholdt af alle for sin retsindige og elskværdige Karakter. Han var som flere

N. G. Hansen

af hans Slægt ikke uden musikalsk Begavelse, og ofte, naar han om Aftenen sad alene sammen med sin Familie, kunde han tage sin Violin frem og fantasere paa den til han glemte al Modgang og fik Ro og Hvile i Sjælen. — Han blev 74 $\frac{1}{2}$ Aar (død 1890).

Hans Efterfølger som Repræsentant blev Gaardejer N. J. SØRENSEN af Kjøbenhoved. Han var Repræsentant fra 1870 til 1895, og da han

N. J. Sørensen

afgik, fandt man det, som tidligere nævnt, ikke nødvendigt at vælge nogen ny Repræsentant i hans Sted, men har siden da ladet de faa i Sønderjylland forefaldende Forretninger udføre ved en af de nærmestboende nørrejydske Repræsentanter.

Sørensen er død for nogle Aar siden. Desværre var hans sidste Aar lidet glædelige. Paa hans gamle Dage blev hans økonomiske Forhold meget daarligere; han kunde ikke beholde Ejendommen, og dette var atter Grunden til, at han ikke kunde vedblive at være Repræsentant. Ellers havde man sikkert gerne genvalgt ham; thi han var en god, brav, rettænkende Mand, som enhver maatte føle Sympati for. Dansk af Sindelag var han alle sine Dage.

REVISORER

Efter at Repræsentanterne har været Genstand for nærmere Omtale, kommer Turen nu til Foreningens Revisorer.

Her kan for øvrigt bemærkes, at det øverste Tilsyn med Foreningens Virksomhed føres af Indenrigsministeriet; Bestyrelsen er pligtig til hvert Fjerdingaar at indsende til Ministeriet Regnskabssekstrakt — de saakaldte Kvartalsekstrakter — ligesom Aarsregnskabet indsendes til Ministeriet med Revisionens Paategning og Repræsentantskabets Godkendelsespaategning. Der kan ikke foretages Forandringer i Statutterne uden Ministeriets Samtykke, og saafremt det skulde vise sig, at de gældende Statutter ikke overholdes, vil Ministeriet skride ind mod Foreningen.

Den egentlige Revision udføres af 2 af Repræsentantskabet valgte Revisorer. I de reviderede Statutter af 1891 blev udtrykkelig fastslaaet, at det er 2 kritiske Revisorer; Ordet »kritiske« fandtes ikke tidligere i Statutterne. Revisorernes Arbejde er gennem Aarene vokset enormt, dels fordi Kreditforeningen er vokset saa stærkt, dels fordi deres Virksomhed er udvidet til ny Omraader — efter Indførelsen af de foran S. 88 omtalte Indskrivningsbeviser saaledes til at omfatte Eftersynet af de af Obligationsejerne til Indskrivning indleverede Kasseobligationer — dels endelig fordi man stedse har søgt at gøre Revisionen mere ind-

gaaende og betryggende. Den turde ogsaa nu være saa grundig og indgaaende, at den vanskelig vil kunne tænkes yderligere forbedret. Hertil kommer saa yderligere, at Bogføringen og hele Systemet, hvorefter der arbejdes, er saaledes indrettet — bl. a. med daglige Afstemninger mellem Kasserer og Bogholder — at det hele i stort Omfang kontrollerer sig selv.

Foreningens 2 første Revisorer var daværende Købmand og Kæmner P. Dalgaard, Ringkjøbing, og Fabrikant P. Smith, Nymølle, Lem.

Det var jo i de Tider, da Kreditforeningen var ung og uanselig, og da det gjaldt om at indgyde Tillid til den, navnlig hos Obligationsejerne. Et ganske snurrit Vidnesbyrd herom haves endnu i de gamle trykte Aarsberetninger og Regnskaber, i hvilke man i mange Aar aftrykte en saalydende Erklæring fra Revisorerne (der begge drev lidt Avlsbrug):

»Paa Anledning af Bestyrelsen for den vest- og sønderjydske Creditforening af Landeiendomsbesiddere have Undertegnede anstillet en omhyggelig Undersøgelse med Hensyn til samtlige af bemeldte Forening i Regnskabsaaet . . . bevilgede Laan, navnlig ved at gjenemsee de afholdte Taxationsforretninger, Repræsentanternes Erklæringer og øvrige tilstedeværende Oplysninger, og kunne vi herefter, saavel som ogsaa paa Grund af vort Kjendskab til flere af de taxerede Eiendomme, udtale som vor fulde Overbeviisning, at Bestyrelsen har viist tilbørlig Omsigt og Forsigtighed ved Udlaanene, og at hvert enkelt Pant efter vor Formening afgiver betryggende Sikkerhed for det deri gjorte Laan.

Ringkjøbing, den . . . .

P. Smith,

Fabrikant og Landeiendomsbesidder.

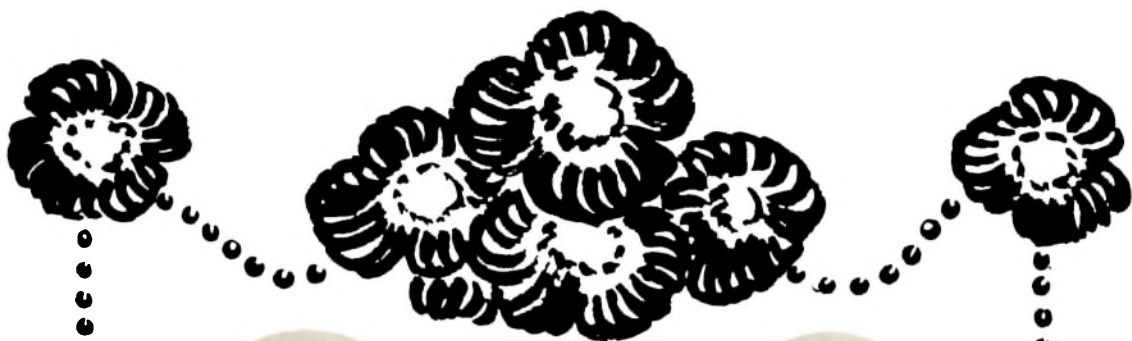
P. Dalgaard,

Kæmner, Købmand og Avlsbruger.«

P. Smith fungerede som Revisor til han i 1868 blev valgt ind i Direktionen (se S. 68, Portræt S. 65).

P. Dalgaard har derimod fungeret som Revisor i over 40 Aar, nemlig til i 1902.

P. DALGAARD er født i Ulfborg 1822. Han etablerede sig 1847 som Købmand i Ringkjøbing, hvor han snart vandt megen Anseelse og Indflydelse og kom til at spille en meget betydelig Rolle. Han var i 14 Aar Byraadsmedlem (1859—1872), i 10 Aar Medlem af Ligningskommissionen, i 24 Aar Kirkevæрге, i adskillige Aar Kæmner.⁷³ Indtil for faa Aar siden havde han endvidere følgende offentlige Hverv: Administrerende Direktør for Ringkjøbing Bank (siden 1872), Branddirektør for Ringkjøbing Købstad (siden 1872), Forligskommissær (siden 1878), Medlem af Overformynderiets Laanebestyrelse for Ringkjøbing Amt (siden 1869) og dens Formand (siden 1890), Revisor i Ringkjøbing Sparekasse (siden 1853), hvilke Bestillinger han alle frasagde sig omtrent samtidig med eller kort efter, at han trak sig tilbage fra Hvervet som Revisor for Kreditforeningen. Han frygtede for, at han skulde blive for gammel, og saa vilde han hellere selv gaa i god Tid, inden man begyndte at ønske ham væk. Det synes dog, at han har forhastet sig en Del. De fleste af disse Hverv kunde han tilsyneladende udmærket godt udføre den Dag i Dag. Hans bekendte faste og karakterfulde Haandskrift er i Dag nøjagtig som den var for 50—60 Aar siden, og hans Sjæls- og

P. DALGAARD

H. C. CRAMER

Legemskræfter synes uopslidelige. Medens Ringkjøbing Bank har forbrugt 3 Direktører i den korte Aarrække, der er forløbet, siden han trak sig tilbage fra dens Ledelse (en tog sin Afsked paa Grund af svækket Helbred og to er døde), saa er »gamle P. Dalgaard« stadig i bedste Velgaaende. I de sidste Aar er han ganske vist sjælden kommen udenfor sit Hus, men det *kan* dog ske. Forleden Dag var den gamle Herre endog — for første Gang i sit Liv — ude at køre en Tur i Automobil, hvorved han befandt sig vel. Hans høje Alder viser sig saa at sige kun i én Henseende: Folk, der ikke er mere end en 70 Aar gamle, har han en vis Tilbøjelighed til kun at regne for Børn

og unge Mennesker, ligesom han jo ogsaa er noget tilbøjelig til at mene, at i hans Slægtled var Folk ganske anderledes Karle end nu. For øvrigt: hvis man kan dømme efter ham selv — *hvis* Mændene af hans Aargang *alle* har været lige saa fremragende og dygtige — baade til Arbejde og til Fest — ja, saa maa sikkert den Aargang bære Prisen fremfor de senere!

Det er tidligere bemærket, at Dalgaard en Tid ogsaa drev et mindre Landbrug. Det interesserede ham vistnok ikke saa lidt og var i visse Henseender et Mønsterlandbrug. Han skal være den første her i Vestjylland, der lagde sig efter at dyrke Lupiner.⁷⁴ — I 1884 blev Dalgaard R. af Dbg.

Til P. Smiths Efterfølger som Revisor valgtes Landinspektør Kirk, der fungerede som saadan, indtil ogsaa han (1879) blev valgt ind i Foreningens Direktion (se S. 69, Portræt S. 65).

I hans Sted valgtes Godsejer, cand. jur. Hoppe til Pallisbjerg, der fungerede som Revisor, indtil han i 1898 valgtes til administrerende Direktør for Foreningen. (Portræt findes S. 89.) Følgende biografiske Oplysninger skal her meddeles.⁷⁵

CHRISTIAN BENZON HOPPE er født den 29. Febr. 1854 i Reykjavik, hvor Faderen var Stiftamtmand. Blev 1862 Student fra Sorø Akademi og 1870 cand. jur. — Med sin gode Eksamen og sine gode Forbindelser (Slægten er adelig) kunde han sikkert paa den juridiske Embedsvej have drevet det vidt, men her til stod hans Hu ikke. Han tog fat paa Landvæsenet, og efter i 3 Aar at have studeret dette teoretisk og praktisk, købte han Hovedgaarden Pallisbjerg ved Nissum Fjord (Areal 580 Tdr. Land, hvoraf 100 Tdr. Eng; Hartk. 26 Tdr.), som han drev stærkt frem, saa at den i mange Henseender, navnlig efter Egnens Forhold, kunde anses som en Mønstergaard. Var i adskillige Aar Sogneraadformand, Landboforeningsformand, Amsraadsmedlem i over 25 Aar, Landvæsenskommisær, Repræsentant i det danske Hedeselskab, i jydsk Haveselskab og i Landbygningernes almindelige Brandforsikring. R. af Dbg. og Dbm.

Samtidig med, at han enstemmig af Repræsentantskabet valgtes til administrerende Direktør, valgtes til Revisor i Stedet for ham Gaardejer Lambert Hansen af Darum. Af, hvad der foran findes meddelt om ham (S. 119 med Portræt), har man mulig allerede været i Stand til at slutte, at en bedre Revisor end denne umulig kunde være fundet: ingen med større Indsigt i Foreningens Sager, ingen mere samvittighedsfuld eller interesseret og ingen med Befolkningens Tilid i højere Grad.

Medens den ene Revisorplads saaledes i Tidens Løb havde været besat med 4 forskellige, sad gamle P. Dalgaard fremdeles paa den anden Plads og reviderede ustandselig videre. Da han, efter at have revideret Regnskabet for 1901, ønskede at trække sig tilbage, valgte man i Stedet for ham

Kancelliraad H. C. CRAMER af Ringkjøbing.

Cramer er født i Vorbasse Præstegaard 1846, gik i Aalborg Katedralskole, tog i 1867 juridisk Eksamen, var derefter i 20 Aar Fuldmægtig paa Bølling-Nørre Herreders Kontor i Skjern, fra 1. Maj 1887 til Efteraaret 1900 Førstefuldmægtig paa By- og Herredskontoret i Ringkjøbing og har siden da været Sagfører i Ringkjøbing. Udnævntes 26. Maj 1892 til Kancelliraad. Har beskæftiget sig over-

ordentlig meget med Revisionsvirksomhed, er bl. a. af Ringkjøbing Amtsraad valgt til at revidere Sognekommunernes Regnskaber, og det er den almindelige Mening over hele Ringkjøbing Amt, at naar et Regnskab er revideret af Kancelliraad Cramer, saa er det gransket, endevendt, studeret og revideret saa grundigt og omhyggeligt paa alle Leder og Kanter som et Regnskab overhovedet kan blive. Er Kancelliraaden saaledes en Mand, der er Genstand for megen Respekt, vel endog for nogen Frygt, saa er det dog næppe for meget at sige, at han er endnu mere afholdt, end han er agtet og respekteret. Selv de Regnskabsførere, som han i sin Egenskab af Revisor volder Kvaler, forstaaer meget vel, at dette kun er Udslag af hans store Samvittighedsfuldhed. Det er ikke vanskeligt at opdage, at han egentlig er et Hjertemenneske; ligesom sin Kollega Lambert Hansen i Ribe Amt har han i Ringkjøbing Amt i mangfoldige Aar udført et stort, brydsomt og uegennyttigt Arbejde for Amtets Plejehjemsforening, et Arbejde, der sikkert har været baade ham selv og Plejehjemsforeningen til megen Glæde og Tilfredsstillelse.

I øvrigt kunde der her være Grund til at omtale Repræsentantskabets staaende Udvalg.

I Erkendelse af, at det ofte for Direktionen kunde være ønskeligt at høre Repræsentanternes Mening om et Spørgsmaal uden at være nødsaget til enten at sammenkalde et ekstraordinært Repræsentantskabsmøde eller at lade Sagen cirkulere den langsomme og vidtløftige Vej omkring til alle 20 Repræsentanter, nedsatte Repræsentantskabet og vedtog den 13. April 1889 Vedtægter og Forretningsorden for et staaende Udvalg paa 5 Medlemmer, nemlig 2 Repræsentanter fra Ringkjøbing Amt og 2 fra Ribe Amt foruden Repræsentantskabets Formand som født Medlem af dette Udvalg. I 1896 blev Antallet af Medlemmer indskrænket til 3, men i 1905 atter udvidet til det oprindelige Antal.

Medlemmer af dette Udvalg er altid nærværende ved den aarlige Revision i Foreningen, og dette er en Side af Udvalgets Virksomhed, som har faaet stor Betydning. Mindst maaske derved, at de assisterer ved en Del af det med Revisionen forbundne rent mekaniske Arbejde som Kuponstilling o. l., hvorved de i nogen Grad letter Revisorernes overordentlig omfattende Arbejde. Mere derved, at de ved Selvsyn faar Lejlighed til at danne sig den Overbevisning, at Revisionen foregaar paa en omhyggelig, grundig og virkelig betryggende Maade, hvilken Overbevisning atter fra dem forplanter sig videre til Interessenterne. Allermest dog vistnok derved, at Repræsentantskabets Medlemmer paa denne Maade skiftevis (og efterhaanden alle) opnaar at komme mere i Kontakt med og at faa en betydelig dybere Forstaaelse af vigtige Sider af Arbejdet i Foreningen. Hermed tænkes ikke særlig paa Regnskabet og dets Førelse. Den fulde Fortrolighed med de mange forskellige Opstillinger og Posteringer kræver jo en ikke saa ganske ringe faglig Indsigt, som næppe kan forlanges og næppe heller er nødvendig hos andre end de egentlige Revisorer. Men ligesom Repræsentantskabet jo er det nødvendige og uundværlige Mellemlid mellem Interessenterne paa den ene Side og Direktionen og Kontoret paa den anden Side, saaledes er det ikke nok, at Repræsentanterne kender Interessenterne, deres Ejendomme, deres Ønsker og

deres Krav; de skal ogsaa helst kende lidt til de Krav, der udefra stilles til Kreditforeningen, og det Arbejde paa at tilfredsstille alle berettigede Krav, der gøres i den Side af Kreditforeningen, som vender udad. Det gælder om, at alle de Kræfter, der hver paa sin Maade virker i Kreditforeningens Tjeneste, kan komme til at *samvirke*. Dette synes efterhaanden i stedse højere Grad at blive Tilfældet, og det kan næppe bestrides, at det staaende Udvalgs her omtalte Virksomhed har sin væsentlige Andel heri.

KONTORPERSONALET

Til Slutning skal der nu meddeles lidt om Foreningens Kontorpersonale.

Det er tidligere omtalt, at Foreningens Kontorforretninger i mange Aar (indtil 1874) udførtes af Kammerraad Møller (der fungerede baade som Kasserer og Bogholder og i det hele taget som Forretningsfører for Foreningen) og det af ham privat antagne Kontorpersonale.

Da Møller den 25. April 1874 valgtes til administrerende Direktør, antog Foreningen samtidig følgende Personale:

exam. jur. J. Krarup, Bogholder,

Fuldmægtig paa Møllers Kontor, C. Knudsen, Kasserer,

og pensioneret Lærer P. C. Poulsen, Ekspeditionsfuldmægtig.

Dette Personale er selvfølgelig senere forøget betydeligt. I Øjeblikket haves der foruden 2 fast ansatte Kontorbude et Kontorpersonale paa 12 fast ansatte Personer, der fordeler sig i 3 Hovedafdelinger:

Bogholderkontoret under Ledelse af Bogholderen,

Kassererkontoret under Ledelse af Kassereren og

Ekspeditionskontoret, der sorterer under den administrerende Direktørs umiddelbare Ledelse.

Hver af disse Afdelinger har sit eget faste Personale. Desuden benyttes der nogen Ekstrahjælp, navnlig i Ekspeditions- og Kassererkontoret og særlig i Terminstiden. I Bogholderkontoret, hvor en meget væsentlig Del af Arbejdet netop falder *mellem* Terminerne (saaledes Renteberegning og Udfærdigelse af Rentekvitteringerne vedrørende de ca. 15,000 Laan, Opgørelse og Annullering af de indløste Rentekupons, Udarbejdelse af Kvartalsekstrakterne og af Aarsregnskabet, Lodtrækningerne m. m.), kan Arbejdet lettere fordeles nogenlunde ligeligt over alle Aarets Tider, saa at det kan udføres af det faste Personale.

Bogholderkontorets Personale er for Tiden lige saa talrigt som de 2 andre Afdelingers tilsammen, og det er sandsynligt, at det ogsaa i Fremtiden vil være Genstand for større Forøgelse end de andre Afdelingers. Medens nemlig Ekspeditionskontoret godt kan ekspedere f. Eks. 800 ny Laan hvert Aar i 10 Aar, uden at Arbejdet derfor er større det tiende Aar, end det var det første Aar, saa er det ikke saaledes i Bogholderiet, hvor man efter de 10 Aars Forløb vil have 8000 Laan mere at arbejde med ved Renteberegningen, ved Udfærdigelsen af Kvitteringerne, kort sagt overalt.

Hvad Personalets Lønningsforhold angaar, da fandtes der indtil for faa Aar

C. KNUDSEN

J. KRARUP

siden intet Regulativ herfor. Selvfølgelig kunde det ikke undgaas, at den Begyndelsesløn, hvormed en Funktionær var ansat, ofte, naar en Aarrække var forløbet, maatte anses for utilstrækkelig. I en Aarrække søgte man at raade Bod paa de værste Misforhold ved at bevilge Lønningsforhøjelser i saadanne Tilfælde, hvor Andragende herom fremkom, eller hvor man fandt, at der var særlig Anledning dertil; men omsider kom man til det Resultat, at det mest retfærdige og for alle Parter mest tilfredsstillende vilde være, at der blev udarbejdet faste og ensartede Regler for, hvad der af de forskellige Klasser af Kontorarbejdere og Bude kan opnaas i Løn, saaledes at enhver

kunde vide, hvad han har at rette sig efter, og Direktion og Repræsentantskab blive fri for fremtidige Overvejelser af Lønningssspørgsmaal og Lønnings-tillæg.

Efter at denne Sag havde været behandlet i et Udvalg, vedtog Repræsentantskabet da et saadant Lønningsreglement, der traadte i Kraft for nogle faa Aar siden. Lønningerne efter dette Reglement, som vel maa antages at ville vedblive at være gældende for lange Tider, er vel ikke glimrende, men dog vistnok nogenlunde tilstrækkelige for de paagældende Funktionærer, saa længe de arbejder i Foreningens Tjeneste. Derimod har de ingen Adgang til at oppebære nogen Pension af Foreningen.

For at bøde lidt herpaa har Kontorpersonale og Bude selv i Aaret 1900 oprettet en Understøttelses- og Pensionskasse, til hvilken de har bidraget efter bedste Evne, og Repræsentantskabet har efter Forslag og Anbefaling af Direktionen, der har vist megen Interesse for denne Sag, støttet Kassen paa forskellig Maade, navnlig ved hvert Aar at bevilge den et Tilskud af Foreningen, svarende til Personalets eget Indskud. I Betragtning af dens unge Alder er det i og for sig al Ære værd, at den d. 31. Decbr. 1909 allerede ejede 25,905 Kr. 49 Øre, men dette Resultat er da ogsaa kun opnaaet ved, at der endnu saa at sige intet Krav er stillet til Kassen. Den Tid vil uundgaaelig komme, da der vil blive stillet større Krav til den, og ret meget vil den desværre ikke kunne magte.

Af Kontorpersonalet skal nu først lidt nærmere omtales et Par af Veteranerne i Foreningens Tjeneste, den mangeaarige Kasserer, nu afdøde Kammerraad Knudsen og den samtidig ansatte Bogholder J. Krarup, der fremdeles fungerer som Chef for Bogholderiet.

Kammerraad CHRISTEN KNUDSEN var født paa S. Holmgaard i S. Lem Sogn den 1. April 1841. Som ganske ungt Menneske kom han paa Ringkjøbing Amts Kontor og var derefter en Tid lang ansat paa Byskriverkontoret i Ringkjøbing. I 1869 blev han af daværende Kammerraad Møller engageret til at assistere ham ved hans Virksomhed i Kreditforeningen, og den 25. April 1874 blev han udnævnt til Kasserer. Som saadan virkede han derefter gennem de mange Aar til sin Død den 31. Januar 1905 med utrættelig Akkuratesse, Samvittighedsfuldhed og Elskværdighed. Desuden var han siden Kronprins Frederiks Fonds Oprettelse (1865) dens Regnskabsfører og senere Kasserer, ligesom ogsaa Kasserer og Regnskabsfører ved Harboøre-Fonden. I en Aarrække var han kommunal Revisor og Formand for Ringkjøbing Borgerforening. Til Kammerraad udnævntes han i 1890.⁷⁶

Kreditforeningens Bogholder, Sagfører JANUS BALTHAZAR KRARUP, er født den 22. August 1847 paa Skibildgaard i Nøvling Sogn. Tog juridisk Eksamen 1869, arbejdede derefter en Tid som Fuldmægtig paa Ringkjøbing Amts Kontor og efter at have aftjent sin Værnepligt ved Forplejningskorpset var han i 2 Aar Afdelingsintendant ved 8. Bataillon i Viborg.⁷⁷ Den 25. April 1874 ansattes han som nævnt som Bogholder ved Kreditforeningen og virker endnu som saadan med tilsyneladende usvækket Kraft. Selv paastaar han ganske vist, at Aarene begynder at trykke ham; men man har vanskelig ved at tro det, naar man ser, at han endnu, naar det kniber, udfører 2—3 Mand's Arbejde med tilsyneladende Lethed.

Krarup har i mange Aar været Medlem af ny jydsk Kjøbstadkreditforenings Repræsentantskab, hvorved hans Indsigt og Erfaring i Kreditforeningsforhold er kommet ogsaa denne Kreditforening tilgode, saaledes f. Eks. ved Opførelsen af dens ny Administrationsbygning i Aarhus, idet Krarup da sad i Byggeudvalget og blev betragtet som et særlig sagkyndigt Medlem af dette. Krarup har i øvrigt haft mange baade offentlige og private Interesser. Var i adskillige Aar Medlem af og Formand for Byens Ligningskommission; ligeledes Medlem af Borgerforeningens Bestyrelse. Er altid fuld af Idéer, der ofte er baade sindrige og praktiske. Har derfor ogsaa i Tidens Løb faaet indført en betydelig Mængde af større og mindre Forbedringer og praktiske, hensigtsmæssige Foranstaltninger til Lettelse og Simplificering af Forretningsgang og Arbejde paa Kontoret.

Specielt fortjener at omtales, at han — til stor Glæde for de af Personalet, hvem det ensformige og trættende Renteberegningsarbejde paahviler — har udarbejdet eller konstrueret et Renteberegningsapparat, der til sit Brug langt overgaar alle hidtil kendte Rentetabeller og lignende Hjælpemidler i praktisk Nyttevirkning. Det har da ogsaa i lige Grad vakt baade praktiske Kontormænds og videnskabelige Matematikeres Beundring, bygget som det er paa en virkelig genial Idé — lige saa original som sindrig.

Af forhenværende Kontorarbejdere i Foreningens Tjeneste kan nævnes følgende:

P. C. POULSEN, der som tidligere nævnt blev ansat som Fuldmægtig i Ekspeditionen den 25. April 1874 efter i nogle Aar at have været privat engageret af daværende Kammerraad Møller. Da han navnlig som Beregner var i Besiddelse af betydelig Arbejdsevne og solid Dygtighed, blev han mere og mere benyttet som saadan. Døde i Kreditforeningens Tjeneste den 22. Febr. 1894.

KIRKEMANN arbejdede i adskillige Aar ved Foreningens Bogføring, privat engageret hertil af Kammerraad Møller. Han var død allerede inden 1874. —

Et stort Tab led saavel Kreditforeningen som Medarbejderne, da Fuldmægtig i Bogholderiet J. JENSEN-HVIID afgik ved Døden i April 1906. Han var en solid Dygtighed, pligtopfyldende og elskværdig af Karakter som faa. Født 1856, ansat 1885.

SILIUS PAULSEN, Fuldmægtig i Ekspeditionen 1898—1900, var desværre kun i alt for kort Tid knyttet til Foreningen. Forlod den for at overtage Stillingen som administrerende Direktør for Jydsk Hypotekforening i Randers, hvis Hovedstifter han var, og som under hans Ledelse i Løbet af faa Aar voksede frem til en smuk og anset Stilling blandt Pengeinstitutterne. Overtog 1905 Stillingen som administrerende Direktør for den nystiftede Grundejernes Hypotekforening i København, men afgik allerede i Maj 1907 ved Døden, kun 34 Aar gl. Allerede her i Ringkjøbing paabegyndte Paulsen Udgivelsen af »Kreditforeningstidende«, der efter et Par Aars Forløb blev afløst af »Finanstidende«, i hvis Redaktion han forblev til sin Død.⁷⁸

JENS NIELSEN, Kontorist i Ekspeditionen, afgik ved Døden i 1908, efter i adskillige Aar at have arbejdet i Kreditforeningens Tjeneste, hvori han var bleven ansat i en ældre Alder.

Følgende havde i deres Ungdom en kortere Tid Ansættelse paa Foreningens Kontor, men søgte hurtig over i anden Virksomhed:

P. FRANSDEN, exam. jur., død som Herredsfuldmægtig i Holstebro,
MØHL, exam. jur., der vistnok ogsaa forlængst er afgaaet ved Døden,

P. TH. OPSTRUP, nu Birkefuldmægtig i Haslev,

S. MOURITSEN, nu Landinspektør i Kjøbenhavn,

CHR. LUND, nu Handlende i Kjøbenhavn,

JENS JACOBSEN, nu Postekspedient i Kjøbenhavn,

J. TANG, nu ansat paa Havnekontoret i Esbjerg,

J. MICH. JØRGENSEN, nu Sagfører i Kjøbenhavn,

PETER HOLM, nu Sagfører i Ringkjøbing,

JENS BISSERUP, der efter at have opholdt sig adskillige Aar i Amerika er afgaaet ved Døden,

ARENDT PETERSEN, nu Sagfører i Kolding,

FR. ELKEN, nu Sagfører i Kolding.

Det i Øjeblikket ved Kontoret fast ansatte Personale bestaar af følgende:

a) Ekspeditionskontorets Personale:

F. HANSEN, exam. jur., Fuldmægtig, ansat $\frac{1}{10}$ 1878 (f. 1850).

Sagfører CHR. TROENSEGAARD, Fuldmægtig, ansat $\frac{1}{4}$ 1894 (f. 1864).

E. PETERSEN, exam. jur., Fuldmægtig, ansat $\frac{1}{5}$ 1880 (f. 1854).

K. HOLT, exam. jur., Assistent, ansat $\frac{1}{10}$ 1909 (f. 1885).

J. TANG HARPØTH, Assistent, ansat $\frac{1}{1}$ 1908 (f. 1858).

b) Kassererkontorets Personale:

Kasserer JANUS CARL NIELSEN, ansat som Fuldmægtig i Kassererkontoret
 $\frac{1}{11}$ 1880, Kasserer siden $\frac{1}{2}$ 1905 (f. 1851).

J. HØY, Assistent, ansat $\frac{1}{10}$ 1906 (f. 1875).

c) Bogholderkontorets Personale:

Bogholderen, Sagfører J. B. KRARUP (der findes nærmere omtalt foran), ansat
 $\frac{25}{4}$ 1874 (f. 1847).

Sagfører F. K. ERLANG, Fuldmægtig, ansat $\frac{1}{8}$ 1906 (f. 1876).

C. GRAVESEN, Fuldmægtig, har i Virkeligheden arbejdet for Foreningen siden
 $\frac{1}{10}$ 1869 (i en Aarrække ganske vist som privat ansat hos daværende
Kammerraad Møller), Fuldmægtig siden $\frac{1}{10}$ 1885 (f. 1855).

CHR. HØXBRO, Assistent, ansat $\frac{21}{1}$ 1880 (f. 1846).

P. JENSEN, Assistent, ansat $\frac{2}{6}$ 1892 (f. 1868).

C. F. BECH, Assistent, ansat $\frac{1}{3}$ 1900 (f. 1870).

d) Endelig maa nævnes de to Kontorbude, der tillige skiftevis holder Vagt om Natten:

LARS KIRK, ansat $\frac{15}{10}$ 1885 (f. 1854) og

NIELS P. PEDERSEN, ansat $\frac{15}{10}$ 1885 (f. 1855).

OVERSIGT OVER KREDIT-

FORENINGENS UDVIKLING

Regnskabsaar	I Regnskabsaaret						Ved Regnskabsaarets Slutning			I Regnskabs-Interessen-	
	tilkommet			fragaet						ordinært	
	Antal nye Laan	Hovedstol Rdlr.	ρ	Antal Laan	Hovedstol Rdlr.	ρ	Antal Laan	Hovedstol Rdlr.	ρ	Rdlr.	ρ
1861.....	263	614,400	»	1	9,200	»	262	605,200	»	2,606	66
1862.....	119	307,400	»	1	11,550	»	395	901,050	»	3,779	74
1863.....	109	216,900	»	3	4,400	»	501	1,113,550	»	4,929	42
1864.....	31	115,400	»	3	14,450	»	529	1,214,500	»	5,776	74
1865.....	46	88,350	»	11	36,500	»	564	1,266,350	»	6,036	8
1866.....	35	113,000	»	6	28,650	»	594	1,350,700	»	6,732	69
1867.....	70	223,150	»	9	30,200	»	662	1,543,650	»	8,045	88
1868.....	62	106,800	»	10	24,250	»	714	1,626,200	»	8,472	55
1869.....	185	282,050	»	7	36,650	»	892	1,871,600	»	9,974	68
1870.....	181	303,350	»	10	36,250	»	1063	2,138,700	»	11,536	10
1871.....	132	249,800	»	7	15,850	»	1188	2,372,650	»	12,801	18
1872.....	203	437,350	»	6	20,000	»	1385	2,790,000	»	15,083	92
1873.....	259	795,300	»	12	47,000	»	1632	3,538,300	»	19,283	32
1874.....	287	566,250	»	17	36,050	»	1902	4,068,500	»	22,198	82
Ialt.....	2005	4,419,500	»	103	351,000	»				137,258	10
eller i Kronemønt.		Kr. 8,839,000	»	»	Kr. 702,000	»		Kr. 8,137,000	»	274,516	21
1875.....	337	1,669,900	»	60	230,500	»	2249	9,576,400	»	52,014	67
1876.....	413	2,357,000	»	78	324,300	»	2585	11,609,100	»	63,100	54
1877.....	406	2,253,500	»	62	259,500	»	2941	13,603,100	»	73,876	47
1878.....	422	2,508,800	»	53	271,100	»	3332	15,840,800	»	86,311	13
1879.....	616	3,211,500	»	52	295,200	»	3920	18,757,100	»	101,552	64
1880.....	848	5,486,100	»	72	390,200	»	4720	23,853,000	»	125,886	36
1881.....	804	5,713,100	»	104	776,400	»	5434	28,789,700	»	154,695	96
1882.....	546	2,805,700	»	100	450,400	»	5901	31,145,000	»	168,883	77
1883.....	530	3,336,200	»	153	811,300	»	6309	33,669,900	»	185,437	38
1884.....	731	5,176,700	»	262	1,311,600	»	6798	37,535,000	»	208,733	73
Transp....	7,897	43,357,500	»	1,099	5,822,500	»				1,495,008	86

aaet har terne afdraget	Ved Regnskabsaarets Afslutning								I Regnskabsaaret udgjorde				
	ekstraordinært		Restgæld iflg. samtlige Laan		Kasseobligationer cirkulerende mod Foreningen		Reservefond		samtlige Administrationsudgifter		Tab ved realiserede Panter (efter Fradrag af Gevinst)		
	Rdlr.	ρ	Rdlr.	ρ	Rdlr.	ρ	Rdlr.	ρ	Rdlr.	ρ	Rdlr.	ρ	
	9,195	»	602,598	30	603,950	»	29,905	08	2,341	19	4	»	»
	11,541	05	894,677	47	896,700	»	46,620	30	3,429	07	4	»	»
	4,363	34	1,102,284	67	1,104,350	»	57,881	25	3,711	13	3½	»	»
	14,341	11	1,197,566	78	1,200,400	»	64,849	38	3,221	70	2¾	»	»
	36,158	89	1,243,721	77	1,246,700	»	69,809	28	3,695	55	2⅞	»	»
	28,356	11	1,321,632	93	1,325,000	»	71,916	72	3,602	68	2¾	2,988	32
	29,573	72	1,507,163	29	1,511,200	»	85,223	45	3,857	93	2½	1,563	92
	23,678	85	1,581,811	81	1,586,100	»	90,268	25	4,370	75	2¾	»	»
	35,347	11	1,818,540	02	1,823,600	»	104,402	70	6,128	03	3¼	673	81
	35,763	19	2,074,590	69	2,126,950	»	119,331	61	7,068	39	3¼	1,083	15
	15,501	03	2,296,088	48	2,302,750	»	130,638	91	6,889	68	2⅞	2,104	49
	19,508	94	2,698,845	54	2,706,750	»	153,759	62	7,460	47	2¾	1,142	38
	46,179	04	3,428,683	18	3,438,800	»	196,554	59	8,683	32	2½	»	»
	34,761	82	3,937,973	04	3,949,050	»	225,736	90	11,002	32	2¾	1,825	58
	344,268	82											
	Kr. 688,537	71	Kr. 7,875,946	08	Kr. 7,898,100	»	Kr. 451,473	85	»	»	»	»	»
	223,752	96	9,270,078	45	9,297,300	»	541,543	81	23,699	77	2½	»	»
	314,000	99	11,249,976	92	11,279,300	»	651,916	93	30,511	93	2¾	1,892	39
	249,783	47	13,179,816	98	13,213,800	»	765,568	82	31,450	42	2½	»	»
	259,906	82	15,342,399	03	15,386,200	»	901,170	35	41,658	06	2¾	»	»
	282,912	31	18,169,434	08	18,220,700	»	1,077,575	99	48,257	07	3¾	1,452	19
	369,822	»	23,159,825	72	23,224,400	»	1,371,073	67	56,626	51	2½	4,537	26
	747,707	20	27,970,522	56	28,047,900	»	1,681,653	68	59,536	40	2⅞	4,954	11
	428,306	68	30,179,032	11	30,265,400	»	1,863,080	37	55,891	33	1½	2,985	10
	774,226	45	32,555,568	28	32,649,800	»	2,018,377	62	52,727	04	1¾	5,968	41
	1,247,735	62	36,275,798	93	36,379,000	»	2,214,161	54	54,862	75	1½	7,257	21
	5,586,692	21											

OPLYSNINGER OM DE ENKELTE

SERIER OG AFDELINGER

	Terminen da Udlaanet begyndte	Af Laanene svares aarlig			Udlaanet sluttede	Amortisations-tid
		aarlig Rente (af Laanets Rest)	aarlig Ydelse ialt (af den oprindelige Hovedstol)	saaledes at Forskellen afskrives som Afdrag efter Fra- drag af et Admini- strations- bidrag stort		
1. Serie	11/12 1860	4 1/2	5	1 1/2	30/9 1873	cirka 56 Aar
(2 Gange konverteret) nu		3 1/2	4 1/10	0,08		
2. Serie	11/12 1873	4 1/2	5	1 1/2	30/9 1878	56 —
(2 Gange konverteret) nu		3 1/2	4 1/10	0,08		
3. Serie	11/12 1878	4 1/2	5	1 1/2	30/9 1882	56 —
(2 Gange konverteret) nu		3 1/2	4 1/10	0,08		
4. Serie	11/12 1882	4 1/2	5	1 1/2	30/9 1887	56 —
(2 Gange konverteret) nu		3 1/2	4 1/10	0,08		
5. Serie I	11/12 1887	4	4 1/2	0,16	31/3 1895	64 —
(konverteret) nu		3 1/2	4	0,16		
5. Serie II	11/12 1887	3 1/2	4	0,16	30/9 1899	70 —
6. — I	11/12 1899	4 1/2	5	0,16	31/3 1910	60 —
6. — II	11/12 1899	4	4 1/2	0,16	aaben	64 —
6. — III	11/12 1899	3 1/2	4	0,16	aaben	70 —
7. — I	11/6 1910	4 1/2	5	0,16	aaben	Se det foran S. 89 be- mærkede
7. — II	11/6 1907	4	4 1/2	0,16	aaben	
7. — III	11/6 1907	3 1/2	4	0,16	aaben	
4 0/0 Afd. 1. S. (amort. 110) A ..	11/12 1885	4	5	0,10	30/9 1888	47 Aar
do. do. B ..	11/12 1888	4	5	0,10	31/9 1899	47 —
4 0/0 Afd. 2. S. (amort. 110)	11/12 1899	4	5	0,10	aaben	47 —

Den halvaarlige Ydelse betales forud for de 4 førstnævnte Seriers

Da Udlaanet sluttede, udgjorde Laanenes		Ifølge sidste Regnskab (pr. 31/12 1909) udgjorde Laanenes		Den mod Foreningen cirkulerende Masse af Kasseobligationer udgjorde		Seriens Reservefond ifølge sidste Regnskab	
Antal	Hovedstol	Antal	Hovedstol	da Udlaanet sluttede	ifølge sidste Regnskab (pr. 31/12 1909)	Kr.	Ø.
1606	Kr. 6,899,800	147	Kr. 541,000	Kr. 6,700,800	Kr. 276,900	Kr. 365,802	29
1788	9,365,100	220	829,400	9,267,000	568,200	481,355	16
2778	17,007,300	460	2,087,900	16,844,900	1,544,900	818,177	75
2408	13,369,800	576	2,660,700	13,208,300	2,142,900	136,257	48
3358	19,390,000	1713	10,943,400	19,098,200	10,008,100	1,588,153	03
2780	19,858,300	1722	13,487,700	19,563,700	12,650,400		
		5980	35,498,800		34,994,200	1,031,475	06
			17,307,700		17,014,800	522,524	34
			1,537,000		1,518,400	44,249	73
		355	4,222,400		4,211,800	109,756	86
			151,900		151,100	3,684	26
2201	20,839,100	732	6,016,200	20,557,300	17,551,300	415,768	73
2321	20,915,600	1,666	15,446,600	20,205,700		611,176	45
		944	7,259,900		6,971,900	206,891	31
		14,515	117,990,600		109,604,900	6,335,272	45

Da Konverteringen har medført, at Amortisationen ikke vil kunne tilendebringes fuldt ud i det samme Antal Aar, som hvis Konverteringen ikke havde fundet Sted, er det ved Statuttillæg 4/1895 og 28/10 1896 bestemt, at hvis Laanene af 1.—4. Serie ikke er helt afviklede i den 112. Termin efter deres Stiftelse og Laanene af 5. Series I Hovedafd. ikke i 128., skal Restbeløbet i nævnte Terminer indbetales tilligemed den sidste halvaarlige Ydelse.

5. Series III Hovedafdeling, hvis Oprettelse var vedtaget, se det under 4. Febr. 1895 stadfæstede Statuttillæg, har man ikke fundet Anledning til at lade træde i Virksomhed.

Om Fællesskabet mellem A og B og om Amortisationstillæg m. m., se det foran S. 73 meddelte.

Sluttes, naar Udlaanets Hovedstol har naaet 10 Mill. Kroner.

Vedkommende, men ikke ved de øvrige Serier og Afdelinger.

KURS-NOTERINGER

Aar	1. Serie		2. Serie		3. Serie		4. Serie		5. Serie I. Hovedafd.		5. Serie II. Hovedafd.		4 ⁰ / ₁₀ Afdeling 1. Serie amort. 110. Litra A og B	
	30/6	31/12	30/6	31/12	30/6	31/12	30/6	31/12	30/6	31/12	30/6	31/12	30/6	31/12
1861..	95	94												
1862..	94 $\frac{1}{2}$	93 $\frac{1}{2}$												
1863..	94 $\frac{1}{4}$	90												
1864..	—	89												
1865..	91	89												
1866..	—	87												
1867..	88	87 $\frac{1}{2}$												
1868..	86	86												
1869..	85	84												
1870..	85	86												
1871..	90	95												
1872..	95	98 $\frac{1}{4}$												
1873..	98	98 $\frac{3}{4}$	—	98										
1874..	99 $\frac{1}{2}$	99 $\frac{1}{4}$	99	98 $\frac{1}{2}$										
1875..	97	98 $\frac{3}{4}$	97	96										
1876..	96 $\frac{1}{4}$	93 $\frac{1}{2}$	93 $\frac{1}{2}$	90 $\frac{1}{2}$										
1877..	91 $\frac{3}{4}$	89	89 $\frac{3}{4}$	84 $\frac{1}{2}$										
1878..	91	93	87 $\frac{3}{4}$	90 $\frac{1}{2}$	—	89 $\frac{1}{4}$								
1879..	98 $\frac{1}{4}$	98 $\frac{1}{2}$	94 $\frac{3}{4}$	96 $\frac{3}{4}$	94 $\frac{1}{4}$	95 $\frac{1}{4}$								
1880..	99 $\frac{3}{4}$	100 $\frac{1}{2}$	99 $\frac{1}{4}$	100 $\frac{1}{4}$	99 $\frac{1}{4}$	100 $\frac{1}{4}$								
1881..	102 $\frac{1}{2}$	101	101 $\frac{1}{2}$	99 $\frac{3}{4}$	101 $\frac{1}{2}$	98 $\frac{3}{4}$								
1882..	101	100 $\frac{1}{4}$	100 $\frac{1}{2}$	99 $\frac{3}{4}$	100	99 $\frac{1}{2}$	—	99 $\frac{1}{4}$						
1883..	100 $\frac{1}{2}$	100	100 $\frac{1}{4}$	99	100	99 $\frac{3}{4}$	100 $\frac{1}{4}$	99 $\frac{3}{4}$						
1884..	100 $\frac{1}{4}$	100	100	100	100	99 $\frac{3}{4}$	100	99 $\frac{3}{4}$						
1885..	100 $\frac{1}{2}$	100	100 $\frac{1}{4}$	99	100	98 $\frac{3}{4}$	100	98 $\frac{3}{4}$						
1886..	100 $\frac{1}{4}$	101	100 $\frac{1}{2}$	102	101	102 $\frac{1}{4}$	101	102 $\frac{1}{2}$						
1887..	101	101	101	101	101	101 $\frac{1}{4}$	101	101 $\frac{1}{4}$	101	—	—	—	104 $\frac{1}{2}$	104 $\frac{1}{2}$
1888..	101	101	101	101	101	101	100 $\frac{3}{4}$	101 $\frac{1}{4}$	100 $\frac{3}{4}$	—	—	—	105	106 $\frac{1}{4}$
1889..	101	100 $\frac{1}{2}$	101 $\frac{3}{4}$	100 $\frac{1}{2}$	102	100 $\frac{1}{2}$	101	100 $\frac{1}{2}$	101	100 $\frac{3}{4}$	96	95	107 $\frac{1}{4}$	108
1890..	100 $\frac{1}{2}$	100 $\frac{1}{2}$	100 $\frac{1}{2}$	100 $\frac{1}{2}$	100 $\frac{1}{2}$	99 $\frac{3}{4}$	100 $\frac{1}{2}$	99 $\frac{1}{2}$	100 $\frac{1}{2}$	99 $\frac{3}{4}$	92 $\frac{1}{2}$	91	106 $\frac{1}{4}$	104 $\frac{1}{2}$
1891..	100	99 $\frac{1}{2}$	100	99	100	100	100	99	99 $\frac{3}{4}$	97 $\frac{3}{4}$	90 $\frac{1}{2}$	90 $\frac{1}{2}$	104	104
1892..	99 $\frac{1}{2}$	100	—	101	100	100	98 $\frac{3}{4}$	99 $\frac{1}{4}$	98 $\frac{3}{4}$	98	90	90 $\frac{3}{4}$	103 $\frac{3}{4}$	104
1893..	100 $\frac{3}{4}$	101	101	101	100 $\frac{1}{2}$	100 $\frac{3}{4}$	100 $\frac{1}{4}$	100	99 $\frac{3}{4}$	99 $\frac{1}{4}$	91 $\frac{1}{2}$	91	105 $\frac{1}{4}$	104 $\frac{1}{4}$
1894..	101	101	100 $\frac{3}{4}$	101	100 $\frac{3}{4}$	101	100 $\frac{3}{4}$	101	100 $\frac{3}{4}$	100 $\frac{3}{4}$	93 $\frac{1}{2}$	97 $\frac{1}{2}$	105	108 $\frac{1}{4}$
1895..	101	100 $\frac{1}{2}$	101	102	101	100 $\frac{1}{2}$	101	100 $\frac{1}{2}$	101	100 $\frac{3}{4}$	98	97 $\frac{1}{2}$	109	109 $\frac{1}{4}$
1896..	100 $\frac{1}{2}$	100	100 $\frac{1}{2}$	100	100 $\frac{1}{4}$	99	100 $\frac{1}{4}$	99	100 $\frac{1}{4}$	99	97 $\frac{3}{4}$	96	109 $\frac{3}{4}$	108 $\frac{1}{2}$
1897..	100	100	100	100	97 $\frac{1}{2}$	99 $\frac{1}{2}$	97 $\frac{1}{2}$	97 $\frac{3}{4}$	97 $\frac{1}{2}$	97	94 $\frac{1}{2}$	94 $\frac{1}{2}$	107 $\frac{1}{2}$	107
1898..	100	100	100	100	98 $\frac{1}{2}$	97 $\frac{1}{2}$	98 $\frac{1}{2}$	96	96	93	94	91	106 $\frac{3}{4}$	105
1899..	100	100	100	100	96 $\frac{1}{2}$	—	96 $\frac{1}{2}$	—	88 $\frac{1}{2}$	86 $\frac{3}{4}$	86 $\frac{3}{4}$	85	100	99 $\frac{1}{2}$
1900..	98	98	98	98	—	—	—	—	84 $\frac{1}{4}$	82	83	82 $\frac{1}{2}$	99 $\frac{1}{4}$	97 $\frac{1}{2}$
1901..	98	98	98	98	—	—	86	—	85	—	84 $\frac{3}{4}$	85 $\frac{1}{4}$	99	101
1902..	99 $\frac{3}{4}$	99 $\frac{3}{4}$	99 $\frac{3}{4}$	99 $\frac{3}{4}$	—	—	92	90 $\frac{3}{4}$	90	90 $\frac{1}{2}$	90	103 $\frac{3}{4}$	103 $\frac{3}{4}$	103 $\frac{3}{4}$
1903..	99 $\frac{3}{4}$	99 $\frac{3}{4}$	99 $\frac{3}{4}$	99 $\frac{3}{4}$	94	94 $\frac{1}{4}$	93	93 $\frac{1}{4}$	90	89 $\frac{1}{2}$	89 $\frac{1}{2}$	89 $\frac{1}{4}$	104	104 $\frac{1}{2}$
1904..	99 $\frac{3}{4}$	100	99 $\frac{1}{2}$	100	94	94 $\frac{1}{2}$	93	93 $\frac{1}{2}$	87 $\frac{1}{2}$	89 $\frac{1}{4}$	87 $\frac{1}{4}$	89	103 $\frac{1}{2}$	104 $\frac{1}{2}$
1905..	100	100	100	100	96 $\frac{1}{4}$	—	95	95	90	90 $\frac{3}{4}$	90	90	105 $\frac{1}{4}$	105 $\frac{1}{2}$
1906..	100	100	100	100	96	96	95	95	90 $\frac{1}{4}$	89 $\frac{3}{4}$	89 $\frac{1}{2}$	90	105 $\frac{1}{2}$	105
1907..	100	—	100	—	96	95 $\frac{1}{2}$	95	95	88 $\frac{1}{2}$	87 $\frac{3}{4}$	88 $\frac{1}{2}$	87 $\frac{3}{4}$	104 $\frac{1}{2}$	104 $\frac{1}{2}$
1908..	—	—	—	—	95 $\frac{1}{2}$	95 $\frac{1}{2}$	95	95	89	87 $\frac{3}{4}$	88	88 $\frac{1}{2}$	104	104 $\frac{1}{2}$
1909..	—	—	—	—	96 $\frac{1}{4}$	97 $\frac{1}{4}$	95 $\frac{3}{4}$	96 $\frac{1}{4}$	91 $\frac{3}{4}$	92 $\frac{1}{4}$	90 $\frac{1}{2}$	91 $\frac{1}{4}$	105 $\frac{1}{2}$	105
1910..	—	—	—	—	97 $\frac{1}{4}$	—	96 $\frac{3}{4}$	—	94 $\frac{1}{4}$	92	92	—	106 $\frac{1}{4}$	—

(KJØBENHAVNS BØRS)

	6. Serie I. Afdeling (4 $\frac{1}{2}$ %)		6. Serie II. Afdeling (4%)		6. Serie III. Afdeling (3 $\frac{1}{2}$ %)		4 ⁰ / ₁₀ Afdeling 2. Serie amort. 110		7. Serie I. Afdeling (4 $\frac{1}{2}$ %)		7. Serie II. Afdeling (4%)		7. Serie III. Afdeling (3 $\frac{1}{2}$ %)	
	30/6	31/12	30/6	31/12	30/6	31/12	30/6	31/12	30/6	31/12	30/6	31/12	30/6	31/12
Kursen paa Hamborgs Børs ult. 1890—1909 for 4 ⁰ / ₁₀ Afdel. I. Serie amort. 110, Litra A og B														
	104,45													
	103,25													
	103,70													
	104,25													
	108,75													
	109,50													
	108,25													
	107,70													
	105,70													
	101,25													
	99,50	98	97	89 $\frac{1}{2}$	—	92 $\frac{1}{2}$	—	—	—	98 $\frac{1}{4}$	—	—	—	—
	102,00	99	99 $\frac{1}{2}$	—	92 $\frac{1}{2}$	—	—	—	96 $\frac{3}{4}$	95	—	—	—	—
	104,00	101	100 $\frac{1}{4}$	96	94	—	—	—	96 $\frac{1}{4}$	98	—	—	—	—
	105,00	101	100 $\frac{1}{2}$	94 $\frac{1}{4}$	94 $\frac{1}{4}$	88 $\frac{1}{2}$	87 $\frac{1}{4}$	—	99 $\frac{3}{4}$	99 $\frac{3}{4}$	—	—	—	—
	104,50	100 $\frac{1}{2}$	100 $\frac{3}{4}$	95	86	87	—	—	99 $\frac{1}{2}$	99 $\frac{1}{2}$	—	—	—	—
	104,75	101 $\frac{1}{4}$	101 $\frac{1}{4}$	96 $\frac{1}{4}$	96 $\frac{1}{4}$	89 $\frac{1}{4}$	88 $\frac{1}{2}$	100 $\frac{1}{2}$	100 $\frac{1}{2}$	98 $\frac{1}{4}$	—	—	—	—
	104,90	101 $\frac{1}{2}$	100 $\frac{1}{2}$	96 $\frac{1}{4}$	94 $\frac{1}{2}$	89	88 $\frac{1}{2}$	89	88 $\frac{1}{2}$	99 $\frac{1}{4}$	—	—	—	—
	103,10	100	97 $\frac{3}{4}$	92	91	87 $\frac{1}{4}$	84 $\frac{3}{4}$	84 $\frac{3}{4}$	89 $\frac{1}{4}$	98 $\frac{1}{4}$	—	—	92	90 $\frac{3}{4}$
	104,00	98 $\frac{1}{2}$	97 $\frac{1}{2}$	91 $\frac{1}{4}$	91 $\frac{1}{2}$	86 $\frac{1}{4}$	86 $\frac{1}{4}$	86 $\frac{1}{4}$	89 $\frac{1}{4}$	97 $\frac{1}{4}$	—	—	91 $\frac{1}{2}$	91 $\frac{1}{2}$
105,00	99 $\frac{3}{4}$	99 $\frac{3}{4}$	95 $\frac{1}{4}$	93 $\frac{1}{2}$	88	88 $\frac{1}{2}$	88 $\frac{1}{2}$	90 $\frac{1}{2}$	99 $\frac{1}{4}$	—	—	95 $\frac{1}{4}$	93 $\frac{1}{2}$	
	99 $\frac{3}{4}$	99 $\frac{3}{4}$	93 $\frac{1}{4}$	88	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

NOTER

1. Et og andet af det her meddelte er hentet fra T. H. Aschehougs »Socialøkonomik«, 3. Del, I. (1. Udg. Kristiania 1902—08).

2. Iøvrigt har man nu i England i et Par Aar — ligeledes nærmest efter dansk Mønster — oprettet Statshusmandsbrug, se herom: Henrik Pedersen: »Jordbesiddelse og Jordreform i England« i Nationaløkonomisk Tidsskrift 1909, S. 497, og en Artikel af E. C. om »Engelske Statshusmænd« i samme Tidsskrift 1910, S. 363.

3. I nærværende ganske uvidenskabelige Skrift er Ordet Kapital overalt benyttet overensstemmende med almindelig Sprogbrug og ikke i Ordets specielt nationaløkonomiske Betydning (der er omtrent = Produktionsmidler, se f. Eks. Dr. Cl. Wilkens' lille Bog »Det produktive Samfund«, Kbhvn. 1904, S. 70—71).

4. Udtalelse af Premierministeren i Frankrig, citeret i en Artikel om »den franske Kapitals Udvandring« i Finanstidende for 20. Maj 1910, S. 175. — Om »Credit foncier«, se Finanstidende for 20. Maj 1910, S. 177.

5. Heller ikke findes der tilstrækkelig Anledning til her at aftrykke Elmquists Afhandling i sin Helhed, saaledes som sket i Festskriftet: »Kreditforeningen af Grundejere i de danske Østifter«, Kbhvn. 1901.

En enkelt Bemærkning turde maaske her gøres til Elmquists fortjenstfulde Skrift. Naar han skriver S. 3, at »Navnet Landschaften fik Foreningerne fordi de omfattede bestemte Rigsgdele«, beror dette vist paa en ret kuriøs sproglig Misforstaaelse. Det tyske Ord »Landschaft« kan vist ikke gengives ved det danske Ord Landskab. I denne Forbindelse betyder det snarere Landboforening eller noget i den Retning, idet Endelsen »schaft« udtrykker Samfund, Sammenslutning eller dog Samhørighed (f. Eks. Ritterschaft, Burschenschaft).

6. Interesserede vestjydske Læsere have gen-

nem Statsbiblioteket i Aarhus let Adgang til Skriftet »De danske Kreditforeninger« (udgivet Kbhvn. 1901). Desuden har vist de fleste Kreditforeninger anskaffet en Del Eksemplarer af Skriftet til deres Funktionærer og Tillidsmænd.

7. Elmquists ovennævnte Skrift, S. 7.

8. Se herom Leigh-Smiths fortjenstfulde Værk: »Landbrugets Kreditinstitutter i Sverrig«, Kbhvn. 1892. (Denne Forfatters Plan, ogsaa at skildre Landbrugets Kreditinstitutter i de andre skandinaviske Lande, blev ikke til Virkelighed paa Grund af Forf.s Død).

Om Hypotekbanksystemet og dets Ulemper kan for øvrigt ogsaa henvises til Dir. A. Heins Bemærkninger i Nationaløkonomisk Tidsskrift, XXVII.

Om svenske og navnlig norske Realkreditforhold se endvidere et i Finanstidende Nr. 42—44, 1896, gengivet Foredrag af Aktiemægler Christie Heiberg, der ogsaa afgjort foretrækker den danske Kreditforeningsordning.

9. Jfr. N. C. Frederiksen: Finland, dets private og offentlige Økonomi, Kbhvn. 1901.

Om Finlands Hypoteksförening se en Artikel af Direktør E. Schybergson, Helsingfors, i »Grundstücks-Archiv, Central-Organ für Realkredit und Grundstückswesen«, 5. Aargang Nr. 11 ff., Berlin Juni 1910.

10. Dokumente des Fortschritts, Internationale Revue, 3. Aarg., S. 117—18, Berlin, Febr. 1910.

11. Jeg har selv kendt en Husmand, der havde erhvervet sig Gravplads paa en Kirkegaard, men som ikke kunde lide, at Jorden skulde ligge unyttet hen til hans Død, og som derfor dyrkede Kartoffler paa den! — Om vestjydske Bønders Levevis, Tænkemaade og Ejendommeligheder, se for øvrigt gamle Dr. H. F. Feilbergs af Folkeskriftsselskabet udgivne »Dansk Bondeliv saaledes, som det i Mands Minde førtes

navnlig i Vestjylland« (I—II), en lige saa fornøjelig som kyndig og forstaaende Skildring, enestaaende baade i dansk og fremmed Literatur.

Ligeledes kan anbefales Evald Tang Kristensens udmærkede Skildring »Sæd og Skik« i »Hedebogen«, jfr. Note 64.

12. Herom kan henvises til fhv. Kontorchef i Nationalbanken nuværende Hypotekbankdirektør E. Meyers overordentlig læseværdige og livfulde Skildring: »December 1857« i Værket »Vort Folk i det 19. Aarhundrede«, redigeret af Vilh. Østergaard, 2. Del, S. 122 (Kbhvn. 1901), se ogsaa Jul. Schovelin »Privatbanken i København« (Festskrift, Kbhvn. 1907) S. 40 og følgende.

13. Pontoppidan var selv Vestjyde, idet han er født i Rær ved Thisted. Hedeselskabet har opkaldt en af sine Plantager efter ham. I denne, der er beliggende lige udenfor Herning By, er der rejst et af Billedhuggeren Rasmus Andersen udført Mindesmærke for ham. Danske i Hamborg har i det derværende Kunstmuseum ophängt et stort Portrætmaleri af ham (udført af Prof. L. Tuxen).

14. I Andragendet til Indenrigsministeriet af 28. Septbr. 1860 findes Bemærkninger, der er Udslag af denne Anskuelse (se S. 32, umiddelbart forinden Tallet 21).

15. Uovertræffelig er Feilbergs Skildring af denne, se ovenfor Note 11.

16. Se forskellige Afhandlinger af Axel Olrik og Gudmund Schütte, bl. a. i Salmonsens Leksikon, jfr. ogsaa Johs. V. Jensen: »Danmarks Historie og Jyderne«, første Gang trykt i Samlingen »Jydsk Stævne« 1902.

17. Se Ringkjøbing Avis for 23. Febr. 1860. Jfr. i øvrigt Arkivar Kringelbachs Biografi af Schulin i »Biogr. Leksikon«.

18. Krarup var født i Vejrum Præstegaard ved Struer og hørte til en gammel vestjydsk Præsteslæggt. Opkaldt efter Biskop Balle, der var hans Moders Onkel. Om hans Forældre kan læses i en Art. (med Portrætter), som nærv. Skriffs Forf. har skrevet i den af Ringkjøbing Amts historiske Samfund udgivne »Hardsyssels Aarbog« for 1908.

19. 5. Udskrivningskreds havde den Gang Kontor i Ringkjøbing.

20. Naar det i Festskriftet »De danske Kreditforeninger« S. 135 hedder, at Mødet fandt Sted »efter forudgaaet Indbydelse gennem Bekendtgørelse i forskellige Blade«, kan hertil bemærkes, at nogen Bekendtgørelse herom ikke har været til at finde i den eneste den Gang i Ringkjøbing udkommende Avis.

21. Om denne Anskuelse, hvis Mangel paa Berettigelse nu turde være erkendt, se det foran S. 22 bemærkede (ved Note 14).

22. Den Embedsmand i Ministeriet (formentlig den senere Amtmand Nutzhorn i Vejle) der af Ministeren havde modtaget Andragendet til Undersøgelse, forsynede det med forskellige smaa Marginalbemærkninger, der tyder paa, at han ikke har villet erkende Rigtigheden af de i Andragendet anførte Betragtninger. Ved dette Sted i Andragendet anbragte han saaledes Ordet »Vrøvl«.

23. Her anbragte han Ordet »Snak«.

24. I sin »Social-Økonomik« (dette Standard-Værk i nordisk, ja evropæisk økonomisk Literatur) 1. Udg. 3 I S. 319 og 321.

25. Bretton fremkom med forskellige Gensvar i samme Blad samt i Viborg Avis og Berlingske Tidende, men at der kun har ligget alt for meget til Grund for Angrebene, viser tilstrækkelig Foretagendets sørgelige Skæbne, idet det som bekendt hurtigt gik i Stykker og bragte sine Interessenter betydelige Tab. Amtmand, Kammerherre, Baron Brettons egen Gaard, Staarupgaard, maatte overtages af Foreningen, da det var lykkedes ham selv at stifte et urimeligt stort Laan i den.

26. Det kan i denne Forbindelse bemærkes, at den Brettonske Forenings Udlaan havde vist sig at være baseret paa aldeles vanvittige Taksationer.

27. Nærværende Skrift burde saaledes egentlig ogsaa have bragt et Portræt af Tang. I Mangel heraf skal henvises til, at et Portræt af ham kan findes i Aakjærs store Værk om Blicher (2. Del, S. 389). Tang ydede nemlig Blicher virksom Støtte ved Himmelhbjergfesterne, ja, ved et Par af dem var han endog Indbyder og forestod hele Arrangementet. At Tang var Formand for »Ulfborg-Hind Herreders landoekonomiske Forening«, for »Ulfborg-Hind Herreders Communal- og Landboforening« og for »Ringkjøbing Amts ny landøkonomiske Selskab« vidner ogsaa om hans Interesse for almennyttige Foretagender. Da hans Venskab med Kong Frederik den Syvende, som foran meddelt, har været af Betydning for Kreditforeningen, kan det maaske forsvares i denne Forbindelse at erindre om en vistnok for begge Parter karakteristisk Historie, der har fundet Vej til forskellige Blade og i »Politiken« Nr. 217, 1908 berettes saaledes: »Om den bekendte Etatsraad Tang, Frederik den Syvendes Ven, fortælles, at medens Kongen og Tang en Gang sad sammen et Sted, hvor

ingen kan sende Stedfortræder, sagde Frederik den Syvende: »Jeg kan ikke være bekendt at sidde ved Siden af dig, naar du ikke er Ridder. Jeg gør dig til Ridder!« Saaledes fik gamle Tang Korset. (I Bladet tilføjes, at da Kong Frederik den Ottende i 1908 besøgte Vestjylland, besaa han med Glæde de Steder, hvor hans Forgænger og gamle Tang færdedes).

28. I sit Foredrag den 8. Decbr. 1891 paa Mødet angaaende Oprettelsen af den industrielle Kreditforening har Direktør Hein beskæftiget sig med disse Emner. Et Referat af Mødet udkom i Bogform.

Se iøvrigt i Rigsdagstidende Forhandlingerne angaaende saavel Loven af 20. Juni 1850 som Loven af 19. Febr. 1861. — Forhandlingerne angaaende den førstnævnte Lov, til hvilken Initiativet udgik fra Folketinget, findes i Rigsdagstidende for 1850: Folketingstidende S. 1896, 2229—36, 2318—19, 2846—54, 2960, 4959—5040, 5454—68, og Landstingstidende S. 3235—36, 3322, 50—80, 3521, jfr. Departementstidende for 1850 S. 847—49.

Forhandlingerne angaaende den sidstnævnte Lov, til hvilken Initiativet blev taget i Landstinget, findes i Rigsdagstidende for 1860: Landstingstidende S. 322, 65—68, 470—99, 501—2, 1885—1951, 2113—31, 2512, 2739—60, og Folketingstidende S. 4519, 5195, 5217, 5531—34, 5687—92, Anhang A, S. 1459—60, 1923—24, Anhang B, S. 555—60, 809—10, jfr. Departementstidende for 1861, S. 274—75.

29. A. Hein: Kollektivlaan. Kbhvn. 1893.

30. Traps Beskrivelse af Hertugdømmet Slesvig, Kbhvn. 1864, Alm. Del, S. 74.

31. Sidstnævnte Værk, I Speciel Del, S. 215.

32. Som bekendt vedblev Kong Valdemars jydsk Lov ogsaa under det preussiske Herredømme at være i Kraft lige til den for hele det tyske Rige gældende ny borgerlige Lovbog traadte i Kraft Aar 1900 og endnu den Dag i Dag hænger i Landsrettens Sal i Flensborg Lorenz Frølich's Maleri: Jydske Lovs Vedtagelse 1241.

En Ting, den preussiske Regering endnu ikke har faaet afskaffet, er for øvrigt den evangelisk-lutherske Kirke, der endnu er »slesvig-holstenske« Landskirke, hvorimod det i øvrigt i Preussen er den saakaldte »unerede« Kirke, der er Statskirke.

33. Naar der i Henvendelsen af 28. Septbr. 1860 dog ikke udtrykkelig benyttes Navnet »vest-og sønderjydsk« men kun tales om den vestjydske Kreditforening, er det mulig fordi man

har ment, at Betegnelsen Vestjylland ligesaavel kunde omfatte det vestlige Sønderjylland (og det var nærmest den vestlige Del, man den Gang tænkte paa) som det vestlige Nørrejylland.

34. Regenburg, hvis Kendskab til alle slesvigske Forhold var enestaaende, efterlod sig ved sin Død som Stiftamtmand i Skanderborg en Bogsamling, indeholdende vistnok alt, hvad der gennem Tiderne er skrevet om Sønderjylland og sønderjydske Forhold. Den blev erhvervet af Statsbiblioteket i Aarhus og er saaledes nu til offentlig Afbenyttelse. Der paastaas, at den endog indeholder ethvert Flyveskrift, enhver Plakat og Proklamation, der er udstedt baade af den lovlige Regering og af Oprørsregeringen i Slesvig; i hvert Fald er den af en aldeles enestaaende Fuldstændighed.

35. I denne Forbindelse kan ogsaa nævnes, at Landmandsbanken i Kjøbenhavn kort efter sin Stiftelse i 1871 aabnede en Filial i Kolding, efter at et Forsøg paa at faa den lagt syd for Grænsen var strandet, se M. Mackeprang: Nord-slesvig 1864—1909 (Kbhvn. 1910) S. 70. Meningen hermed var selvfølgelig, at Landmandsbankens Hypotekafdeling skulde have drevet Udlaansvirksomhed i Nordslesvig.

36. Herom kan læses i en sønderjydsk Fælleskorrespondance til forskellige danske Provsblade, saaledes f. Eks. Ringkjøbing Amts Avis for 2. Juli 1910.

37. Se herom ogsaa Mackeprang, S. 278.

38) Se i Flensborg Avis for 11. Maj 1910 om den tyske Forenings Bestyrelsesmøde d. 7. s. m. i Rødekro, hvor Domæneforpagter Matzen talte om det ønskelige i, at faa den slesvig-holstenske Landskabskasse ledet ind paa andre Veje, idet den »beklageligvis endnu stadig ydede Kredit til danske Landmænd (Vojensgaard, Søgaard)«.

39. Se denne Lovs § 45, jfr. §§ 2 og 1.

40. Dette skyldes en mundtlig Beretning af Direktør P. Dalgaard.

41. Til Dels iflg. mundtlig Meddelelse af Smiths mangeaarige Medhjælper J. J. Nielsen (som den Gang af Ringkjøbingenserne almindelig blev kaldt »Nielsen paa Forretningen«).

42. Den danske Bondes første Repræsentant paa Tinge siden Valdemarernes Tid og iflg. N. Neergaard »uden Sammenligning den Bonde, som indtil 1848 spillede den betydeligste Rolle i Kongeriget«. Den flittige Forsker af vestjydsk Historie, P. Storgaard Pedersen, har udgivet en Bog om ham: »Ole Christian Kirk« (med Forord af J. C. Christensen).

43. Ogsaa andre af den Tids kendte Jagtvenner forekommer der under ret gennemskuelige Pseudonymer, saaledes »Vest« = nu afdøde Kaptajn Oest. *

44. Schovelin: Privatbanken i Kjøbenhavn, S. 102.

45. Om denne i arkitektonisk Henseende ret mærkelige Ejendom, ogsaa kaldet »det astronomiske Hus«, »Kalenderhuset« eller »Tolvkanten«, se Tidsskriftet »Maanedss-Magasinet« for 23. Juli 1910, S. 613.

46. Prof. H. Westergaard: Det nittende Aarhundredes økonomiske Udvikling i 7. Bind af »Verdenskulturen«, S. 289 ff. Ved Skildringen af Konverteringerne er i øvrigt benyttet Schovelins »Privatbanken«.

47. Af denne har Zola i Romanform givet en Skildring i en af sine mest berømte Bøger »l'Argent« (»Penge«).

48. Se det tidligere omtalte Skrift: »De danske Kreditforeninger« S. 86.

49. Samme Skrift S. 54.

50. Forslaget gik bl. a. ud paa, at Foreningens tidligere administrerende Direktør, den da i Kjøbenhavn boende Etatsraad Møller, skulde antages til som Foreningens Kommissionær at udføre denne Konvertering. Omkostningerne ved Konverteringen, derunder Honorar til Møller, tænkte man sig kunde fastsættes under et til en vis Procentdel af Konverteringsgælden, idet man antog, at det mulig ikke vilde være heldigt at forlange Regnskab af Etatsraad Møller over, hvor meget han selv i den Anledning maatte udgive i Honorarer og Provisioner til Banker el. a.

51. Henholdsvis S. 110, 112 og 124.

52. Social-Økonomik, 3 I, S. 320 (1. Udg.).

53. »Det produktive Samfund«, Kbhvn. 1904, S. 91.

54. Docent, Kontorchef J. Warming i National-økonomisk Tidsskrift, Maj—Juni 1903 (ogsaa aftrykt i »Finanstidende« Juni—Juli 1903).

55. Af Jon Sundby; den 27. Juli 1910.

56. Citeret af J. E. Lemming i en Artikel i »Politiken« for 12. Maj 1910 om »Smørindustrien i Danmark«.

57. En Artikel i Maanedsskriftet »Vor Fremtid«, Marts 1909, under Forfatternavnet Sejer Østenholt, og et Skrift af Grosserer Detlef Jürgensen om »Smørindustrien i Danmark«, Kbhvn. 1910.

58. Senest af Konferensraad V. Falbe-Hansen. Se endvidere A. Peschcke Kødets Artikler »Danmarks økonomiske Situation« i Tidsskriftet »Landbruget« (Kolding, Juli og Aug. 1910), hvori

endog hævdes; »at Danmarks økonomiske Fremgang næppe har noget Sidestykke i de europæiske Staters nyere Historie«, men navnlig de udførlige og grundige »Landbrugsstatistiske Betragtninger med særligt Henblik paa Landejendomspriser og Produktionsudbytte«, som Landstingsmand, Forpagter Chr. Sonne fremkom med i sit indholdsrige og vægtige Foredrag paa de samvirkende sjællandske Landboforeningers Delegeretmøde den 19. November 1909 (trykt i Ugeskr. for Landmænd Nr. 47 og 48 for 25. Novbr. og 2. Decbr. 1909).

59. Saaledes Aschehoug i hans ovennævnte Værk, jfr. ogsaa J. E. Lemming: »Landet 1909« i »Politiken«, Jan. 1910.

60. Saaledes C. Sonne, det ovenfor (Note 58) anførte Sted.

61. P. v. Møller i sin »Svenska Jordbrukets Historia« (Stockholm 1881).

62. Af daværende Sparekasseinspektør og Repræsentant, nuværende Direktør i Kjøbenhavns Kreditforening, V. Bindselev, i denne Kreditforenings 25 Aars-Jubilæums-Festskrift (Kbhvn. 1907) S. 3.

63. Det ovenfor (Note 54) anførte Sted.

64. Om Forskellen mellem før og nu kan læses i »Hedebogen«, udgivet af Adolf Jacobsen, Viborg 1909, med Bidrag af et stort Antal sagskyndige Forfattere.

65. Herom i en Artikel af Kontorchef Emil Meyer »Vor Gæld til Udlandet« i Tidsskriftet »Det ny Aarhundrede«, 6. Aarg., S. 203.

66. Wilkens: Det produktive Samfund, S. 116 ff.

67. Aschehougs titnævnte Værk 3, I, S. 345.

68. Prof. Dr. Will. Scharling: »Har vi levet over Evne?«, i Gads danske Magazin, Januar 1910.

69. Wilkens i ovennævnte Skrift S. 89 og 58 samt i Nationaløkonomisk Forenings Tidsskrift (Kbhvn. 1897) S. 321.

70. Se J. J. Brødsgaards Skildring i »Hardsyssels Aarvog« for 1908. En ældre bekendt Skildring af samme Æmne, Forfatteren C. A. Thyregods »En bortrømt Bondekarl« indeholder mange Unøjagtigheder.

71. Han var en Broder til Etatsraad Krarup, Ringkjøbing, jfr. Note 18. — Oplysningerne om ham er i øvrigt hentede fra »Gamle Minder eller det Hammerum Herred, der forsvinder«, Herning 1889 (Særtryk af en Række Artikler i »Herning Folkeblad«).

72. Se herom »Finanstidende«, Maj 1901.

73. Til Dels efter Mylius-Erichsen: Ringkjø-

bing og Omegn, Kbhvn. 1901 (VII Bind af »Danmarks Byer og deres Mænd«).

74. Sin Interesse for sligt havde han tilfælles med sin mangeaarige gode Ven, gamle Generalkonsul Hendrik Pontoppidan i Hamborg (se S. 21).

75. Se »Kreditforeningstidende« for 15. April 1899, jfr. ogsaa Mylius-Erichsens ovennævnte Skrift S. 48 og 59.

76. 77. Efter en Artikel (med Portrætter) i »Kreditforeningstidende« for 1. Maj 1899.

78. Jfr. Biografien i Finanstidende for 3. Maj 1907. En kort Omtale af Paulsen (med Portræt)

findes ogsaa i Mylius-Erichsens tidligere citerede Skrift »Ringkjøbing og Omegn«. — Det er forøvrigt Paulsen, der har skrevet den lille Beretning om vest- og sønderjydske Kreditforening i Festskriftet »De danske Kreditforeninger«. For de til det nævnte Værk hørende statistiske Tavler har han dog intet Ansvar, da Udgiveren (Dir. Elmquist) paa egen Haand lod disse udarbejde efter Foreningens Regnskaber, hvorved der imidlertid indsneget sig forskellige Fejl og Unøjagtigheder, saa at det har været nødvendigt helt at omarbejde dem til nærværende Skrift.

*

*

*

INDHOLD

FORORD	Side	9
FORENINGENS STIFTELSE OG FØRSTE TID.....	-	13
SØNDERJYLLAND	-	42
DEN VIDERE UDVIKLING.....	-	54
NUTID OG FREMTID	-	58
PERSONALIA	-	102
REPRÆSENTANTER	-	104
REVISORER	-	121
KONTORPERSONALE	-	126
STATISTIK.....	-	131
NOTER.....	-	140

*

*

*

**OMSLAGSTEGNING, FORSATS
OG DEKORATIVE VIGNETTER TEGNEDE AF
FRØKEN JOHANNE CRAMER**

*

**BILLEDERNE I FOTOGRAFISKE ÆTSNINGER FRA
F. HENDRIKSENS REPRODUKTIONS-ATELIER**

*

**BOGBINDERARBEJDET UDFØRT AF
D. L. CLÉMENTS EFTERFØLGER**

*